

ผลของโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

สารนิพนธ์

ของ

นवलลออ วรชีนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2550

# ผลของโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

สารนิพนธ์

ของ

นवलลลลล วรชีนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลของโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

บทคัดย่อ

ของ

นवलลลลล วรชีนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ตุลาคม 2550

นวลลออ วรชีนา. (2550). ผลของโปรแกรมพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย.

สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร.นันทนา วงษ์อินทร์.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาและพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 101 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม และผ่านการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ และโปรแกรมพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t-test

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา การแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนรายด้าน พบว่า ด้านการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ที่ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และด้านการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ที่ต่อครูอาจารย์ของนักเรียนอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. การแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน หลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ของเด็กไทย ทั้งโดยรวมและรายด้านเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

THE EFFECTS OF GRATITUDE DEVELOPING PROGRAM FOR THAI CHILDREN

AN ABSTRACT

BY

NUANLA-OR VORACHINA

Presented in partial fulfillment of the requirements for the  
Master of Education degree in Guidance and Counseling Psychology  
at Srinakharinwirot University

October, 2007

Nuanla-or Vorachina. (2007). *The Effects of Gratitude Developing Program for Thai Children*. Master's Project, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst. Prof. Dr.Nanthana Wong-In.

The purpose of this research was to study and to develop the gratitude of Thai students. The subjects consisted of 101 Thai students in second level. The sample participated in the Gratitude Developing Program were 10 students whose volunteer to join the program. The research instruments were the Gratitude Questionnaires and the Gratitude Developing Program for Thai Children. The data were analyzed by t-test.

The results of the study were as follows:

1. The gratitude of the Thai students as a whole, were in high level, while the 2 sub-elements : gratitude to parents, and gratitude to teachers, both, also in high level.
2. After participated the Gratitude Developing Program, the students' gratitude as a whole and in 2 sub- elements were significantly increased at .01 level.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ  
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ เรื่อง ผลของโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย ของ  
นวลลออ วรชีนา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทา สู้รักษา)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์  
(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์  
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ)

วันที่.....เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2550

## ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสามารถของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการวิจัยอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.พรรณพร วรรณลักษณ์ และ อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม การแสดงความกตัญญูทเวที และโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ทั้งให้คำแนะนำที่มีคุณค่าในการวิจัย ตลอดจนให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดภาชี และคณาจารย์ทุกท่าน ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกคนที่เป็นกำลังใจ และแสดงความห่วงใยผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัว คุณแม่ น้องชาย และลูกสาว ที่คอยช่วยเหลือห่วงใย และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ตลอดระยะเวลาการดำเนินการทำวิจัย

ท้ายสุดนี้ คุณความดีและคุณประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ มารดา ที่อบรมสั่งสอน น้องชาย และลูกสาว ที่เป็นกำลังใจ สนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย มาโดยตลอด ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

นวลลออ วรชีนา



## สารบัญ

| บทที่                                                                 | หน้า |
|-----------------------------------------------------------------------|------|
| 1 บทนำ.....                                                           | 1    |
| ภูมิหลัง.....                                                         | 1    |
| ความมุ่งหมายของการวิจัย.....                                          | 5    |
| ความสำคัญของการวิจัย.....                                             | 5    |
| ขอบเขตของการวิจัย.....                                                | 5    |
| กลุ่มประชากร.....                                                     | 5    |
| กลุ่มตัวอย่าง.....                                                    | 5    |
| ตัวแปรที่ศึกษา.....                                                   | 5    |
| นิยามศัพท์เฉพาะ.....                                                  | 6    |
| กรอบแนวคิดในการวิจัย.....                                             | 9    |
| สมมติฐานในการวิจัย.....                                               | 9    |
| 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....                                 | 10   |
| แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความกตัญญูทเวที.....                        | 10   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวที.....                 | 10   |
| ความหมายของความกตัญญูทเวที.....                                       | 10   |
| ความสำคัญของความกตัญญูทเวที.....                                      | 14   |
| องค์ประกอบของความกตัญญูทเวที.....                                     | 15   |
| แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาความกตัญญูทเวที.....                | 20   |
| ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์.....                              | 20   |
| ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก.....                             | 24   |
| ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน.....                       | 25   |
| พฤติกรรมการแสดงความกตัญญูทเวที.....                                   | 27   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที..... | 28   |
| ความหมายของบทบาทสมมติ.....                                            | 28   |
| ประเภทของบทบาทสมมติ.....                                              | 29   |
| จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ.....                        | 30   |
| ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ.....                                       | 31   |

## สารบัญ (ต่อ)

| บทที่                                                          | หน้า |
|----------------------------------------------------------------|------|
| 2 (ต่อ)                                                        |      |
| ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้เทคนิคบทบาทสมมติ.....                 | 32   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ.....               | 34   |
| งานวิจัยในประเทศ.....                                          | 34   |
| งานวิจัยในต่างประเทศ.....                                      | 34   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่าง.....             | 35   |
| ความหมายของกรณีตัวอย่าง.....                                   | 35   |
| วัตถุประสงค์ในการใช้กรณีตัวอย่าง.....                          | 36   |
| ประเภทของกรณีตัวอย่าง.....                                     | 36   |
| ลำดับขั้นของการนำกรณีตัวอย่างไปใช้.....                        | 38   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่าง.....             | 39   |
| งานวิจัยในประเทศ.....                                          | 39   |
| เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....     | 40   |
| ความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....                           | 40   |
| จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....                        | 41   |
| ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์.....                               | 43   |
| ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์.....                                      | 44   |
| คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....                             | 45   |
| ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....                          | 46   |
| เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....        | 47   |
| กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....                       | 48   |
| งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....              | 49   |
| งานวิจัยในต่างประเทศ.....                                      | 49   |
| งานวิจัยในประเทศ.....                                          | 50   |
| งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูตเวที.....                   | 51   |
| เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการวัยเด็กตอนปลาย (10 – 12 ปี)..... | 52   |

## สารบัญ (ต่อ)

| บทที่                                        | หน้า      |
|----------------------------------------------|-----------|
| <b>3 วิธีดำเนินการวิจัย.....</b>             | <b>56</b> |
| การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....  | 56        |
| ประชากร.....                                 | 56        |
| กลุ่มตัวอย่าง.....                           | 56        |
| เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....              | 56        |
| วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ.....            | 57        |
| ตัวอย่างแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวที..... | 57        |
| เกณฑ์การให้คะแนน.....                        | 58        |
| การเก็บรวบรวมข้อมูล.....                     | 62        |
| การดำเนินการทดลอง.....                       | 62        |
| แบบแผนการทดลอง.....                          | 62        |
| สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง.....         | 63        |
| วิธีดำเนินการทดลอง.....                      | 63        |
| การวิเคราะห์ข้อมูล.....                      | 64        |
| สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....                   | 64        |
| <b>4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....</b>           | <b>65</b> |
| สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....     | 65        |
| การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า.....              | 65        |
| ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....                    | 65        |
| ผลการวิเคราะห์ค้นคว้า.....                   | 66        |
| <b>5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....</b> | <b>70</b> |
| ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....          | 70        |
| ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....                | 70        |
| เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....              | 70        |
| วิธีดำเนินการทดลอง.....                      | 71        |
| การวิเคราะห์ข้อมูล.....                      | 71        |

## สารบัญ (ต่อ)

| บทที่                         | หน้า |
|-------------------------------|------|
| 5 (ต่อ)                       |      |
| สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....    | 71   |
| การอภิปรายผล.....             | 72   |
| ข้อเสนอแนะ.....               | 74   |
| บรรณานุกรม.....               | 76   |
| ภาคผนวก.....                  | 84   |
| ภาคผนวก ก.....                | 85   |
| ภาคผนวก ข.....                | 92   |
| ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์..... | 137  |

## บัญชีตาราง

| ตาราง                                                                                                                                                                | หน้า |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 1 ระยะเวลาในการดำเนินการทดลองโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที.....                                                                                              | 59   |
| 2 แสดงแบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design.....                                                                                                     | 63   |
| 3 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย<br>จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นในการเรียน.....                                                         | 66   |
| 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการแสดงความกตัญญูทเวทีต่อพ่อแม่<br>หรือผู้ปกครอง และการแสดงความกตัญญูทเวทีต่อครูอาจารย์ โดยรวม<br>และรายด้าน (N = 101).....   | 67   |
| 5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการแสดงความกตัญญูทเวทีของ<br>เด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที<br>ของเด็กไทย (n = 10)..... | 68   |
| 6 เปรียบเทียบคะแนนการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วม<br>โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย (n = 10).....                              | 69   |
| 7 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวที<br>ของเด็กไทย.....                                                                                  | 91   |

## บัญชีภาพประกอบ

| ภาพประกอบ                                                                                               | หน้า |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg).....                                                  | 24   |
| 2 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐาน และองค์ประกอบทางจิตใจ<br>ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา..... | 26   |
| 3 บัณฑิตเหล่าทางพุทธศาสนา.....                                                                          | 27   |

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

ความกตัญญูทศวรรษที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย โดยเฉพาะเด็กไทยที่เป็นกำลังของชาติในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต จากที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในด้านต่าง ๆ นั้น ทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลให้สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีการแข่งขันสูงขึ้น ค่านิยมบางอย่างถูกลดความสำคัญลง การพัฒนาสังคมให้ความสำคัญแก่การพัฒนาวัฒนธรรมมากกว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม การละเลยศีลธรรมมากขึ้นในทุกสาขาอาชีพ แม้แต่ในแวดวงของการศึกษาที่เน้นการศึกษาจริยธรรมน้อยลง สังคมจึงเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิง สับสน วัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมากขึ้น คนไทยจำนวนไม่น้อยหันไปดำเนินชีวิตแบบตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันต่างคนต่างอยู่ ทำให้การมีน้ำใจหรือการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันลดน้อยลง ความมีสัมมาคารวะลดน้อยลง ความมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและต่อครูอาจารย์เปลี่ยนเป็นมีความเสมอภาคมากขึ้น ค่านิยมและคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยที่ดีงาม เช่น ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูทศวรรษ และการยึดบาปบุญเสื่อมลง (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2524 : 1 – 2)

จากเดิมที่สังคมเคยยกย่องคนที่มีคุณธรรมในจิตใจก็เปลี่ยนไปยกย่องคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ คนในสังคมมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เอาวัดเอาเปรียบกันมากขึ้น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ขาดสัมมาคารวะ ไม่รู้จักการตอบแทนบุญคุณ เยาวชนซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ เมื่อต้องอยู่ในสภาพสังคมที่ขาดแคลนจริยธรรม การปลูกฝังจริยธรรมให้กับเยาวชนจึงเป็นเรื่องยาก สภาพสังคมทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เอาวัดเอาเปรียบกัน ขาดสัมมาคารวะ ขาดความเมตตาต่อกัน เกิดเป็นสภาพความขาดแคลนทางคุณธรรมจริยธรรมซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก (สุจินดา มุลผล. 2548 : 1)

ดังที่ ในพระพุทธศาสนามีพุทธภาษิตที่กล่าวว่า คนดีย่อมมีเครื่องหมาย เครื่องหมายของคนดีนั้น ได้แก่ ความกตัญญูทศวรรษ ผู้ใดมีคุณธรรมข้อนี้ผู้นั้นมีเครื่องหมายของคนดี ใครขาดคุณธรรมข้อนี้ผู้นั้นก็ขาดเครื่องหมายของคนดี คำสอนในศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนให้มีความกตัญญูทศวรรษ ทั้งนี้ เพราะความกตัญญูทศวรรษเป็นมูลฐานของศีลธรรม เป็นมูลฐานของความก้าวหน้า (พระเทพวิสุทธิเมธี ปัญญานันท์ภิกขุ. 2537 : 190)

จริยธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน คือ จริยธรรมด้านความกตัญญูต่เวที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของความกตัญญูต่เวที และได้มีพระราชดำรัสแก่คณะกรรมการวันกตัญญูต่เวทีตอนหนึ่งว่า

ความกตัญญูต่เวที คือ สภาพจิตที่รับรู้ความดี และยินดีที่จะกระทำความดี โดยศรัทธามั่นใจคนมีความกตัญญูต่เวทีจึงไม่ปลั่งทำลายความดี และไม่ปลั่งหลอผู้ที่ทำความดีมาก่อน หากเพียรพยายามรักษาความดีทั้งปวงไว้ให้เป็นพื้นฐานในความประพฤติปฏิบัติทุกอย่างของตนเอง เมื่อเต็มใจและจงใจกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความดี ดังนี้ ก็ย่อมมีแต่ความเจริญมั่นคงและรุ่งเรืองก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความกตัญญูต่เวทีเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งสำหรับนักพัฒนา และผู้ปรารถนาความเจริญก้าวหน้าทุกคน (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2540. ม.ป.ป.)

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในมาตรา 81 ได้ระบุว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม...ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง...” (นภมณฑล สืบหมั่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. 2545 : 2) อีกทั้ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 5)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6 ประการ (จิราพร หัสเนตร. 2548 : 121) คือ

1. มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. มีสุขภาพและพลานามัยที่แข็งแรง และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด
3. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม และมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย
4. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต



5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

นอกจากนี้ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ฝังรากลึกลงไป ล้วนแต่มีความกตัญญูทวนเวียนเป็นพื้นฐานสำคัญ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีบวช พิธีทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้น ครอบครัว โรงเรียน และศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการถ่ายทอดความกตัญญูให้กับเด็ก การถ่ายทอดทางสังคมนั้น เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของเขา บุคคลจะเรียนรู้และซึมซาบเอาความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และปทัสถานของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เข้าไปไว้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลต่อไป (งามตา วรนิทานนท์. 2545)

การแสดงความกตัญญูทวนเวียนเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ การพัฒนาความกตัญญูทวนเวียนในเด็กนั้น ควรพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เด็กสามารถเรียนรู้การแสดงความกตัญญูต่อบุคคลต่าง ๆ ที่มีบุญคุณต่อเด็กได้จากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอนจากบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับเด็ก สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมาก จึงถือเป็นสถาบันสำคัญที่มีส่วนต่อการปลูกฝัง และถ่ายทอดพฤติกรรมกตัญญูให้กับเด็ก เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของความกตัญญูทวนเวียนให้เด็กเห็น โดยการที่บิดามารดาแสดงความเคารพบุคคลที่มีบุญคุณแก่ตน การอบรมสั่งสอน อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงผลที่จะได้รับจากการแสดงความกตัญญูทวนเวียน เป็นต้น แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันบทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดู และถ่ายทอดพฤติกรรมที่ฝังรากลึกลงไป ให้กับเด็กนั้นลดน้อยลง โอกาสในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับบุตรจึงน้อยลงตามไปด้วย โรงเรียนจึงต้องเพิ่มภาระหน้าที่ในการถ่ายทอดลักษณะที่ฝังรากลึกลงไปให้กับเด็ก รวมทั้งการปลูกฝังพฤติกรรมแสดงความกตัญญูทวนเวียนให้กับเด็กด้วย (สุจินดา มูลผล. 2548 : 2 - 3)

วัยเด็กเป็นวัยที่เติบโตมากับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กลายเป็นกลุ่มบุคคลเปราะบางและอ่อนไหวมากที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะวัยเด็กตอนปลายที่มีอายุระหว่าง 10 – 12 ปี เป็นวัยเตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ การเจริญเติบโตด้านร่างกายของเด็กวัยนี้จะช้า แต่ก็ไปอย่างสม่ำเสมอ มีการเปลี่ยนแปลงโครงร่าง ส่วนสูงและน้ำหนักใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กผู้หญิงจะโตเร็วกว่าเด็กผู้ชาย เด็กวัยนี้จะเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นดีขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง การให้ความรู้และคำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของเด็กวัยนี้ จะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจ เตรียมพร้อมต่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และก้าวไปสู่วัยอื่นอย่างเหมาะสมต่อไป

ดังนั้น ถ้าหากเด็กวัยรุ่นไทยซึ่งอยู่ในช่วงวัยเด็กตอนต้นนี้ได้รับการปลูกฝัง เสริมสร้างพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัย เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และในการปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะของเด็กนั้นควรให้เด็กได้มีโอกาสสำรวจตนเอง ยอมรับและเข้าใจตนเอง มองตนเองในแง่ความเป็นจริงได้ถูกต้อง เพื่อช่วยให้เด็กได้มองเห็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเองไปในทางที่ดีตามศักยภาพที่เขามีอยู่ และการให้คำปรึกษากลุ่มเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลระหว่างผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งได้รับการฝึกฝนอบรมในวิชาชีพมาโดยเฉพาะกับผู้รับคำปรึกษา ซึ่งต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้เขาเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นมีทักษะในการตัดสินใจ และทักษะในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองในทุกด้านได้อย่างเหมาะสม (วัชรวิทย์ ทรัพย์มี. 2533 : 5) นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคด้านจิตวิทยาหลายวิธีสำหรับการช่วยเหลือ และพัฒนาเด็กไทย นั่นคือ การให้คำปรึกษากลุ่มจะช่วยเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว ดังที่ คมเพชร จิตรสุภกุล (2521 : 91) ได้ใช้กระบวนการให้คำปรึกษากลุ่มจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเผชิญปัญหาของตนเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนักเรียนมีโอกาสอภิปรายเกี่ยวกับปัญหา และวิธีการแก้ไขร่วมกันทำให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความสามารถต่อกลุ่ม อันจะนำไปสู่ความรู้สึกตนเองมีคุณค่า นอกจากนี้ วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ (2525 : 70 – 71) ได้ใช้การทดลองสอนความกตัญญูตเวทีแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน ด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนานักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความกตัญญูตเวทีสูงกว่าควบคุมฉวยศรี มีใจเย็น (2530: 57) ได้ใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านกตัญญูตเวทีของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 48) ได้ใช้เทคนิคตัวแบบในการพัฒนาคุณธรรมด้านความกตัญญูตเวทีนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างโปรแกรมเพื่อพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัดพัฒนา กรุงเทพมหานคร และหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ครูแนะแนว และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา รวมถึงผู้ที่มีหน้าที่ดูแลพัฒนาเด็ก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้าง และพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติ และแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชนชาติไทย

## ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วม

โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

## ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลที่ได้รับจากการศึกษาโดยใช้โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยครั้งนี้ จะช่วยให้เด็กไทยที่เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สามารถพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีต่อผู้มีอุปการะได้อย่างเหมาะสม และเป็นแนวทางพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และครูอาจารย์ ตลอดจนสถาบันที่เกี่ยวข้องนำไปใช้พัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยต่อไป

## ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

### 1. กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนวัดภาชี ปีการศึกษา 2550 จำนวน 101 คน

### 2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดภาชี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน รวมจำนวน 25 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม และผ่านการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 10 คน

### 3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย

#### 4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่เป็นการรู้จักบุญคุณ และเป็นการตอบแทนบุญคุณต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และครูอาจารย์ ตามการรับรู้ของนักเรียน ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 การแสดงความกตัญญูทวดเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ได้แก่

- นำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
- ช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
- ดูแลพ่อแม่หรือผู้ปกครองเมื่อท่านเจ็บป่วยไข้
- การแสดงความรักความห่วงใย
- การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

4.1.2 การแสดงความกตัญญูทวดเวทีต่อครูอาจารย์ ได้แก่

- นำคำสั่งสอนของครูอาจารย์มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตาม
- ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูอาจารย์สอนวิชาความรู้
- แสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ด้วยความจริงใจ
- ช่วยเหลืองานของครูตามโอกาสอันควร
- แสดงกิริยาวาจาสุภาพ

4.2 โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย หมายถึง โปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยจัดสถานการณ์ให้นักเรียน ให้นักเรียนได้เกิดการรับรู้จากการแสดงออก มีการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันทำให้นักเรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์ด้วยตนเอง เรียนรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม และการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และครูอาจารย์ได้ถูกต้องอย่างเหมาะสม เทคนิคที่นำมาใช้ในการจัดโปรแกรมพัฒนาในครั้งนี้ ได้แก่ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทสมมติ (Role Play) หมายถึง วิธีการที่มีลักษณะการสมมติบทบาทขึ้นโดยมีการกำหนดบทบาทของผู้เล่น และให้นักเรียนสวมบทบาทนั้น วิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1.1 ขั้นการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดขอบเขต และสถานการณ์สมมติที่ง่าย และชัดเจนแจ้งให้นักเรียนทราบ ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ เตรียมผู้สังเกตการณ์ เริ่มแสดงและหยุดการแสดง ใช้เวลาประมาณ 10 – 20 นาที

1.2 **ขั้นวิเคราะห์** ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น

1.3 **ขั้นสรุป** ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนช่วยกันสรุปและรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกคนอื่น ๆ จนเกิดความเข้าใจ แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง และสามารถนำหลักการนั้นมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็น

1.4 **ขั้นประเมินผล** ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยการร่วมกันอภิปราย และบอกถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมโดยสังเกตจากความสนใจ ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรม บทบาทสมมติ จะใช้เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนวัยรุ่นในด้านการแสดงความคิดเห็นที่ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และการแสดงความคิดเห็นที่ต่อครูอาจารย์

2. **กรณีตัวอย่าง (Case Study)** หมายถึง การนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาแนวทางแก้ไข การอภิปรายช่วยให้นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 **ขั้นการมีส่วนร่วม** ผู้วิจัยนำสื่อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา เช่น รูปภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ ที่เป็นเหตุการณ์ประจำวันมาสนทนากับนักเรียน แฉ่งจุดประสงค์การเรียนรู้และหัวข้อที่จะเรียน ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน ผู้วิจัยแจกกรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มศึกษา

2.2 **ขั้นวิเคราะห์** นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายประเด็นคำถามจากบัตรกำหนดงาน แล้วรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ใบความรู้ ประสบการณ์เดิม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีตัวอย่าง เพื่อพิจารณาหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผล

2.3 **ขั้นสรุป** ตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอผลงานการตอบปัญหาที่ผู้สอนกำหนดให้ จากกรณีตัวอย่างผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันอภิปรายแนวคิดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อเป็นข้อสรุปของปัญหา

2.4 **ขั้นประเมินผล** ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยการร่วมกันอภิปรายและบอกถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกัน ผู้วิจัยประเมินผลจากการทำงานกลุ่ม การทำงานตามบัตรกำหนดงาน

และการเสนอรายงานหน้าชั้น กรณีตัวอย่างใช้ในการพัฒนาด้านการแสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองและการแสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อครูอาจารย์

3. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จนทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ ได้วิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง ยอมรับตนเองและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีขั้นตอนในการเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้

3.1 ขั้นการมีส่วนร่วม เป็นขั้นที่นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงนักเรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมและมีบทบาททำกิจกรรมในฐานะสมาชิกกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ กรณีตัวอย่าง เกม บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม และสถานการณ์จำลอง

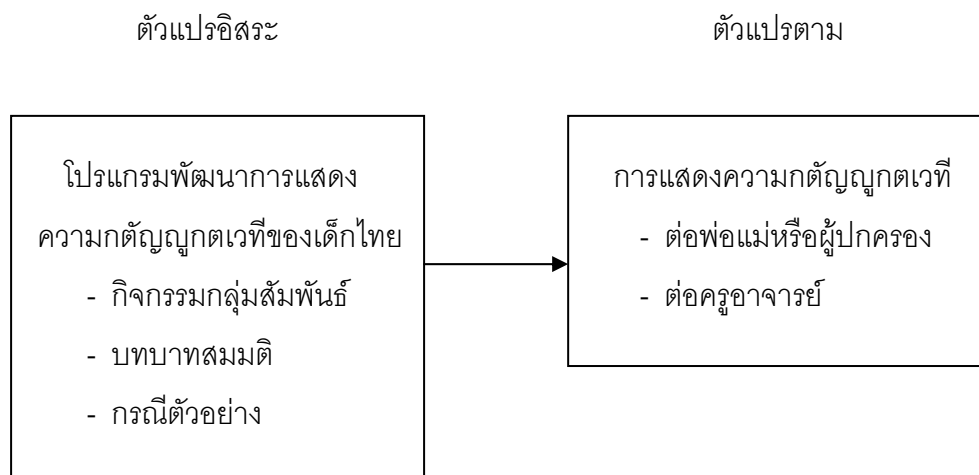
3.2 ขั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้หลังจากลงมือปฏิบัติกิจกรรม สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น มีความสามารถในการเคารพกฎระเบียบ การมีวินัย คุณธรรมและจริยธรรม

3.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนรวบรวมแนวความคิดที่ค้นพบ และแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันภายในกลุ่ม แล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อไป

3.4 ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่นักเรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม โดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และให้ข้อเสนอแนะร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

4.3 เด็กไทย หมายถึง นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัดมณฑา กรุงเทพมหานคร

## กรอบแนวคิดในการวิจัย



## สมมติฐานในการวิจัย

เด็กไทยมีการแสดงความกตัญญูทเวทีเพิ่มสูงขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้เป็น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมกตัญญูกตเวที การแสดงความมกตัญญูกตเวที โปรแกรมพัฒนาการแสดงความมกตัญญูกตเวที เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมกตัญญูกตเวที

แนวคิดเป็นกระบวนการที่ผ่านการสังเคราะห์จากสังคมแล้ว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาของแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความมกตัญญูกตเวที ไว้ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมกตัญญูกตเวที
  - 1.1 ความหมายของความมกตัญญูกตเวที
  - 1.2 ความสำคัญของความมกตัญญูกตเวที
  - 1.3 องค์ประกอบของความมกตัญญูกตเวที
  - 1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความมกตัญญูกตเวที
  - 1.5 พฤติกรรมการแสดงความมกตัญญูกตเวที
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีพัฒนาการแสดงความมกตัญญูกตเวที
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมกตัญญูกตเวที
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการวัยเด็กตอนปลาย (10 – 12 ปี)

#### 1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมกตัญญูกตเวที

##### 1.1 ความหมายของความมกตัญญูกตเวที

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความมกตัญญู หมายถึง (กะตั้น) ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำให้ ผู้รู้คุณท่านเป็นคำคู่กันกับกตเวที หมายถึง สมองคุณท่าน เป็นคำคู่กันกับกตัญญูที่ท่านทำแล้ว เวทีผู้ให้รู้แปลความว่าผู้ประกาศคุณท่าน การตอบแทนผู้มีอุปการะคุณ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายความมกตัญญูกตเวทีไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกในการอุปการะคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่น หรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง

1. กตัญญู หมายถึง การแสดงออกเพื่อการตอบแทนบุญคุณ ผู้อุปการะที่ท่านทำให้รู้คุณท่าน ความมกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานขั้นต้นของลูก เพราะลูกจะต้องรู้จักบุญคุณของพ่อแม่ บุญคุณของพ่อแม่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่าพ่อแม่มีอุปการะต่อเราตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเราโต



อุปการะที่พ่อแม่มีต่อลูกจะแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ เพราะพ่อแม่ไม่ได้หวังว่าเมื่ออุปการะเราแล้วจะได้อะไรตอบแทน เป็นการอุปการะเลี้ยงดูด้วยความบริสุทธิ์ใจ พ่อแม่ไม่รู้ว่าเมื่อเราโตขึ้นจะตอบแทนบุญคุณท่านหรือไม่ แต่พ่อแม่ก็เลี้ยงดูเราทั้งกายและใจอย่างเต็มที่ ยามลูกเจ็บไข้ไม่สบายพ่อแม่ก็เป็นทุกข์ ถ้าเจ็บป่วยแทนได้พ่อแม่ก็ยินดีทำ แม้ชีวิตพ่อแม่ก็สละให้ลูกได้ หากพิจารณาแล้วเราจะเห็นว่าพ่อแม่มีพระคุณต่อเราเช่นนี้จึงเรียกว่า เป็นคนกตัญญู

2. กตเวที หมายถึง สมองคุณท่าน ประกาศคุณท่าน หรือความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตเวทีเป็นคุณธรรมขั้นที่ 2 ซึ่งสูงกว่ากตัญญู เพราะกตเวทีเป็นการทดแทนพระคุณ ซึ่งลูกอาจทำได้ 2 ทาง คือ

2.1 ประกาศคุณท่าน หมายถึง การทำให้ผู้อื่นรู้ว่าพ่อแม่มีพระคุณแก่เราอย่างไร เช่น กล่าวสรรเสริญยกย่องพ่อแม่ให้คนอื่นฟังว่าท่านดีต่อเราอย่างไร การประกาศคุณพ่อแม่ที่นิยมทำกันมาก คือ การเขียนประวัติประกาศคุณของพ่อแม่ในหนังสืองานศพ การประพาดิตนเป็นคนดี ก็เป็นการประกาศคุณพ่อแม่อีกวิธีหนึ่ง เพราะโดยทั่วไปแล้วเชื่อกันว่าอุปนิสัยใจคอ และความประพฤติของลูกย่อมสะท้อนให้เห็นภาพของพ่อแม่ได้ดีที่สุด เนื่องจากพ่อแม่เป็นผู้อยู่ใกล้ชิดเรามาตั้งแต่เกิดเป็นผู้อบรมบ่มนิสัยของลูก ความประพฤติของลูกจึงเป็นสิ่งที่ประกาศคุณของพ่อแม่ได้ดี

2.2 การตอบแทนคุณท่าน สำหรับการตอบแทนคุณพ่อแม่เราได้มีกล่าวไว้ในทิสทั้ง 6 ในพระศาสนา คือ ทิสเบื้องต้น คือ บิดา มารดา บุตรพึงบำรุงท่านด้วยสถาน 5 คือ (1) ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบคือหมั่นเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของท่าน ท่านเจ็บป่วยก็ดูแลรักษาท่าน (2) ช่วยทำกิจของท่าน คือ ทำการงานที่ท่านมอบหมายให้ทำจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย (3) ดำรงวงศ์ตระกูล คือ ประพฤติ ปฏิบัติ พยายามดูแลรักษาให้วงศ์สกุลมีความรุ่งเรืองสืบไป (4) ประพาดิตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท เป็นผู้ควรรับทรัพย์มรดก คือ ประพาดิตนให้เป็นคนดี ละเว้นความชั่ว ประพฤติแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ ให้เป็นที่รักและไว้วางใจจากท่าน และ (5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน ข้อนี้ถือเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (2520 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

1. ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในอุปการะคุณ หรือความดีที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อเรา อันแสดงออกมาจากความนึกคิดของแต่ละคน

2. กตเวที คือ การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณต่อความดีที่ผู้อื่นทำนั้น โดยการแสดงออกทางการกระทำและคำพูด

3. ความกตัญญูทเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ และตอบแทนต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

กรมวิชาการ (2523 : 146 – 147) จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย เมื่อวันที่ 22 – 27 มกราคม 2523 ได้กล่าวถึง โครงสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กจากหนังสือแนวทาง การพัฒนาจริยธรรมไทย และกล่าวถึงความหมายกับความกตัญญูทเวทีไว้ดังนี้

ความกตัญญูทเวที

ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการะคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อเรา

ทเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้น ความกตัญญูทเวที จึงหมายถึงความรับรู้บุญคุณและตอบแทนคุณต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณโดยมีประเภทและพฤติกรรม ดังนี้

1. ความกตัญญูทเวทีต่อบุคคล ได้แก่ บุพการี ครู อาจารย์ และผู้อื่นที่ทำประโยชน์ให้มีขอบข่ายและพฤติกรรมดังนี้ แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชูไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดีในการทำคุณความดีตอบแทนผู้มีพระคุณปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลบลมคมในหรือมีสิ่งในแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก เคารพรักใคร่ ไว้วางใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลและผู้มีพระคุณ ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจอิมใจ และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ

2. ความกตัญญูทเวทีต่อสัตว์ ไม่ประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ที่มีบุญคุณ ใช้อำนาจความกรุณาปราณี ไม่ใช่เกินกำลัง ไม่ปล่อยให้อดอยากอดิโรย บำรุงเลี้ยงดู ประนเปรอให้เป็นสุขให้ได้กินนอนพักผ่อนตามวาระ ให้การดูแลรักษาไม่ทอดทิ้งเมื่อยามเจ็บป่วยไม่พลั้งเผลอไล่ไล่ส่งหรือทำลายเมื่อสัตว์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้

3. ความกตัญญูต่อสถาบัน และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ มีขอบข่าย และพฤติกรรม ดังนี้ จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ ทำนุ - บำรุงศาสนา หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและประเทศชาติ รุ่งเรือง รักษา และสงวนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเติมและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณ และคุณภาพเพิ่มขึ้น รักษาเกียรติยศและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัวและประเทศชาติ แสดงความเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (2546 : 352) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ในผังมโนทัศน์กิจกรรมยุวภาษาต ลูกเสือ โดยพัฒนาให้เด็ก มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ สุจริต อุทิศสละ อดทน อดกลั้น กตัญญูกตเวที และเป็นมิตรกับคนทั่วไป

ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลย์ (2537 : 5) กล่าวว่า วกตัญญูกตเวที หมายถึง การรู้จักบุญคุณและตอบแทนผู้มีพระคุณ ในเมื่อมีโอกาสหรือกำลังพอที่จะทำได้

ชม ภูมิภาค (2525 : 102 – 103) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

1. กตัญญู แปลว่า รู้คุณคน หมายความว่า ใครทำอะไร ให้ก็ไมลืม ระลึกถึงบุญคุณได้อยู่เสมอ
2. กตเวที แปลว่า แทนคุณคน หมายความว่า ตอบแทนบุญคุณของท่านหรือสนองคุณท่าน
3. กตัญญูกตเวที หมายความว่า ผู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้ว และตอบแทนท่านว่าคนดีต้องมีคุณธรรม ข้อนี้เป็นเครื่องหมาย ถ้าไม่มีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมายก็ยังไม่รู้ไม่ไ้ว่าเป็นคนดี

พระมหาพิชิตชัย บุญเคน (2548 : 77) ให้ความหมายความกตัญญูไว้ว่า หมายถึง การที่เรารู้สึกสำนึกในอุปการะหรือบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อตัวเรายังจัดอยู่ในส่วนของวาจา และทางใจเท่านั้น

โชติ จินตแสงว (2543 : 91) ให้ความหมายความกตัญญูไว้ว่า หมายถึง การรู้จักบุญคุณ คือ เมื่อบุคคลใดก็ตามที่ทำความให้แก่ตนแล้วรู้จักอุปการะคุณตอบ

พระมหาเจดีย์ว กิตติปาโล (2536 : 108) ได้ให้ความหมายความกตัญญูไว้ว่า หมายถึง รู้อุปการะที่ท่านทำให้รู้คุณท่าน

ฐานวุฑโฒ ภิกขุ (2530 : 67 – 69) ให้ความหมายว่า กตัญญู คือ ความรู้คุณความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ ปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการะคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ ไม่ลืมอุปการะคุณนั้นเลย

พรพนพร วรรณลักษณ์ (2548 : 70) ให้ความหมายความกตัญญูทเวที่ว่า หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกเกี่ยวกับการรู้บุญคุณ ตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอันที่มีบุญคุณ โดยการแสดงความเคารพนับถือการปฏิบัติตามคำสั่งสอน และการรู้จักแบ่งเบาภาระช่วยเหลือในสิ่งที่สามารถช่วยได้

อรพินทร สันติชัยอนันต์ (2548 : 11) ให้ความหมายความกตัญญูไว้ว่า หมายถึง การรู้สึกสำนึกหรือการกระทำสิ่งที่ดีหรือเป็นประโยชน์ เพื่อตอบแทนในพระคุณของบิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณอื่น ๆ ด้วยการกระทำ วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้ แสดงความเคารพนับถือ ให้การดูแลรักษา และไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในยามที่ท้อลำบากหรือเดือดร้อนไม่ทำตนให้เป็นທີ່เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ผู้มีพระคุณและวงศ์ตระกูล ทำให้ผู้มีพระคุณมีความสุขใจปฏิบัติต่อ ทำให้ผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ช่วยดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และประเทศชาติ

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวที่กล่าวถึงความหมายของความกตัญญูทเวที่พอจะสรุปได้ว่า ความกตัญญูทเวที่ หมายถึง เป็นสภาพความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม เป็นความประพฤติที่ดีงามแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม อีกทั้งยังเป็นตามความสำนึกที่ดีในจิตใจ กระทำเพราะเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ไม่ใช่กระทำเพราะมีกฎระเบียบหรือสถานการณ์บีบบังคับ และเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

## 1.2 ความสำคัญของความกตัญญูทเวที่

ความกตัญญูทเวที่นับเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยทุกสถาบัน ตั้งแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา รัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงที่เกี่ยวข้องได้พยายามถ่ายทอด ส่งเสริมรักษา ดังจะเห็นจากพิธีการต่าง ๆ ที่คอยกระตุ้นความรู้สึกให้เป็นผู้กตัญญูรู้คุณให้คงอยู่ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีจัดงานศพ พิธีบวช เป็นต้น (สุพิตรา สุภาพ. 2520 : 10) จึงกล่าวได้ว่า ความกตัญญูทเวที่เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะการปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนไทย

การปลูกฝังและการสอนเกี่ยวกับความกตัญญูทเวให้กับเด็ก และเยาวชนสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลองการใช้เทคนิคแม่แบบ เทคนิคต่าง ๆ นับว่าเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในวัยรุ่นเพราะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ จดจำเลียนแบบ

พฤติกรรมที่สังเกตเห็น (Bandura. 1977 : 40 – 51) และทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ดังนั้น ความสำคัญของความกตัญญูทเวที คือ

1. เป็นสิ่งที่สร้างความสงบแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม
2. เป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง
3. เป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์ทุกคนให้ต่างไปจากสัตว์
4. เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความเจริญแก่ตน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

พระมหาเจสิยว กิตติปาโล (2536 : 110) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความกตัญญูว่า  
จะได้อันสูงส่งการมีความกตัญญู คือ

1. ทำให้รักษาคุณความดีเดิมไว้ได้
2. ทำให้สร้างคุณความดีใหม่เพิ่มอีก
3. ทำให้เกิดหิริโอตตปปะ
4. ทำให้เกิดขันติ
5. ทำให้จิตใจผ่องใส
6. ทำให้เป็นคนน่ารัก
7. ทำให้มีมนุษย์และเทวดาคอยช่วยเหลือ
8. ทำให้เป็นที่สรรเสริญของบัณฑิต
9. ทำให้เป็นคนน่าคบ
10. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ง่าย

### 1.3 องค์ประกอบของความกตัญญูทเวที

กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 52 – 53) ได้กล่าวถึงผู้มีบุญคุณ สิ่งที่มีบุญคุณ และวิธีตอบแทนไว้ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

บิดา-มารดา เป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรา เลี้ยงดูเราด้วยความรัก ความเมตตา ไม่มีใครเสมอเหมือน เราต้องตอบแทนคุณด้วยการเคารพเชื่อฟัง ประพฤติตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอน เมื่อท่านแก่ชราต้องเลี้ยงท่านเป็นการตอบแทน

ครู-อาจารย์ เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้เพื่อให้เราเติบโตเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถที่จะไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า ฉะนั้นเราต้องตอบแทนพระคุณท่านโดยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอน แสดงความเคารพอ่อนน้อม รับใช้ท่านตามโอกาส ไม่ลบหลู่บุญคุณท่าน

บ้านและครอบครัว ให้ความสุขกายสบายใจ ฉะนั้น เราต้องคอยระวังรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำลายให้ชำรุดทรุดโทรม หรือก่อความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัว ต้องให้ความรักความร่วมมือกันกับสมาชิกทุกคน

โรงเรียน เป็นสถาบันให้การศึกษาแก่นักเรียนทุกคน ถ้าไม่มีโรงเรียนก็ไม่มีสถานที่ศึกษาหาความรู้ จึงนับว่า เราได้รับประโยชน์จากโรงเรียนมาก ซึ่งเราอาจตอบแทนได้โดยการบำรุงรักษา ทำความสะอาด ไม่ทำให้ห้องเรียนอาคารเรียน ตลอดจนบริเวณโรงเรียนสกปรกเลอะเทอะต้องคอยดูแลให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันอันยิ่งใหญ่ที่มีคุณค่าต่อเราทุกคน เราอยู่ได้อย่างมีความสุขเพราะเรามีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นหลัก เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ฉะนั้น เราต้องตอบแทนบุญคุณ โดยปฏิบัติและกระทำหน้าที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีจริยธรรมบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาด้วยความเลื่อมใส ไม่ลบหลู่และละเลยต่อการเป็นศาสนิกชนที่ดี และถวายความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ด้วยการเทิดพระเกียรติ ถวายอารักขา ตลอดจนพร้อมใจกันปฏิบัติตามพระราชประสงค์ อันมุ่งความเจริญ และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร แม่น้ำ ภูเขา ถนน สัตว์เลี้ยง เป็นสิ่งที่มีคุณมีประโยชน์ต่อเราเป็นอย่างมาก เพราะให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่เรา ให้ผลผลิตทางการเกษตรทางอุตสาหกรรมรวมทั้งอาหารแก่เรา ฉะนั้นเราต้องตอบแทนคุณโดยไม่ทำลายสิ่งเหล่านี้ เราต้องช่วยกันต่อต้านการกระทำดังกล่าวด้วย

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (2520 : 9 – 12) ได้กล่าวถึง ผู้มีบุญคุณ คือ บุคคลที่ทำอุปการะก่อน ได้แก่ บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ ผู้เป็นประมุขของประเทศ พระศาสนา และสาวกในศาสนาที่ตนนับถือ และสิ่งที่มีบุญคุณ คือ สถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ

พระมหาเจสิยว กิตติปาโล (2536 : 109 – 110) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ควรกตัญญู ได้แก่

1. กตัญญูต่อบุคคล เช่น พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ บิดามารดา บุคคลเหล่านี้ควรระลึกถึงคุณท่านอยู่เสมอ

2. กตัญญูต่อสัตว์ เช่น สัตว์ที่ช่วยเราทำนาทำไร่ ควรปล่อยให้พักผ่อนตามโอกาส

3. กตัญญูต่อสิ่งของ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือที่ให้ความรู้

4. กตัญญูต่อบุญ เช่น รู้คุณค่าของบุญที่ทำให้เราได้เกิดเป็นมนุษย์

5. กตัญญูต่อตนเอง เช่น การที่เราได้ทำกิจการทุกอย่างได้ก็เพราะอาศัยร่างกาย ฉะนั้นควรถนอมร่างกายนี้ไว้

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีต่อการพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีไว้ดังนี้

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524 : 76) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนไว้ดังนี้

1. บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอม ตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวและต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่าง ๆ อยู่แล้วก็ตาม

2. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปกติเด็กจะเรียนรู้เจตคติจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่โดยตรง หากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น

3. เพื่อน ๆ ของเด็กเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมบางอย่างให้เด็กได้รับรู้รับไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อน ๆ ได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กมิใช่มาจากเพื่อน ๆ เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการกระทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อน ๆ ดังกล่าวนี้นวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนนอกโรงเรียนด้วย

4. พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านตำบลหรืออำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์หรือผู้นำศาสนาในท้องถิ่นนั้น จะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนในท้องถิ่นนั้นด้วย

5. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม ตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนของนักเรียนนักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่าน เป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกันถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับ ความสนใจในด้านที่จะช่วยปลูกฝังความมีคุณธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้วยังอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝัง และหล่อหลอมให้เด็กนักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

6. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่าง ๆ ในสถานศึกษาการเป็นตัวอย่างอันดีงามของครูอาจารย์ การเรียน การสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษา โดยเฉพาะการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2527 : 463) ได้เสนอแนะหลักการพัฒนาคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนไว้ว่า ครอบครัวและโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อให้ทางโรงเรียนได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนทุก ๆ ด้าน เพื่อส่งเสริมและพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นอกจากนี้สื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ถูก ต้องแก่เยาวชนในปัจจุบัน

ชาติชาย กู้กิตติไมตรี (2534 : 50 – 56) ได้อธิบายไว้ว่า การที่บุคคลมีคุณลักษณะทาง คุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันนั้น มีความเกี่ยวเนื่องมาจาก

1. สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชน เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากคนรอบข้างภายในครอบครัวลักษณะการอบรม เลี้ยงดู สถานภาพของครอบครัว อาชีพครอบครัว ฯลฯ ก็มีบทบาทต่อการปลูกฝังและเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรม ตัวจักรสำคัญของสถาบันนี้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพ่อแม่

2. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งที่มีบทบาทต่อการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนรองจากสถาบันครอบครัว โดยครูมีความสำคัญกับนักเรียน อย่างมาก เพราะเด็กจะเลื่อมใสศรัทธาผู้ใหญ่ที่มีการศึกษาสูง หรือในกรณีผู้ปกครองคุณธรรม จริยธรรมมีการศึกษาต่ำกว่าบุตรเด็กจะมองหาผู้อื่นแทนซึ่งก็จะเป็นครู ครูจึงมีบทบาทสำคัญใน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและครูที่มีจริยธรรมสูง รู้จักดูแลและเข้าใจเด็กเท่าทันที่จะ สามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กได้ นอกจากตัวครูแล้ว สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และความมีชื่อเสียงของโรงเรียนก็มีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงให้แก่เด็กด้วย

3. เพื่อน ทุกคนต้องมีเพื่อน ดังนั้น เพื่อนจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนด ค่านิยมทางจริยธรรมบางอย่างได้

4. สถาบันศาสนา มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก สถาบันศาสนามีอิทธิพลในการควบคุมให้คนปฏิบัติตามแบบแผนจริยธรรม เพราะบางสังคม สถาบันนี้มีความผูกพันใกล้ชิดกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย การปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม



จริยธรรม วัดจึงสามารถให้การอบรมโดยอ้อมได้ ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้การอบรม

5. สื่อมวลชน อันประกอบด้วยวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ก็มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์เช่นกัน หน้าที่หลักของสื่อมวลชน คือ 1) สังเกตการณ์และรายงานสภาพแวดล้อม 2) ประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้สัมพันธ์กัน เพื่อปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม 3) ถ่ายทอดมรดกทางสังคม และวัฒนธรรมไปยังอนุชนรุ่นต่อไป และ 4) ให้ความบันเทิง จากหน้าที่หลัก 4 ประการ จะเห็นว่าสื่อมวลชนมีส่วนในการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน แต่ถ้าสื่อมวลชนไม่ให้ความสนใจที่จะช่วยปลูกฝังความมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องทำลายการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

6. องค์การสังคมสงเคราะห์และสมาคมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีบทบาทสำคัญในทางตรงคือ การส่งเสริมคุณธรรมและกล่อมเกลาจิตใจเยาวชน การอบรมครู และการเผยแพร่ศีลธรรมในสังคม เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย มูลนิธิดวงประทีป ฯลฯ และทางอ้อมคือ การจัดกิจกรรมสนับสนุนคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ความเป็นพลเมืองดี และการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น เช่น มูลนิธิเพื่อพัฒนาเด็ก มูลนิธิแพथยาอาสสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี เป็นต้น

7. หน่วยงานของรัฐและเอกชนในสภาพสังคมปัจจุบัน การปิดกั้นหรือความรับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้ใดผู้หนึ่งคงเป็นไปไม่ได้ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลนอกจากจะต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนแล้ว ก็จะต้องมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วย เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนตำบลของกระทรวงมหาดไทย การประกวดมารยาทไทยของธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า องค์ประกอบของความกตัญญูตกเวทีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้น ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรและบรรยายภาคภายในสถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อน และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ

#### 1.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาความกตัญญูทดแทน

ได้มีนักจิตวิทยาหลายกลุ่มได้สร้างทฤษฎีจริยธรรมขึ้นมา เพื่อมุ่งหวังจะอธิบาย และทำนายจริยธรรมของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ และในด้านจิตวิทยาการศึกษาได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในด้านคุณธรรมจริยธรรมของเด็กวัยต่าง ๆ รวมทั้งองค์ประกอบสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม เพื่อจะได้ช่วยในการจัดการเรียนการสอน และการอบรมผู้เรียนให้เป็นคนดี ประพฤติตนตามมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรมหรือเป็นคนดีมีศีลธรรม (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544 : 65 – 72) ในงานวิจัยนี้จะนำเสนอทฤษฎีที่สามารถปรับใช้ และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทดแทนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) และทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน

##### 1.4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (กรมวิชาการ. 2541 : 38 – 39; อ้างอิงจาก Piaget. 1965) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเพียเจต์ (Piaget) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. ขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation)
2. ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-Operational Thinking)
3. ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete – Operational Thinking)
4. ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Prepositional Thinking of Formal Operational Thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้น เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ขั้น คือ

(1) ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation)

(2) ขั้นฝึกคำสั่ง อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 – 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-Operational Thinking)

(3) ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการในขั้นนี้ จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete –Operational Thinking) และขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Operational Thinking) ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นตัวของตัวเองได้

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะเวลาต่อมาเพียเจต์ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 6 เกณฑ์ คือ

(1) การตัดสินจากเจตนาของการกระทำ (Intentional in Judgment) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินจากเจตนาของการกระทำ

(2) การตัดสินที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์จากผู้อื่น (Relativism in Judgment) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำโดยยึดเอาความเชื่อ ความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าถูกต้อง ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผล และสถานการณ์ประกอบการตัดสิน

(3) ไม่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ (Independence of Sanction) เด็กเล็กจะตัดสินว่าดีหรือไม่ดีเพราะถูกลงโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์ และเป็นอันตรายกับบุคคลอื่น

(4) ใช้ระบบการแก้แค้น (Use of Reciprocity) เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต

(5) ใช้การลงโทษเพื่อตดนิสัย (Use of Punishment as Restitution and Reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้แค้น แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย

(6) หลักธรรมชาติของความโชคร้าย (Nationist Views of Misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

จากแนวคิดและทฤษฎีของเพียเจต์ จะทำให้ผู้สอนมีความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก และสามารถส่งเสริมผู้เรียนด้านการแสดงออกได้ถูกต้อง เช่น การคิดแบบรูปธรรม และคิดตามแบบแผน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ

#### 1.4.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (กรมวิชาการ. 2541 : 39; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979) เชื่อว่า การพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม นอกจากนี้

โคลเบอร์กยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่น ๆ ของมนุษย์ในการศึกษาผลงานของนักวิจัยต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรอผลที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับเอาผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะแบบนี้เรียกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความสามารถ ควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเอง และสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้ โคลเบอร์ก (Kohlberg) ยังได้นำแนวความคิดของเพียเจต์ (Piaget) มาทำการศึกษาต่อ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปี เป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 – 25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน และยังสามารถทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุระหว่าง 10 – 16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ขั้น (สรวงศ์ ใ้วตระกูล. 2544 : 65 – 72; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979) ดังนี้

### **ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional Level)**

ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลซ้ำบ่อย ๆ (อายุ 2-7 ปี)

ขั้นที่ 2 ขั้นการทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ในขั้นนี้เด็กสนใจที่จะทำตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับทั้งหลาย เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

## ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

พัฒนาการจริยธรรมในระดับนี้ ผู้กระทำได้ว่าเป็นการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่า ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ชั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคม (Instrumental Concordance of “good boy, nice girl” Orientation) เพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10 - 13 ปี)

ชั้นที่ 4 ชั้นทำตามกฎระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) เป็นชั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13 - 16 ปี)

## ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post Conventional Level)

เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์-กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 ชั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) เป็นชั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

ชั้นที่ 6 ชั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อบุคคลเพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่ง “ถูก-ผิด” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมโนธรรม (วัยผู้ใหญ่)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่แสดงระดับคุณธรรมจริยธรรมกับการแสดงพฤติกรรมสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 1

| ระดับคุณธรรมจริยธรรม                                                                                                                                 | การแสดงพฤติกรรม                                                                                                                                                                                                             |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม</b><br>(Pre-conventional Level)<br>(ระดับต่ำ)<br><br>(อายุ 2 – 10 ปี)                                            | ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง<br>(Punishment and Obedience Orientation)<br>(อายุ 2 – 7 ปี)<br>ขั้นที่ 2 ขั้นการทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน<br>(Instrumental Relativist Orientation)<br>(อายุ 7 – 10 ปี)           |
| <b>ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)</b><br>(ระดับกลาง)<br><br>(อายุ 10 – 16 ปี)                                          | ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคม (Interpersonal Concordance of “good boy, nice girl” Orientation)<br>(อายุ 10 – 13 ปี)<br>ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎระเบียบ (“Law-and-order” Orientation)<br>(อายุ 13 – 16 ปี) |
| <b>ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจักษ์ญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-Conventional Level)</b><br>(ระดับกลาง)<br><br>(อายุ 16 ปีขึ้นไป) | ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation)<br>(อายุ 16 ปีขึ้นไป)<br>ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)<br>(วัยผู้ใหญ่)                |

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ที่มา : สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2544 : 65 – 72; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) มีแนวคิดเชิงสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อว่า จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์และองค์ประกอบอื่น ๆ พัฒนาการทางจริยธรรมจึงเน้นสติปัญญา เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับตัว และเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสติปัญญาและสภาวะแวดล้อมที่จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ ส่วนพัฒนาการมีความต่อเนื่องและเจริญขึ้นตามวุฒิภาวะ และโคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์มีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการ

ทางปัญญาที่มีการเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาจริยธรรมแต่ละขั้นไม่สามารถเกิดจากการท่องบ่นสั่งสอน แต่เป็นผลจากการใช้ปัญญาไตร่ตรอง (อรพินทร์ สันติชัยอนันต์. 2548 : 26; อ้างอิงจาก กรมวิชาการ. 2541 : 39)

สำหรับในประเทศไทย ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ทฤษฎีขั้นบันไดจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 1 – 16)

#### 1.4.3 ทฤษฎีขั้นบันไดจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 1 – 16) กล่าวว่า ในทางจิตวิทยาได้จำแนกจริยธรรมออกเป็นหลายด้าน เช่น ด้านพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ และเหตุผล เป็นต้น การจำแนกนี้จำเป็นมากสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม จากการวิจัย การสังเคราะห์งานวิจัย และการประมวลทฤษฎี หลักการทั้งของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับสาเหตุทางจิตใจที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมคนเก่งและคนดี ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีลักษณะทางจิตใจหรือจิตลักษณะอย่างน้อย 8 ด้าน ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลกระทำพฤติกรรมดีได้อย่างมั่นคง จิตลักษณะ 8 ด้านนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ได้แก่ จิตลักษณะพื้นฐานเปรียบได้กับรากของต้นไม้ 3 ด้าน คือ

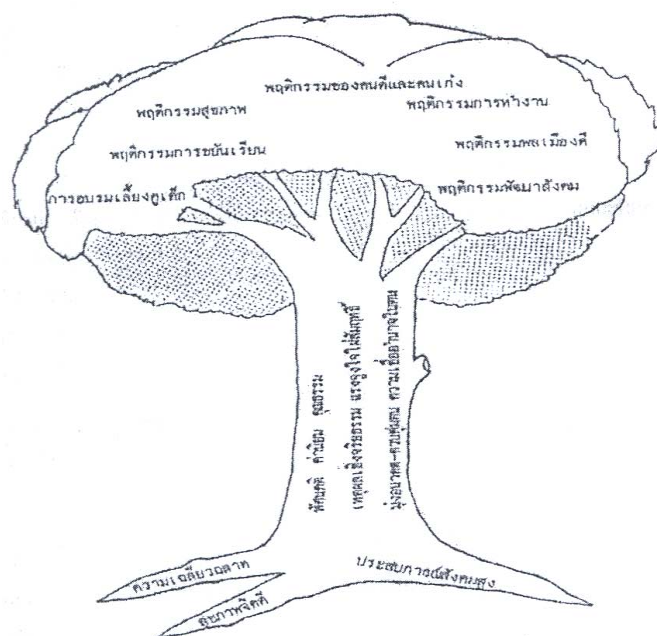
- 1) สถิติปัญญา ความเฉลียวฉลาด ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการคิด
- 2) การมีประสบการณ์ทางสังคมอย่างเพียงพอ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการหยิ่งลึกทางสังคม
- 3) การมีสุขภาพจิตดี

ส่วนที่ 2 ได้แก่ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง เปรียบได้กับส่วนลำต้นของต้นไม้ 5 ด้าน คือ

- 1) ทักษะ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดี
- 2) เจตนา ก่อนการกระทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (เหตุผลเชิงจริยธรรม)
- 3) ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนให้รู้จักอดได้ รอดได้อย่างเหมาะสม
- 4) ความเชื่อที่ว่ามีทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (ความเชื่ออำนาจในตน)
- 5) ความมานะบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรค เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย

(แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์)

กลุ่มจิตลักษณะทั้ง 3 ด้านในส่วนรากนี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนา กลุ่มจิตลักษณะ 5 ด้านในส่วนลำต้นของต้นไม้ได้ การที่ได้พบลักษณะจิตใจ 8 ด้านดังกล่าว ทำให้ทราบว่าต้องพัฒนาลักษณะใดบ้าง และพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไรจึงจะเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์เปรียบเสมือนต้นไม้ที่จะออกดอกออกผลลงดงามได้ ต้องประกอบด้วยรากและลำต้น ซึ่งสมบูรณ์แข็งแรงเป็นรากฐานเสียก่อน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ดังแสดงในภาพประกอบ 2 ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างของการเกิดพฤติกรรมจริยธรรมที่จะต้องพัฒนาในส่วนที่เปรียบเสมือนรากก่อน เมื่อครบถ้วนที่รากแล้วจึงไปพัฒนาลักษณะที่อยู่บนลำต้นจึงจะเกิดผลได้แก่ ดอก ใบ และผล

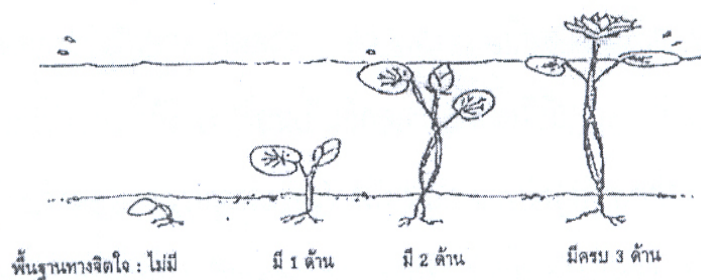


ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

ที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543 : 1

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม จะเห็นว่าความเฉลียวฉลาด ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต เป็นลักษณะที่ประกอบกันเปรียบเสมือนส่วนรากของต้นไม้บุคคลที่มีลักษณะทั้งสามนี้สูงในคนเดียวกันเปรียบได้กับบัวสีเหล่าในพุทธศาสนาที่ใช้จำแนกคนเป็น 4 ประเภท ดังภาพประกอบ 3





ภาพประกอบ 3 บัวสี่เหล่าทางพุทธศาสนา

ที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2544 : 17

### 1.5 พฤติกรรมการแสดงความกตัญญูทเวท

ความกตัญญูทเวทเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูทเวทเป็นอย่างมาก ซึ่งสังเกตได้จากขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดำรงมาทั้งหลายของคนไทยล้วนแต่มีความกตัญญูทเวทเป็นพื้นฐานสำคัญ และเป็นไปเพื่อ รักษาและส่งเสริมคุณธรรมข้อนี้ให้คงอยู่ ความกตัญญูทเวทเป็นจริยธรรมเกี่ยวกับการรู้จักตอบแทน บุญคุณของผู้อื่นเมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือ อุปการะจากผู้ใดก็ตามซึ่งในบุญคุณของผู้นั้น จดจำ พระคุณของท่านผู้นั้น และเมื่อถึงเวลาอันสมควรหรืออยู่ในสถานการณ์ที่สมควร บุคคลก็จะตอบแทน บุญคุณของผู้นั้นด้วยการช่วยเหลืออุปการะ หรือแสดงออกทางการกระทำหรือคำพูด เพื่อเป็นการ ตอบแทนบุญคุณผู้ที่มิพระคุณต่อตน บุคคลที่มีความกตัญญูทเวท จะเป็นบุคคลที่ยอมรับในการ กระทำความดีของผู้อื่น โดยการแสดงออกให้เห็นว่าตนมองเห็นคุณค่า และความสำคัญของการ กระทำความดีของบุคคล พร้อมทั้งจะให้การช่วยเหลือแก่บุคคลนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนความดีของ บุคคลนั้นที่มีแก่ตน

กตัญญู คือ ความรู้คุณ หมายถึง ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ ปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการะคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน รู้ว่าที่ตนเองพ้นจากภัยอันตรายทั้งหลายได้ดีมีสุขอยู่ในปัจจุบัน ก็เพราะบุญทั้งหลายที่เคยทำไว้ในอดีต ส่งผลให้จึงไม่ลืมอุปการะผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตน ไม่ว่าจะ มากหรือน้อยก็ตาม เช่น เลี้ยงดู สั่งสอน ให้ที่พัก ให้งานทำ ฯลฯ ย่อมระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่ เสมอไม่ลืมอุปการะคุณนั้นเลย บุคคลที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อคนทุกคนที่ควรแก่การตอบแทนคุณ ได้แก่ บิดา มารดา เป็นผู้ทำให้ชีวิตแก่เรา เลี้ยงดูเราด้วยความรัก ความเมตตา ไม่มีใครเสมอเหมือน เราต้องตอบแทนคุณด้วยการเคารพเชื่อฟัง ประพฤติตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอน เมื่อท่านแก่ชราต้อง เลี้ยงท่านเป็นการตอบแทน ครู อาจารย์ เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ เพื่อให้เราเติบโตเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถที่จะไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า

ฉะนั้นเราต้องตอบแทนพระคุณท่านโดยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื้อฟังคำสั่งสอน แสดงความเคารพ รับใช้ท่านตามโอกาส ไม่ลบหลู่บุญคุณท่าน บ้านและครอบครัวเป็นสถานที่ที่ให้ความสุขแก่เรา เราต้องคอยระวังรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำลายให้ชำรุด หรือก่อความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัว โรงเรียนเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีบุญคุณต่อเราเพราะให้การศึกษแก่นักเรียนทุกคน นักเรียนจึงตอบแทนบุญคุณของโรงเรียนโดยการบำรุงรักษาทำความสะอาด ไม่ทำให้ห้องเรียนอาคารเรียนตลอดจนบริเวณโรงเรียนสกปรก จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประเภทและพฤติกรรมความกตัญญูแบ่งออกได้เป็น ความกตัญญูต่อบุคคล ได้แก่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้คนที่ทำประโยชน์ให้แก่เรา และความกตัญญูต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ เป็นต้น

การแสดงความกตัญญูนั้นสามารถแสดงออกได้ ทั้งการตอบแทนด้วยผลประโยชน์ทางวัตถุ และการตอบแทนด้วยการทำให้ผู้มีพระคุณเป็นคนที่ตั้งอยู่ในธรรม เช่น จากคนที่ไม่มียศเป็นคนมีศีล การตอบแทนผู้มีพระคุณนั้นถ้าไม่ได้อยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง หรือหลักศีลธรรมแล้วก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นความกตัญญู เพราะเป็นการช่วยให้ผู้มีพระคุณทำความผิดหรือได้บาป กลับกลายเป็นความอกตัญญูได้ ความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นจริยธรรมที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วย ความสงบสุข เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าต่างเป็นหนี้บุญคุณกันก็จะทำให้คนในโลกไม่เข้าใจกัน เกิดการแข่งขัน ชิงดี โหดร้าย ทำลายกัน ไม่มีเยื่อใยต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ครูกับศิษย์ก็จะมีคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวที จึงเป็นคุณธรรมที่ควรส่งเสริมให้กับบุคคล เพราะเป็นคุณธรรมที่เป็นโยที่สานให้มนุษย์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตดำรงและเจริญงอกงาม (สุจินดา มูลผล. 2548. 11 – 12; อ้างอิงจาก สุรนุชโสม ภิภุ. 2530 : 67 – 69; สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. 2520 : 9)

## 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวที

### 2.1 ความหมายของบทบาทสมมติ

มีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความหมายของบทบาทสมมติไว้ดังต่อไปนี้

วรวรรณินี ราชสงฆ์ (2541 : 27) การแสดงบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่มีการกำหนดสถานการณ์สมมติขึ้นมาแล้ว ให้ผู้เรียนมาแสดงตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น โดยไม่มีการช้อมล่วงหน้า ผู้เรียนให้แสดงออกตามที่ความคิดอย่างเป็นธรรมชาติ และถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้เรียนมาเป็นหัวข้ออภิปรายในการเรียนรู้

พจนันท์ ไวยยานนที (2541 : 18) บทบาทสมมติเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้สร้างบทและสภาพการณ์สมมติขึ้นให้นักเรียนแสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นไปตามธรรมชาติ มีการกำหนดบทบาทเฉพาะตัวให้สมาชิก แต่ละคนในกลุ่มแสดงบทบาทนั้น โดยไม่มีการข้อมล่งหน้ามาก่อน และถือเอาการแสดงทั้งด้านความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นตัวอภิปราย เพื่อการเรียนรู้เป็นการฝึกให้ผู้แสดงได้ประสบกับสภาพการณ์จริงในสภาพของการสมมติขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลอง และเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพให้สภาวะต่าง ๆ

สุวิทย์ มูลคำ (2545 : 53) ให้ความหมายของบทบาทสมมติ คือ กระบวนการที่ผู้สอนกำหนดหัวข้อเรื่องปัญหาหรือสร้างสถานการณ์ให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทหรือแสดงบทบาทนั้นตามความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ของผู้เรียนที่คิดว่าเป็นภายหลังของการแสดงบทบาทสมมติจะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงทั้งด้านความรู้ และพฤติกรรมของผู้แสดงเพื่อการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

แชฟเทิล และ แชฟเทิล (Shaftel and Shaftel. 1967 : 83 – 84) ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติว่า บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการเรียนรู้สภาพชีวิตในสังคมอย่างถ่องแท้ การแสดงบทบาทสมมติเป็นแนวทางที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เทลเลอร์ และ วอลฟอร์ด (Tayler and Walford. 1974 : 19) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สามารถสวมบทบาทในสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อฝึกว่าตนมีพฤติกรรมแบบใดจึงจะแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ผู้แสดงต้องรับรู้บทบาทของตนเองเพื่อให้เข้าใจและมีอารมณ์แสดง

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่มีผู้นิยมนำมาใช้ในการเรียนการสอนต่าง ๆ เป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้สวมบทบาทได้ฝึกการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ เป็นการฝึกทักษะให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม

## 2.2 ประเภทของบทบาทสมมติ

ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง (2547 : 20) ได้แบ่งประเภทของบทบาทสมมติได้ดังต่อไปนี้  
บทบาทสมมติสามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภท คือ

1. การแสดงบทบาทแบบเตรียมบทมาก่อน การแสดงประเภทนี้ผู้แสดงจะต้องตามบทบาทที่เขียนขึ้นมา บางครั้งอาจมีการฝึกซ้อมกันมาแล้วล่วงหน้า ผู้แสดงจะอภิปรายถึงการแสดงที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีหรือไม่ ควรแก้ไขอย่างไร

2. การแสดงโดยทันทีทันใด การแสดงประเภทนี้เป็นการแสดงอย่างฉับพลัน ผู้แสดงไม่ทราบมาก่อน หรืออาจเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน หรือปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว

3. การแสดงโดยกำหนดสภาพการณ์ให้ การแสดงประเภทนี้เป็นส่วนผสมระหว่างประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 คือ จะมีการกำหนดสถานการณ์ขึ้นและนำมาเล่าให้ผู้ฟัง แต่ในการแสดงผู้แสดงจะใช้เทคนิคของตนเอง คิดหาคำพูดของตนเองโดยอิงสถานการณ์ที่เล่ามานั้น

ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง (2547 : 18) การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอย่างหนึ่งที่ให้ได้แสดงท่าทางเป็นบุคคลต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน เป็นการให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าจะเป็นตามธรรมชาติ และถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้

จากความหมายทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึง การสมมติบทบาทจากสถานการณ์ขึ้นมา โดยให้ผู้แสดงบทบาทได้แสดงตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แล้วนำเอาพฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติมาอภิปราย เพื่อเป็นการเรียนรู้จากสถานการณ์นั้น

### 2.3 จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติได้ดังต่อไปนี้

ทิศนา แคมมณี (ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง. 2547 : 19; อ้างอิงจาก ทิศนา แคมมณี.

2546) กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ของการใช้การแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า

1. ช่วยให้ผู้สามารถเข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ
2. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจว่าจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี
4. ช่วยส่งเสริมให้เกิดโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเอง และหาหลักยึดเหนี่ยวในกาดำรงชีวิตของตน
5. ช่วยให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม
6. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลาย ๆ บทบาท
7. ช่วยฝึกให้เกิดการปฏิบัติตามขั้นตอน รู้สึก คิด และกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ

วรวรรณินี ราชสงฆ์ (2541 : 30) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ของการใช้ บทบาทสมมติว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่เรียน หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

สุวิทย์ มูลคำ (2545 :53) การแสดงบทบาทสมมติมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อฝึกผู้เรียนให้รับรู้และเข้าใจในความรู้สึก และพฤติกรรมทั้งตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อฝึกให้ผู้เรียนใช้ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหา และตัดสินใจในการเผชิญ

สถานการณ์ต่าง ๆ

3. เพื่อให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรมและการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มีโอกาสแสดงออก และได้เรียนอย่างสนุกสนาน

จากจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ มีผู้ทรงคุณวุฒิได้อธิบายไว้ข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นวิธีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความรู้สึกของตนเองในทางที่ดี สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

## 2.4 ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้กล่าวถึงขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติไว้ดังต่อไปนี้

วารี ธีระจิตร (2534 : 187 – 190) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้น คือ

ก. การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ

ข. กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ

ก. การอุ่นเครื่อง คือ การเล่าเรื่องหรือสถานการณ์ที่เตรียมมาให้ผู้เรียนสนใจ และกระตือรือร้นที่จะเรียน และในตอนท้ายจะทิ้งปัญหากระตุ้นให้คิดอยากติดตาม และชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นคุณประโยชน์จากการเข้าร่วมบทบาทสมมติ

ข. การเลือกตัวแสดง

ค. การจัดฉากแสดง

ง. การเตรียมผู้สังเกตการณ์

จ. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง ครูจะเพิ่มให้การแสดงนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ โดยการจัดความประหม่า และอยากวิตกกังวลของผู้แสดง

ฉ. การแสดง

ช. การตัดบท หากการแสดงดำเนินไปได้พอสมควร ควรมีการตัดบท หากการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ขั้นนี้สำคัญมาก เพราะเป็นขั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง การวิเคราะห์ การแสดงมักจะเป็นไปในรูปของการอภิปรายร่วมกัน การอภิปรายจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ตรงไปตรงมา เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออก ไม่มุ่งวิจารณ์ว่าใครแสดงดีหรือไม่ดีอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ ครูอาจจัดให้มีการแสดงเพิ่มเติมได้ หากการแสดงเพิ่มเติมไม่จำเป็น ครูอาจสามารถข้ามขั้นนี้ไปขั้นที่ 5 เลยก็ได้

ขั้นที่ 5 แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

หลังจากจบการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้ ศึกษาการแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวความคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุป หรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี

จากขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติสามารถสรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง ขั้นวิเคราะห์ และอภิปรายการแสดง ขั้นแสดงเพิ่มเติมขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปในการใช้บทบาทสมมตินี้ ครูควรกำหนดขอบเขตของปัญหา และบทบาทสมมติ นอกจากนั้น ครูต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าจะต้องทำอะไร ส่วนผู้สังเกตการณ์นั้น ครูจะต้องช่วยให้ผู้สังเกตการณ์วิเคราะห์เหตุการณ์ เพื่อนำมาอภิปรายและวิเคราะห์ หลังการแสดงบทบาทสมมติ

## 2.5 ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้เทคนิคบทบาทสมมติ

นักวิชาการ และผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดไว้ดังนี้

ช่อลัดดา ขวัญเมือง (2541 : 94 – 95) ได้อธิบายถึงข้อดี และข้อจำกัดของเทคนิค บทบาทสมมติไว้ว่า

ข้อดีของเทคนิคบทบาทสมมติ

1. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ที่สมมติ และเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของคนได้ทำให้เข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น ทำให้สามารถปรับตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนทางการแสดงออกทางด้านความคิด อารมณ์ และการกระทำ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น
3. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้บทบาทใหม่ ๆ และได้มีประสบการณ์ในการแสดงละคร ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในอนาคต
4. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ
5. ช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการสังเกต วิเคราะห์สภาพปัญหา และรู้วิธีแก้ไขปัญหามโนทัศน์นั้น ๆ ได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของเทคนิคบทบาทสมมติ

1. ครูจะต้องเพิ่มภาระในการเตรียมการสอนมากขึ้นกว่าเดิม
2. ทำให้เสียเวลาในการซักซ้อมตามบทบาท
3. ถ้าไม่มีการเตรียมผู้แสดงล่วงหน้า อาจไม่มีนักเรียนคนใดอาสาสมัครหรือใช้เวลาในการหาอาสาสมัครมากเกินไป ทำให้ครูไม่สามารถดำเนินการเรียนการสอนได้ครบกระบวนการตามเวลาที่กำหนดไว้

สุวิทย์ มูลคำ (2545 : 58 – 59) ได้กล่าวว่า ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบใช้บทบาทสมมติมีดังนี้

ข้อดี

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน สามารถเรียนรู้ว่าเป็นเทคนิคการสอนแบบเล่นปนเรียน
2. เป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน
3. เป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาก ผู้เรียนสามารถสัมผัสได้
4. ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนได้

## 2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

### งานวิจัยในประเทศ

อุษา อินทปัญญา (2538 : 53) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชวรจักรวังสวรค์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2536 ที่มีมารยาทในชั้นเรียนไม่เหมาะสม จำนวน 20 คน ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีมารยาทในชั้นเรียนดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุมาลี ใจดี (2538 : 41) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่โรงเรียนร่วมกับโรงเรียนปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายหญิงที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนร่วมในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวตวันธรรมาวาส กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มทดลอง 9 คน กลุ่มควบคุม 9 คน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2537 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรวรรณินี ราชสงฆ์ (2541 : 71) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบ และการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2541 ที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ 33 ลงมา จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ และนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธณิกานต์ สิริพิเชียร (2543 : 93) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

### งานวิจัยในต่างประเทศ

โคโนเลย์ (วรวรรณินี ราชสงฆ์. 2541 : 34; อ้างอิงจาก Conoley. 1977 : 5977A) ได้ศึกษาผลการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา เพื่อวัดพฤติกรรมของเด็กเป็นการพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม โดยการใช้การแสดงละครเข้าช่วยในการสอนทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม



ใช้เวลาทดลอง 2 สัปดาห์ วันละ 30 นาทีทุกวัน มีการทดสอบก่อนการเรียนรู้ และภายหลังการเรียนรู้ กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าการใช้ผลการแสดงบทบาทสมมติ เข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เด็กมีสังคมที่ดีขึ้นและเปลี่ยนจากการฝึกตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่น ๆ มากขึ้น

ลอนนอตตี (Lonnotti. 1977 : 142) ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่เน้นการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยทดลองกับนักเรียนอายุ 6 ปี และ 9 ปี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทสมมติสามารถพัฒนาพฤติกรรมการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของนักเรียนได้สูงขึ้น

ชูตส์ (ธรรมนันท์ทิศา แจ้งสว่าง. 2547: 23; อ้างอิงจาก Shoudt. 1976 : 2754A) ได้ใช้บทบาทสมมติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนชั้นอนุบาล จำนวน 75 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์ (พจนันท์ ไวยยานนท์. 2541 : 24; อ้างอิงจาก กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์. 2533 : 21) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียนเพื่อปลูกฝังการเชื่อมั่นกับนักเรียน จำนวน 91 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติมีการเชื่อฟังมากกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

## 2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่าง

### 2.7.1 ความหมายของกรณีตัวอย่าง

ชรีย์นาท จิตต์บรรเทา (2538 : 27) กรณีตัวอย่างหมายถึง การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยการนำเอากรณีเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน แล้วนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการสอน แล้วเสนอเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ทางการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อเป็นการช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล แล้วนำกรณีตัวอย่างซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงไปปฏิบัติ

แรมสมร อยู่สุภาพร (2538 : 26) กรณีตัวอย่าง คือ เรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องเล่าสืบต่อ ที่กำหนดขึ้นมาใช้ประกอบการสอน โดยมีประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนคิดค้น อภิปรายถกเถียงกัน เพื่อส่งเสริมสร้างให้มีการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจ การให้เหตุผลและมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นคำตอบที่ผู้เรียนต้องการจะสอนจะบอก โดยไม่จำเป็นต้องสอนโดยตรงหรือบอกให้โดยตรง

โสภณ ศิริสุวรรณวัฒนา (2538 : 22) กรณีสื่ออย่าง หมายถึง วิธีการสอน ซึ่งใช้สื่อ ได้แก่ กรณีหรือเรื่องราว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง นำจะนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับ เรื่องที่ต้องการสอน แล้วเสนอเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และ อภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น อันจะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนา ทักษะในเรื่องการคิดวิเคราะห์ ให้เหตุผล และตัดสินใจ เพื่อนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้กับชีวิต ประจำวันได้

วิวัฒนาพร ระเบียบทุกซ์. (2542 : 33) กล่าวว่า กรณีสื่ออย่างเป็นวิธีการสอน ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนให้ศึกษา และวิเคราะห์ และอภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วย ให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด และพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มี โอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ซึ่งมีส่วน ช่วยให้การเรียนการสอนมี ความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

จากความหมายของกรณีสื่อตัวอย่างสามารถสรุปได้ว่า กรณีสื่อตัวอย่างหมายถึง วิธี การสอนที่ใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงมาใช้เป็นกรณีสื่อตัวอย่างในการให้ผู้เรียน ได้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน ทำให้เกิดการรู้จักคิดและพิจารณาข้อมูล เพื่อฝึกฝนหาทาง แก้ไขปัญหา และเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง

## 2.7.2 วัตถุประสงค์ในการใช้กรณีสื่อตัวอย่าง

แรมสมร อยู่สถาพร (2538 : 27) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ในการนำกรณี ตัวอย่างมาใช้ว่า

1. เพื่อฝึกการวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหา
2. เพื่อให้รู้จักตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์
3. ส่งเสริมทักษะในการทำงานกลุ่ม
4. เปิดโอกาสให้อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้สึก และเจตคติ

ต่อกันและกัน

## 2.7.3 ประเภทของกรณีสื่อตัวอย่าง

มีนักวิชาการและผู้รู้ได้แบ่งประเภทของกรณีสื่อตัวอย่างไว้ดังนี้ คือ

สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 86 – 94) ได้แบ่งประเภทของกรณีสื่อตัวอย่างใช้

6 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

### 1. ประเภทข่าวหนังสือพิมพ์

กรณีตัวอย่างประเภทนี้ นิยมนำมาใช้ในการเรียนการสอนจริยศึกษา มาก ครูจะคัดเลือกจากข่าวที่ทันสมัยน่าสนใจและเกี่ยวข้องกับนักเรียน ข่าวที่นำมาจะประกอบด้วย รูปภาพ ความคิดเห็น และคำถามหรือประเด็นที่ครูต้องคิดขึ้นมาเพื่ออภิปรายแสดงความคิดเห็น

### 2. ประเภทเรื่องสั้น

เป็นเหตุการณ์เรื่องราวของบุคคลไม่มากนัก เนื้อเรื่องไม่สลับซับซ้อน มีความแตกต่างในเรื่องราวของการกระทำและการแสดงออกและมีเหตุการณ์สำคัญตอนท้ายเป็นจุดสำคัญ (Climax) ของเรื่องเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึก ความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป

### 3. ประเภทเรื่องเล่า

การสร้างแบบนี้จะมีลักษณะของบุคคล 4 – 5 คน เข้ามาเกี่ยวข้องกัน ในเรื่องที่เกิดขึ้น สิ่งสำคัญอยู่ที่คุณสมบัติของบุคคล จะมีข้อดีข้อเสียร่วมกันอยู่ การพิจารณาหา เหตุผลจึงต้องดูทั้ง 2 ด้าน ประกอบควบคู่กันไปก่อนจะใช้เหตุผลหรือความคิดเห็นได้

### 4. ประเภทรูปภาพ

ลักษณะแบบนี้จะเป็นรูปภาพหรือการ์ตูนซึ่งมีเหตุการณ์ประมาณ 3 – 5 ภาพ แต่ละภาพจะมีเหตุการณ์ที่นักเรียนจะต้องดู และบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ต่อเนื่อง ภาพสุดท้าย จะมีลักษณะที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหา ในเรื่องของการกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

### 5. ประเภทเรื่องยาวติดต่อ

กรณีตัวอย่างลักษณะแบบนี้ จะเป็นเหตุการณ์เรื่องราวของบุคคลหลายคน มีสถานที่เกี่ยวข้องหลายแห่ง เป็นเรื่องค่อนข้างยาว มีประเด็นขบคิดหลายอย่าง มีข้อสงสัย เกิดขึ้นได้หลาย ๆ กรณี ลักษณะกรณีตัวอย่างแบบนี้จะเป็นการตัดตอนเรื่องราวให้สั้นกระชับลง และ อาจแบ่งเรื่องราวต่าง ๆ เป็นชิ้นส่วนของข้อมูลย่อย ๆ ตามจำนวนชิ้นส่วนที่เหมาะสมกับเรื่องราวและ จำนวนผู้เรียน

### 6. ประเภทบทสนทนาหรือคำพูด

กรณีตัวอย่างประเภทนี้จะเป็นบทสนทนาของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นต้น บทสนทนาที่นำมาใช้ ควรเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัย ความประพฤติของนักเรียนที่มีส่วนสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ บทสนทนา ควรสั้นและกระชับ และอาจตัดตอนส่วนที่สำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการเสนอและง่ายต่อการกินและพูด ได้ตอบกันในชั้นเรียน

แรมสมร อยู่สถาพร (2538 : 27) กรณิดัวอย่างมีหลายรูปแบบ เช่น

1. เป็นเรื่องเล่าจากข่าวหนังสือพิมพ์ จากชีวประวัติบุคคลหรือจากเรื่องเล่าสืบทอดกันมา ซึ่งเนื้อเรื่องจบสมบูรณ์หรือยัง หรือจากเรื่องเล่าสืบทอดกันมา ซึ่งเนื้อเรื่องจบสมบูรณ์หรือยังไม่จบก็ได้ แต่ต้องมีจุดสำคัญ (Climax) ของเรื่องทั้งปัญหาไว้ขบคิดวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป
2. เป็นรูปภาพ อาจใช้รูปภาพในการดำเนินเรื่อง หรือใช้การตูนบรรยายเหตุการณ์ต่อเนื่อง แล้วหยุดตรงประเด็นปัญหา
3. เป็นบทสนทนาระหว่าง 2 คน หรือ 3 คน เช่น ครูกับนักเรียนและผู้ปกครองหรือเพื่อนกับเพื่อนโดยแสดงเป็นบทบาทสมมติ แล้วทั้งปัญหาให้สมาชิกแบ่งกลุ่มอภิปรายกันต่อไป

#### 2.7.4 ลำดับขั้นตอนของการนำกรณิดัวอย่างไปใช้

สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 85) ได้อธิบายถึงลำดับขั้นตอนของการนำกรณิดัวอย่างไปใช้

1. การศึกษาแยกแยะหัวข้อคุณธรรมที่ต้องการสอน เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง การตั้งความคิดรวบยอดการศึกษาเพิ่มเติมคุณธรรมที่ต้องการเน้นการสอน
2. การเลือกข่าว เรื่องราว ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับคุณธรรมที่ต้องการสอนปรับให้เข้ากับวัย ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน
3. กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้ จุดมุ่งหมายลำดับขั้นตอนของการแสดงออกจำแนกกลุ่ม และนักเรียนในแต่ละกลุ่ม สถานที่ เวลาที่ใช้ นำบทบาทของนักเรียนบางคน และทั้งหมด สื่อการสอนประกอบ ประเด็นที่ใช้นำการอภิปรายแสดงความคิดเห็น ตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แนวทางและวิธีการแก้ไข
4. การนำไปใช้ในชั้นเรียน ครูจะเริ่มนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเรียนรู้ การกำหนดขอบเขตเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ปัญหาคุณธรรมที่เกิดขึ้น การเตรียมห้องเรียนและบรรยากาศให้เหมาะสมกับกรณิดัวอย่าง การอธิบายการแบ่งกลุ่ม ข้อตกลงหรือกติกาที่นำมาใช้ การมอบหมายงานให้ศึกษา หลังจากนั้นกรณิดัวอย่างจะเป็นกิจกรรมการสอนที่สำคัญที่สุด นักเรียนจะศึกษากรณิดัวอย่างด้วยตัวเอง มีการอภิปรายกลุ่มย่อย เสนอความคิดเห็นการซักถามการเพิ่มเติมข้อมูลตัวอย่างต่าง ๆ การกำหนดผู้แสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ และสุดท้ายการตอบปัญหาหรือประเด็นพร้อมกับเหตุผลท้ายของกรณิดัวอย่างที่กำหนดให้

5. การเพิ่มเติมเนื้อหา เอกสารเสริมประสบการณ์ แบบประเมินผลตนเอง หรือ กลุ่มเกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการสอน

6. แนวสรุปและประเด็นที่นักเรียนต้องได้รับ เป็นขั้นตอนที่ทำให้กรณีตัวอย่างเกิดความชัดเจนในสิ่งที่เรียนรู้ ความขัดแย้งลดน้อยลง ครูผู้สอนจึงต้องมีแนวสรุปและการตั้งคำถามนำเพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปแนวคิด สาระสำคัญของคุณธรรมที่นำมาสอนได้ด้วยตนเอง เป็นส่วนใหญ่

### 2.7.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่าง งานวิจัยในประเทศ

ชรีย์นาท จิตต์บรรเทา (2538 : 67) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบ ผลของการใช้สถานการณ์จำลอง และกรณีตัวอย่างที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีความมีน้ำใจต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 24 คน ผลจากการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลอง และนักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง มีความมีน้ำใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โสภณ ศรีสุวรรณวัฒนา (2538 : 67 – 68) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลอง และการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทัศนคติวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาวิชาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร จังหวัดสุรินทร์ พบว่า นักศึกษาวิชาพยาบาลที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่างมีทัศนคติต่อวิชาชีพดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัญชลี เครือคำขาว (2540 : 111 – 112) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบเทคนิคศึกษากรณีตัวอย่าง ที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือ พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบเทคนิคกรณีตัวอย่างที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิตยา ชงัดเวช (2541 : 27 – 28) ศึกษาผลของการใช้กรณีตัวอย่างควบคู่กับการเสริมแรงทางสังคมที่มีต่อการดูแลตนเองของสตรีมีครรภ์แรกในระลอกคลอด โรงพยาบาลตำรวจ พบว่า สตรีมีครรภ์แรกมีการดูแลตนเองเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่างควบคู่กับการเสริมแรงทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุพา แสงพรหม (2545 : 59) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ และการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทรสโมสร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ จำนวน 30 คน จากการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าการใช้กรณีตัวอย่างเป็นวิธีที่สามารถนำไปพัฒนา และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ การให้เหตุผล การทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะคิด ความรับผิดชอบ และช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแก้ไขปัญหา โดยร่วมกันอภิปรายกับเพื่อนและครู ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้กรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย

## 2.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

### 2.8.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 14) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สมาชิกต้องการ และการเปลี่ยนแปลง โดยส่วนรวมผู้นำจะสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้ที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน โดยวิธีดังกล่าวแล้ว ประสบการณ์ภายในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มจะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ทิสนา แคมมณี (2536 : 15) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์เป็นศัพท์ที่ใช้ในความหมายซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Group Dynamics ซึ่งในภาษาไทยใช้ชื่อต่าง ๆ กัน เช่น พลัฏกลุ่ม พลวัตกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม และกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งหมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อกันและกัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องทำงานร่วมกัน การศึกษาเรื่องกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นการศึกษาความรู้ที่จะช่วยให้คนสามารถที่จะทำงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในปัจจุบันความรู้จำนวนมากเหล่านี้ได้มาจากข้อความรู้ในศาสตร์สาขาพฤติกรรมศาสตร์

ทศพร มณีศรีขำ (2539 : 2 – 3) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้เรียนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ และการปฏิบัติงานจริงตามที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีชีวิตชีวา สนุกสนาน และท้าทายความคิดความสามารถของตน รวมทั้งผู้เรียนจะได้ความรู้อย่างกว้างขวางจากสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ ทศพร มณีศรีขำ (2539 : 2 – 3) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยผู้เรียนจะให้ความสนใจและไม่เบื่อหน่ายการเรียนประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้นักศึกษา เกิดการพัฒนาตนเอง และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จ บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พอสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์เป็น กระบวนการเรียนรู้ที่สมาชิกที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น โดยร่วมกันวางแผนเพื่อพัฒนา และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สัมพันธ์มาพัฒนาตนเองและผู้อื่น จนเกิดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และยังช่วยลดความ ตึงเครียด ลดความขัดแย้ง และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตนเองหรือสมาชิกให้หมดไป

## 2.8.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

เทรกลเลอร์ และนอร์ท (ทองเรียน อมรัชกุล. 2536 : 8; อ้างอิงจาก Traxler and Nort. 1957) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ความรู้และให้การอบรม เพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เช่น การจัดโครงการปฐมนิเทศให้กับนักเรียนใหม่ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาคารสถานที่ และอาณาบริเวณ รายวิชาที่ต้องเรียน ระเบียบประเพณีของ สถาบัน บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้การแนะแนวกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า การศึกษา อาชีพ มารยาท ศีลธรรมจรรยาและเรื่องราวเกี่ยวกับส่วนตัวและสังคมอื่น ๆ กันนับว่าเป็น กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้บุคคลปรับตัวเข้ากับการศึกษา อาชีพ และสังคมทั้งสิ้น

2. เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับจากใน หลักสูตร เช่น การจัดกิจกรรมแนะแนวในกลุ่มโรงเรียน เพื่อประสิทธิภาพในการเรียน การใช้ห้องสมุด อาชีพ สังคมหรือเรื่องส่วนตัวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมใน รูปของชมรมสภานักเรียน เป็นต้น

3. เพื่อเป็นรากฐานในการนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเมื่อบุคคลได้ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากกลุ่มอาจมีปัญหาเฉพาะตัวบางอย่างที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในกลุ่ม หรือค้นพบ ปัญหาเฉพาะตัวที่ตนเองต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะ ก็จะเป็นโอกาสที่จะช่วยบุคคลผู้นั้นได้ ขอพบผู้ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลต่อไป

4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษาความเจริญงอกงามทั้งของบุคคลและของ กลุ่ม กระบวนการของกลุ่มสัมพันธ์จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาส่วนตัว พบหนทางที่จะช่วยให้การ ปรับตัว และสร้างความเจริญงอกงามแก่ตนเองได้ เช่น กิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 137 – 145) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของ  
กลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง โดยปกติคนทั่วไปอาจจะคิดว่า  
ตนเองมีความเข้าใจในตนเอง ไม่จำเป็นจะต้องให้คนอื่นช่วยชี้แจงว่าตนเป็นคนอย่างไร ในทาง  
จิตวิทยาแล้วมนุษย์ย่อมเข้าใจตนเอง แต่บางครั้งอาจไม่เข้าใจดีเท่าที่ควร หรือบางครั้งก็เข้าใจตนเอง  
ผิดพลาด ทั้งนี้เพราะว่าแต่ละคนปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลวิธีป้องกันตัวที่แตกต่างกันออกไป  
โดยเหตุนี้กลุ่มสัมพันธ์ก็อาจช่วยมนุษย์ได้โดยเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นภาพของตนเองในทุกด้าน

2. เพื่อสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น มนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่าง  
มีความสุข ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความเข้าใจในสมาชิกกลุ่ม ความเข้าใจในบุคคลอื่นจะ  
ทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ดังนั้นในการเข้าร่วมกลุ่มกันของสมาชิกจะเปิด  
โอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันของสมาชิก นอกจากจะต้อง  
อาศัยความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนแล้ว สิ่งที่สำคัญและมีผลต่อ  
ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความร่วมมือ ถ้าหากขาดความร่วมมือที่ดีแล้วจะทำให้การทำงานร่วมกัน  
ของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นในการเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริม  
สร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ประนอม เดชชัย (2531 : 101 – 102) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรม  
กลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์คือ เข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคล  
อื่นภายในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้นักเรียนปรับตัวเองเข้ากับบุคคลในกลุ่มได้ เกิดการเรียนรู้เรื่องของตนเอง  
ได้ดีขึ้น เช่น รู้ข้อบกพร่องของตนเอง หรือรู้ว่าตนเองเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลในกลุ่ม  
เกิดความเข้าใจบุคคลอื่นในกลุ่ม โดยที่สมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดการ  
เรียนรู้และรู้จักซึ่งกันและกันดี ทราบข้อดีและข้อเสีย ข้อบกพร่องทั้งของตนเองและบุคคลอื่น อันจะ  
เป็นแนวทางให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน คิดช่วยเหลือกัน ตลอดจนการปรับตัวเข้า  
หากันด้วย

2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน  
ประสบการณ์ที่จัดในกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เพราะไม่มีมนุษย์  
คนใดอยู่คนเดียวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ฉะนั้นการฝึกกิจกรรมกลุ่มในการเรียนการสอนจะช่วย  
ฝึกให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน และร่วมมือกันแก้ปัญหา



3. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกความรู้สึกทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมในระหว่างร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น ฝึกความรู้สึกอดทน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวม เป็นต้น สิ่งที่ได้มาจากกิจกรรมกลุ่มเหล่านี้จะไปช่วยพัฒนาบุคคลและสังคมต่อไป

จากจุดมุ่งหมายของกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว พอสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยส่งเสริม และพัฒนาให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ในการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับผู้อื่นภายในกลุ่ม ได้มีโอกาสสร้างความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนเพื่อให้บุคคลได้มีโอกาสในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์

### 2.8.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา แชมมณี (2522 : 152 – 159) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีสนาม (Field Theory) ของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) มีแนวคิดที่สำคัญพอที่จะสรุปได้ดังนี้

1.1 พฤติกรรมเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม

1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะ

ต่างกัน

1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยอยู่ในรูปของการกระทำ ความรู้สึก และความคิด

1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ในข้อ 1.3 จะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากัน และพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งการที่บุคคลปรับปรุงบุคลิกภาพของตนที่มีความแตกต่างกันนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

2. ทฤษฎีระบบ (System Theory) มีแนวคิดที่สำคัญคือ

2.1 กลุ่มจะประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาท และกำหนดหน้าที่ของสมาชิกที่ถือว่าเป็นการลงทุน (Input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกจะกระทำโดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตัวเองภายในกลุ่ม (Open System)

### 3. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจและอื่น ๆ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคล ในแง่การรวบรวมข้อมูล

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของโมเรโน มีแนวความคิดที่สำคัญดังนี้

4.1 การกระทำและจริยธรรม หรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ คือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role Planing) หรือการใช้เครื่องมือวัดทางสังคม (Sociometric Test)

#### 2.8.4 ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์

ชอร์ (Shaw. 1981 : 4) กล่าวถึง ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์ว่า กลุ่มย่อยควรมีสมาชิก 10 เป็นอย่างมาก แต่ถ้ามีจำนวนสมาชิก 30 คนขึ้นไป จะจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ก็อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ จำนวนสมาชิกไม่เป็นปัญหาสำคัญแต่องค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิก และความร่วมมือในการทำงานของสมาชิก จะมีความสำคัญต่อการทำงานของกลุ่มมากกว่า

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 26) ได้กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันจะทำให้กระบวนการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันไปด้วย ในกลุ่มที่มีขนาดมากเกินไปความจำเป็นสมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนทั้งหมดในขณะที่คนอื่นรู้สึกคับข้องใจที่ไม่ได้มีส่วนร่วม ไม่มีโอกาสได้ใช้ทักษะของตนเองมีอยู่ ขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน กลุ่มจะใหญ่เท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์นั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือของกลุ่ม และระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม

ทรัมป์ และมิลเลอร์ (เปรมใจ บุญประสพ. 2545 : 29; อ้างอิงจาก Trump and Miller. 1971 : 225) มีความเห็นว่า สมาชิกของกลุ่มที่จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ควรมีประมาณ 12 – 15 คน กลุ่มไม่ควรเล็กกว่านี้ เพราะจะทำให้สิ้นเปลือง แต่ถ้าขนาดใหญ่ไปกว่านี้ก็ยังไม่เหมาะ เพราะสมาชิกจะขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

จากขนาดของกลุ่มที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ควรมีสมาชิกขนาดของกลุ่มตั้งแต่ 9 – 10 คน จึงจะทำให้การทำงานบังเกิดผลมากที่สุด และสมาชิกมากที่สุดไม่ควรเกิน 15 คน เพราะถ้ามากกว่านี้จะก่อให้เกิดผลเสียต่อความสัมพันธ์ในการทำกิจกรรม

### 2.8.5 คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

เดวิด ดับเบิลยู จอห์นสัน และ แฟรงค์ พี จอห์นสัน (David W. Johnson and Frank P. Johnson. 1993 : 28) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า

1. ผลผลิตจากกลุ่มสูงกว่าผลผลิตที่เกิดจากการทำงานคนเดียว
2. กลุ่มช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. กลุ่มช่วยให้เห็นคุณค่าของการถือเพื่อ มีน้ำใจ การตัดสินใจ และรับผิดชอบ

ต่อส่วนรวม

4. กลุ่มช่วยสร้างอารมณ์ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เช่น มิตรภาพ รัก สนุกสนาน

และประสบผลสำเร็จ

5. กลุ่มจะช่วยให้บุคคลรู้ถึงเอกลักษณ์แห่งตน มีความเชื่อมั่นในตนเองและรับรู้ถึงภาระทางสังคมที่ต้องรับผิดชอบ

6. กลุ่มช่วยพัฒนาการสื่อสารที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

สิริวรรณ ศรีพหล (2536 : 224 – 225) กล่าวถึง คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับไว้ว่า

1. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่าการทำงานร่วมกันจะต้องทำงานเป็นกลุ่ม จึงจะประสบความสำเร็จ

2. เป็นการฝึกและทัศนคติแก่ผู้เรียนว่าบุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอกัน ต้องการให้การยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำโดยไม่ยึดถือหรือมองตนเองเป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น

4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคม หรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อมได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การเรียนโดยการฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับ และการปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น

8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา การที่กลุ่มเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็น กล่าวพูด กล่าวตัดสินใจ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจต่อมา

10. สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจ และเห็นใจผู้อื่น

จากคุณค่าของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ที่ได้กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า เมื่อสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้เกิดการค้นพบตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และยอมรับว่าผู้อื่นก็มีคุณค่า ทั้งด้านความคิดและการกระทำ นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ยังมีคุณค่าในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านอาชีพ ด้านการบำบัด และคุณค่าต่อโรงเรียนและสังคม และยังสร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่นอีกด้วย

## 2.8.6 ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วีณา วัฒนวิชัย (2530 : 252 – 253) กล่าวถึง ลำดับขั้นตอนของการเรียนการสอนโดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Participation) เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

2. ขั้นค้นพบ (Discovery) เมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว จะเกิดความรู้สึกและความเข้าใจในตนเอง อันจะนำไปสู่การค้นพบสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นที่สำคัญที่สุดคือ การทำให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไป โดยครูจะตั้งคำถามว่า อะไร ทำไม และอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งความรู้และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ให้รวมกันเป็นจุดเดียว

4. ขั้นนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น (Application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือความเชื่อโยงการเรียนรู้กับตนเองและผู้อื่นได้

ประนอม เดชชัย (2531 : 103) กล่าวถึง การดำเนินงานของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มในกลุ่มในลักษณะใด จะมีกระบวนการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นรวมกลุ่ม (Forming Stage)** เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกัน ถ้าไม่รู้จักดีพอ ทุกคนจะสงวนท่าที ไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องประสานงานให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักและคุ้นเคยกันก่อน เช่น อาจจะมีการแนะนำตัว เป็นต้น

2. **ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Normal Stage)** เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มรู้จักกันแล้ว กลุ่มจะเริ่มคิดถึงเป้าหมายของกลุ่ม และภารกิจของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบในขั้นนี้ ผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียน ในการกำหนดเป้าหมาย และการเรียนรู้กิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่มจะทำงานร่วมกัน

3. **ขั้นระดมความคิด (Storming Stage)** เป็นขั้นที่บรรยากาศของการทำงานเริ่มจริงจังมากขึ้น สมาชิกภายในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์ และระเบียบของกลุ่ม ในขั้นนี้ผู้สอนอาจมี 2 บทบาท คือ ปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการโดยลำพัง หรือเข้าร่วมในฐานะการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

4. **ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (Reforming Stage)** เป็นขั้นที่กลุ่มรู้จัก คุ้นเคย และเข้าใจบทบาทของตนเองเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างดี

5. **ขั้นสลายตัว (Disbanding Stage)** เป็นขั้นสุดท้ายเมื่อสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือกันดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุเป้าหมายแล้ว ภารกิจของกลุ่มเริ่มลดไป ด้วย ทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัว ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทในการทบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเพื่อทำการสรุปผล และเสนอแนะแนวทางในการนำไปใช้หรือนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป

แก้วจิต มากปาน (2540 : 52) สรุปได้ว่า ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นลงมือปฏิบัติกิจกรรม ขั้นวิเคราะห์ และขั้นสรุปเพื่อนำไปประยุกต์

จากลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พอสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์เกิดจากการเรียนรู้โดยตรง และเกิดการพัฒนา ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะประกอบด้วย ขั้นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความคุ้นเคย ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ และหลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรม ก็จะเป็นขั้นสรุป เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง และขั้นประเมินผล โดยให้สมาชิกช่วยกันสรุปประเมินผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะและอภิปรายร่วมกันด้วย

### 2.8.7 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

แพทเทอร์สัน (Patterson. 1973 : 105) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีน้อย อาจจะทำสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับเด็กประถมศึกษา ควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจจะเกิดความเบื่อหน่ายได้

โทรเซอร์ (ชูชัย สมิทธิไกร. 2527 : 18 – 19; อ้างอิงจาก Trozer. 1977) ได้ให้ความเห็นว่า ในการกำหนดระยะเวลาและความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นั้น หากจัดทำกับสถานศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาเรียนของสถานศึกษานั้นด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจะจัดเวลาเป็นคาบ ๆ ละ 50 นาที เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่าควรใช้เวลาในการเข้ากลุ่มนานเท่าใดสำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง

จากการศึกษาเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พอสรุปได้ว่า เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกลุ่มนั้น ควรจะจัดสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ามีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมว่ามากน้อยเพียงใด และถ้าเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาไม่ควรใช้เวลาเกินหนึ่งชั่วโมง เพราะอาจจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

## 2.8.8 กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา เขมมณี (2536 : 27 – 28) ได้กล่าวว่า กิจกรรมที่ใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีดังนี้

1. เกม (Games) คือ การที่ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role playing) วิธีการในลักษณะนี้เป็นสถานการณ์สมมติ มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสพการณ์ และให้ผู้แสดงรู้สึกถึงความนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามด้วย

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดงออก เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับ

4. กรณีตัวอย่าง (Case) คือ การนำกรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นำมาดัดแปลง และให้เป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝน หาทางแก้ปัญหานั้น การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาส และเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกัน

และกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับของจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทสมมติตามที่เรียน หรือกำหนดไว้ให้ผู้แสดงจำเป็นต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้โดยไม่เอาบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ทำให้เข้าใจความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจ และการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) คือ การแบ่งกลุ่มออกเป็นขนาดเล็กลง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติม

จากกิจกรรมที่ใช้ในกลุ่มสัมพันธ์ แสดงว่ากิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการแสดงออก ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ เกม บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง ละคร และกลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน การนำมาใช้จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

## 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

### 2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ควินัน และ ฟูลด์ส (Quinan and Foulds. 1970 : 145 – 146) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการรับรู้ความเข้าใจตนเองของผู้เข้ารับการฝึก โดยใช้การฝึกแบบกลุ่มมาราธอน ซึ่งให้ทุกคนแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาท การสื่อสารด้วยคำพูด และการอภิปรายตนเอง ใช้เวลาในการฝึก 30 ชั่วโมงติดต่อกัน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองดีขึ้น ในด้านคุณค่าตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพ และด้านการควบคุมความรู้สึกของตนเอง

เดอร์ชมิทท์ (Durschmidt. 1977 : 3953) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน โดยการให้เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุม จำนวน 63 คน ใช้วิธีการเรียนตามปกติ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเองดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เดวิส (Davis. 1988 : 3263) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หน่วยการแก้ปัญหาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ และทัศนคติในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 104 คน โดยแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

## 2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

วาสนา รอดเชียง (2540 : 63 – 67) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อรรธรณ แก้วผ่อง (2543 : 93 – 96) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่ม และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 13 – 14 ปี จำนวน 24 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ถวิลวัลย์ อัมรินทร์ (2543 : 41 – 45) ได้นำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการศึกษาความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ จังหวัดนครปฐม จำนวน 12 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความมีน้ำใจเพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาความมีน้ำใจ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาการแสดงออกความกตัญญูต่อกันของเด็กไทยนั้นสามารถทำได้หลายวิธี และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสม นักเรียนสามารถนำประสบการณ์ และการเรียนรู้จากการเข้ากลุ่มไปใช้ปรับปรุงให้เข้ากับชีวิตประจำวัน โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนในกลุ่มทำให้มีพฤติกรรมที่กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง รู้จักรับฟังเหตุผลผู้อื่น มีการยอมรับ



ซึ่งกันและกัน ที่สำคัญกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ยังช่วยให้สมาชิกทุกคนเกิดการเรียนรู้ และรับรู้อย่างแท้จริง และยังช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคล ความเข้าใจในตนเอง และความร่วมมือกับผู้อื่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

### 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูตเวที

ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2524 : 143) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจของไทยห้าด้าน คือ ความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู และการยึดบาปบุญ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 979 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำ ได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูมากกว่า นักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ (2525 : 70 – 71) ได้ทำการวิจัยโดยการทดสอบความกตัญญูแก่นักเรียนที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่สอน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีทัศนคติต่อการแสดงความกตัญญูตเวทีสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 46 – 48) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที ผลการศึกษา พบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนหลังเรียน โดยวิธีแสดงบทบาทสมมติกับวิธีเรียนตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 46) ได้ทำการศึกษาผลการใช้รูปแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการใช้รูปแบบมีคุณธรรมด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

แทนคุณ จิตต์อิสระ (2547 : 33) ได้ทำการวิจัย ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความกตัญญูของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนความกตัญญูสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความกตัญญูตเวที พอสรุปได้ว่า การแสดงความกตัญญูตเวทีทั้งต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ สามารถนำไปพัฒนาได้

#### 4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการวัยเด็กตอนปลาย (10 – 12 ปี)

สุชา จันทรเอม (2540 : 131 – 132) ได้กล่าวไว้ว่า วัยเด็กตอนปลาย มีอายุอยู่ในช่วง 10 – 12 ปี วัยนี้จะคาบเกี่ยวกับระยะก่อนวัยรุ่น ลักษณะพัฒนาการสำคัญที่เกิดขึ้นในวัยนี้คือ “การเตรียมตัว” เพื่อเติบโตเป็นเด็กวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ที่พร้อมจะเผชิญและรับผิดชอบต่อตนเองในทุก ๆ ด้าน วัยนี้ต่อมต่าง ๆ ของร่างกายจะทำงานเต็มที่ จะพบการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างกระดูกและสัดส่วนของร่างกายเกิดขึ้น เด็กวัยนี้จะใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับสังคมนอกบ้าน จะให้ความสำคัญเป็นเพื่อนกับผู้อื่น สร้างมิตรภาพกับกลุ่ม เริ่มเรียนรู้ค่านิยมทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และบุคคลรอบข้าง สามารถพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังพัฒนาการรู้จักตนเอง เริ่มมองเห็นตนเองตามที่เป็นจริง ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนสามารถเรียนรู้เอกลักษณ์ในกลุ่มของตนเองได้

ทิพย์ภา เชษฐเชาวลิต (2541 :81 – 82) ได้กล่าวว่า พัฒนาการในวัยเด็กตอนปลาย (10 – 12 ปี) มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของวัยเด็กตอนปลาย ดังนี้

ด้านร่างกาย การเจริญเติบโตด้านร่างกายของเด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปอย่างช้า ๆ สม่ำเสมอ มีการเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อและระบบประสาทซึ่งทำงานประสานกันได้ดีขึ้น การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของอวัยวะภายในเกือบทุกระบบ การเปลี่ยนแปลงด้านน้ำหนัก การเจริญเติบโตของกระดูกและฟัน และการขยายออกของร่างกายซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในด้านส่วนสูงมากกว่าส่วนกว้าง โดยความสูงจะเพิ่มขึ้น 2 – 3 นิ้วต่อปี สัดส่วนร่างกายใกล้เคียงผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กผู้หญิงจะมีการเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย และวุฒิภาวะเร็วกว่าเด็กผู้ชายประมาณ 1 – 2 ปี โดยมีการเปลี่ยนแปลงของทั้งสองเพศ ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

เด็กผู้หญิง ช่วงอายุ 8 – 12 ปี จะมีลักษณะเพศชั้นที่สองปรากฏขึ้น ได้แก่ ตะโพกขยายออก ทรวงอกขยายโตขึ้น มีขนขึ้นที่บริเวณรักแร้และอวัยวะเพศ นอกจากนี้เด็กวัยนี้จะมีประจำเดือนครั้งแรก ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงอายุ 11 – 12 ปี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้เด็กรู้สึกวิตกกังวลกับภาพลักษณ์ของตน ความคิดและความสนใจจะจดจ่อกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เด็กผู้ชาย จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ได้แก่ ไหล่กว้างขึ้น มือและเท้าใหญ่ขึ้น มีขนขึ้นที่รักแร้และอวัยวะเพศ และมีการหลั่งอสุจิเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงอายุ 12 – 16 ปี ซึ่งแสดงถึงการมีวุฒิภาวะทางเพศเจริญเต็มที่

จากลักษณะการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายดังกล่าว ทำให้เด็กวัยนี้เริ่มให้ความสนใจกับรูปร่างหน้าตา มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องราวทางกายของเพศตรงข้าม อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นทุกด้านของเด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

ลักษณะทางพันธุกรรม การเลี้ยงดูเอาใจใส่ทั้งจากครอบครัว และตัวเด็กเอง เช่น รูปแบบการรับประทานอาหาร การออกกำลังกายที่เหมาะสม การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์แข็งแรง เป็นต้น

ด้านอารมณ์ พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้จะมีลักษณะเป็นกลาง ๆ คือ ไม่ดี หรือร้ายจนเกินไป เด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) มีความคิดที่ละเอียดอ่อนมากขึ้น สามารถเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดีขึ้น ควบคุมอารมณ์ของตนได้ เรียนรู้ที่จะแสดงอารมณ์ได้เหมาะสมในรูปแบบที่สังคมยอมรับได้ดังนี้

1. อารมณ์โกรธ : เด็กวัยนี้สามารถควบคุมและระงับความโกรธได้ดีขึ้น ไม่โกรธง่าย และหายเร็ววัน พัฒนาการการแสดงออกจะเปลี่ยนไป จากเดิมที่แสดงออกด้วยการร้องไห้ดื้อกับพื้นเสียงดัง ทั้งตัวลงนอนเมื่อได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ ก็จะเปลี่ยนเป็นการคิดแก้แค้นในใจ แต่ไม่ทำจริงดังที่คิด หรือการหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ไม่พึงใจในทันที ไม่มีพฤติกรรมแบบต่อสู้โดยใช้กำลัง

2. อารมณ์รัก : เด็กวัยนี้ จะแสดงออกในด้านความรักด้วยการมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี จะระมัดระวังไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจหรือกระทบกระเทือนใจ โดยเฉพาะขณะอยู่ในกลุ่มเพื่อน สังคมต้องการความรัก ความอบอุ่นมั่นคงในครอบครัวและหมู่คณะ

3. อารมณ์กลัว : เด็กวัยนี้จะเลิกกลัวสิ่งที่ไม่มีความกลัว พิชญชนะไม่ได้ อารมณ์กลัวของเด็กวัยนี้เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ได้รับมา สิ่ง que เด็กวัยนี้กลัวมากที่สุด คือ กลัวไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม กลัวไม่มีเพื่อน ไม่ชอบการแข่งขัน ไม่ต้องการเด่นหรือด้อยกว่ากลุ่ม ชอบการยกย่องแต่ไม่ชอบการเปรียบเทียบกับผู้อื่น นอกจากนี้เด็กยังกลัวอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนและบุคคลที่รัก การตอบสนองความกลัวจะเป็นลักษณะการต่อสู้ การถอยหนี และการทำตัวให้เข้ากับสิ่งนั้น ๆ ความกลัวของเด็กจะเริ่มลดลงเรื่อย ๆ พร้อมกับเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เด็กจะเปลี่ยนจากความกังวลเรื่องรูปร่างของตนเองแทน คือ กังวลจากความต้องการให้ตนมีรูปร่างที่แข็งแรงสวยงาม

อย่างไรก็ตาม เด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) จะมีการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเร็ว บางครั้งทำตัวเป็นผู้ใหญ่ บางครั้งทำตัวเป็นเด็ก ความขัดแย้งทางอารมณ์จึงเกิดขึ้นได้เสมอ พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้จึงขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความรู้สึกมั่นคงของเด็กต่อไป

ด้านสังคม พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) เด่นชัดมาก เด็กจะให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทั้งต่อบุคคลใกล้ชิดและบุคคลอื่น ทั้งวัยเดียวกันและวัยต่างกัน เด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) ต้องการเพื่อนมาก เด็กจะแสวงหาเพื่อนที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านของบุคลิกลักษณะ ความชอบ และเป็นเพื่อนที่สามารถไว้วางใจได้ เข้าใจกัน มักยึดมั่นกับกลุ่มเพื่อน

สังคมรอบข้าง มีความรู้สึกผูกพัน เป็นเจ้าของและซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม มีพฤติกรรมการแสดงออกทางร่างกาย วาจา และการแต่งกายที่เหมือนกลุ่ม สังคมของเพื่อนในวัยนี้มักเป็นสังคมเฉพาะของเพื่อนเพศเดียวกัน และเด็กผู้ชายจะรักษาความสนใจที่มีต่อกลุ่มได้มากกว่าเด็กผู้หญิง

จากการให้ความสำคัญต่อกลุ่มทางสังคมของเด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) การส่งเสริมให้เด็กได้รับการเรียนรู้ และการฝึกฝนทักษะการมีสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มเพื่อน และกลุ่มบุคคลรอบข้างในชีวิตประจำวันจะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางสังคมที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้

ด้านสติปัญญา เด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ชัดเจนมากขึ้น รู้จักการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา รับผิดชอบและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง รับฟังคนอื่นมากขึ้น กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับเพียงพอต่อการแก้ปัญหา การเสนอความคิดเห็นและการมีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่ม ตลอดจนสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวจะนำมาซึ่งความรู้สึกเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง สำหรับความสนใจของเด็กวัยนี้จะสนใจในเรื่องของธรรมชาติ การท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ภูมิปัญญา เลี้ยงสัตว์ โดยทั่วไปเด็กผู้ชายจะสนใจเรื่องการพิสูจน์ ทดลอง ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ ส่วนเพศหญิงจะสนใจเรื่องการครัว เย็บปักถักร้อย การอ่านหนังสือต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ลึกซึ้ง อ่อนโยน เป็นต้น

พาสนา จุลรัตน์ (2548 : 49 – 50) ได้กล่าวไว้ว่า วัยเด็กตอนปลายหรือวัยประถมศึกษา เด็กวัยนี้มีอายุอยู่ระหว่าง 10 – 12 ปี มีพัฒนาการดังนี้

#### 1. พัฒนาการทางกาย (Physical Development)

เด็กวัยนี้เริ่มมีการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอีกครั้งหนึ่ง เด็กหญิงจะโตกว่าเด็กชาย เพราะเด็กหญิงจะเข้าสู่วัยแรกรุ่น (Puberty) เร็วกว่าเด็กชายราว ๆ 2 ปี สำหรับพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้จะมีความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าวัยเด็กตอนต้นและตอนกลาง สามารถควบคุมการทำงานของร่างกาย เช่น มือ เท้า ตา ให้เกิดการทำงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเด็กจะใช้ประสิทธิภาพทางร่างกายเหล่านี้กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของตนได้อย่างเต็มที่ เด็กจึงสนุกในการลองความสามารถในการกระโดดเชือก เล่นฟุตบอล และขี่จักรยาน บางครั้งเด็กวัยนี้ทำกิจกรรมอย่างไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย และมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนทั้งที่โรงเรียน และนอกโรงเรียน

#### 2. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)

เด็กวัยนี้ควบคุมอารมณ์ได้มากขึ้น และเริ่มเรียนรู้ว่าการแสดงอารมณ์ที่รุนแรงและไม่มีการควบคุม สังคมจะตำหนิและไม่ยอมรับ ในเด็กบางคนเริ่มมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียนกลัวว่าจะสอบไม่ได้หรือกลัวว่าเพื่อนจะไม่ยอมรับ เด็กที่มีความวิตกกังวล อาจแสดงพฤติกรรม

ที่แตกต่างกัน เช่น บางคนอาจจะซึม ไม่ตั้งใจเรียน และนอนหลับในห้องเรียน เป็นต้น เด็กวัยนี้เวลามีอารมณ์โกรธ อาจจะมีการต่อสู้กันทางร่างกาย และการพูดจาถากถาง ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กที่แสดงความโกรธโดยการทำร้ายร่างกายผู้อื่น ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรอธิบายให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมที่แสดงไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนี้ครูควรพยายามใช้การเสริมแรง ถ้าเด็กสามารถระงับความโกรธได้ การลงโทษเด็กโดยการตีหรือการลงโทษให้เจ็บกายจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเวลาโกรธมากขึ้น

### 3. พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยนี้ คือ เด็กมักจะรวมกลุ่มตามเพศ การเล่นเกมต่าง ๆ ก็มักจะแบ่งตามเพศ ขณะเดียวกันก็จะเลือกกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเพศของตน สำหรับเด็กวัยนี้ (10 – 12 ปี) เพื่อนจะมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทศนคติ และค่านิยมของเด็ก เพราะฉะนั้น การเลือกคบเพื่อนในวัยนี้จึงมีความสำคัญต่อตัวเด็กมากพอสมควร ด้วยเหตุนี้ พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงควรเอาใจใส่และให้คำแนะนำในเรื่องการคบเพื่อน เด็กบางคนอาจมีปัญหา ไม่มีเพื่อน ครูควรพยายามหาทางช่วยเหลือ โดยพยายามหาสาเหตุว่าอะไรเป็นเหตุที่ทำให้เพื่อนไม่ยอมรับ และพยายามหาทางแก้ไข ตลอดจนครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้กระทำกิจกรรมของชมรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น

### 4. พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ (10– 12 ปี) จะแสดงให้เห็นจากการที่เด็กสามารถคิดเลขย้อนกลับไปได้กลับมาได้ มีความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์ของตัวเลขมากขึ้น สามารถคิด จินตนาการได้กว้างไกล สามารถใช้ภาษา และคิดเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้เด็ก ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับความคงตัวของสสาร

ความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญา เป็นสิ่งที่ครูควรตระหนักและควรคำนึงถึงความสามารถเฉพาะของเด็ก และพยายามส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตน

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า วัยเด็กตอนปลาย (10 – 12 ปี) เป็นวัยที่จะเข้าสู่วัยรุ่น และเป็นวัยที่มีพัฒนาการสำคัญที่พร้อมจะเผชิญ และรับผิดชอบต่อตนเองในทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา เด็กวัยนี้จะเข้าแต่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และจากเอกสารที่กล่าวมาจึงพอจะสรุปได้ว่า พัฒนาการวัยเด็กตอนปลายมีลักษณะดังนี้ คือ ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จะให้ความเป็นเพื่อนกับผู้อื่น เริ่มเรียนรู้ค่านิยมทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และบุคคลรอบข้าง นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังมีพัฒนาการรู้จักตนเอง เริ่มมองเห็นตนเองตามที่เป็นจริง และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนสามารถเรียนรู้เอกลักษณ์ในกลุ่มของตนเองได้

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การดำเนินการทดลอง
6. วิธีดำเนินการทดลอง
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

#### การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

##### ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนวัดภาชี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 101 คน

##### กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดภาชี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน รวมจำนวน 25 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม และผ่านการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 10 คน

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ คือ

1. แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทวดเวท
2. โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวท

## วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

การดำเนินการสร้างเครื่องมือมีลำดับขั้นตอนดังนี้

### 1. แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความกตัญญูทเวท เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท

1.2 สร้างแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท ให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 45 ข้อ แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.พรรณพร วรณลักษณ์ และ อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามให้ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ

1.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลอง (try out) ใช้นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดภาชี ที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 101 คน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิค 25 % กลุ่มสูง – กลุ่มต่ำ แล้วทดสอบ t-test คัดเลือกเฉพาะที่ค่า t ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหาค่าความเชื่อมั่น

### 2. คัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ไว้ใช้ในการวิจัย ได้ข้อคำถาม จำนวน 40 ข้อ

## ตัวอย่างแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท

| ข้อ | ข้อความ                                                                                                                                   | จริงมากที่สุด<br>(5) | จริงมาก<br>(4) | จริงปานกลาง<br>(3) | จริงน้อย<br>(2) | จริงน้อยที่สุด<br>(1) |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|----------------|--------------------|-----------------|-----------------------|
| 0   | <b><u>การแสดงความกตัญญูทเวท</u></b><br><b><u>ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง</u></b><br>ข้าพเจ้าไม่เคยใช้คำพูดลบหลู่ดูหมิ่น<br>พ่อแม่หรือผู้ปกครอง | .....                | .....          | .....              | .....           | .....                 |
| 0   | <b><u>การแสดงความกตัญญูทเวท</u></b><br><b><u>ต่อครูอาจารย์</u></b><br>ข้าพเจ้าตั้งใจทำงานที่อาจารย์<br>มอบหมายให้อย่างเต็มที่             | .....                | .....          | .....              | .....           | .....                 |

## คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีข้อความ จำนวน 45 ข้อ จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิด และการแสดงออกของนักเรียน จึงขอความร่วมมือจากนักเรียนโดยให้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงของนักเรียน
2. แบบสอบถามฉบับนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด จึงขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามฉบับนี้ตามความรู้สึกของนักเรียนให้มากที่สุด
3. ในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ให้นักเรียนเลือกตอบว่าข้อความใดเป็นความจริงสำหรับนักเรียนมากน้อยเพียงใด

## เกณฑ์การให้คะแนน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยไว้ดังนี้

ข้อความที่มีความหมายทางบวก ได้แก่ ข้อ 1,2,3,5,6,7,8,9,11,13,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,24,25,26,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,43,44,45

ข้อความที่มีความหมายทางลบ ได้แก่ ข้อ 4,10,12,27,42

1. ข้อความที่มีความหมายทางบวก ให้คะแนนดังนี้

|                |     |   |       |
|----------------|-----|---|-------|
| จริงมากที่สุด  | ให้ | 5 | คะแนน |
| จริงมาก        | ให้ | 4 | คะแนน |
| จริงปานกลาง    | ให้ | 3 | คะแนน |
| จริงน้อย       | ให้ | 2 | คะแนน |
| จริงน้อยที่สุด | ให้ | 1 | คะแนน |
2. ข้อความที่มีความหมายทางลบ ให้คะแนนดังนี้

|                |     |   |       |
|----------------|-----|---|-------|
| จริงมากที่สุด  | ให้ | 1 | คะแนน |
| จริงมาก        | ให้ | 2 | คะแนน |
| จริงปานกลาง    | ให้ | 3 | คะแนน |
| จริงน้อย       | ให้ | 4 | คะแนน |
| จริงน้อยที่สุด | ให้ | 5 | คะแนน |



### เกณฑ์การจัดระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีระดับน้อยที่สุด

### 2. โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยวิธีการตามลำดับ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที

2.2 สร้างโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีให้ครอบคลุมกับนิยามศัพท์

เฉพาะและครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ใช้ฝึกในแต่ละครั้ง นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา  
สารนิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ เพื่อตรวจสอบรายละเอียดและความถูกต้อง  
แล้วจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.พรพรรณ  
วรรณลักษณ์ และ อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของจุดมุ่งหมาย  
กิจกรรม เนื้อหา และวิธีดำเนินการกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมพัฒนา  
การแสดงความกตัญญูตเวทีตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3 นำโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีที่สร้างปรับปรุงตามคำแนะนำของ  
ผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัดมณฑา กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่  
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 101 คน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาของโปรแกรม วิธีดำเนินการอุปกรณ์และเวลาที่ใช้  
ในการทดลอง และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการทดลองต่อไป

2.4 นำโปรแกรมที่ทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

ตาราง 1 ระยะเวลาในการดำเนินการทดลองโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที

| วัน/เดือน/ปี                    | เวลา             | รายการทดลอง                                                                                                                                                               |
|---------------------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| วันพฤหัสบดีที่ 21 มิถุนายน 2550 | 16.00 – 17.00 น. | ปฐมนิเทศ : ความหมายของการแสดง<br>ความกตัญญูตเวที วัตถุประสงค์ บทบาท<br>หน้าที่ของผู้วิจัย และของนักเรียนในการ<br>เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความ<br>กตัญญูตเวทีของเด็กไทย |

ตาราง 1 (ต่อ)

| วัน/เดือน/ปี                  | เวลา             | รายการทดลอง                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| วันศุกร์ที่ 22 มิถุนายน 2550  | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือ<br>ผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ :<br>บอกความสำคัญและประโยชน์ของการ<br>เชื่อฟังคำสั่งสอน และรู้ถึงผลดีของการ<br>ปฏิบัติตาม                              |
| วันจันทร์ที่ 25 มิถุนายน 2550 | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัว<br>ของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง : บอกความสำคัญ<br>และประโยชน์ของการช่วยเหลืองานบ้าน<br>และธุระส่วนตัวของพ่อแม่ เพื่อให้รู้จักใช้<br>เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ |
| วันพุธที่ 27 มิถุนายน 2550    | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการดูแล เมื่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง<br>เจ็บป่วยไข้ : เห็นความสำคัญของการดูแล<br>เมื่อพ่อแม่เจ็บป่วยไข้ และเห็นถึงความดี<br>ที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม                             |
| วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2550  | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการแสดงความห่วงใย : เห็นความ<br>สำคัญของการห่วงใยที่มีต่อพ่อแม่ และ<br>สามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม                                                                                     |
| วันอังคารที่ 3 กรกฎาคม 2550   | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง<br>: การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่ รู้ถึงโทษของ<br>การพูดเท็จ และตระหนักในความสำคัญ<br>ของการพูด                                                           |

ตาราง 1 (ต่อ)

| วัน/เดือน/ปี                   | เวลา             | รายการทดลอง                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------------------|------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| วันพฤหัสบดีที่ 5 กรกฎาคม 2550  | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการนำคำสั่งสอนของครูมาเป็น<br>แนวทางในการปฏิบัติ : บอกความสำคัญ<br>และประโยชน์ของการเชื่อฟังคำสั่งสอน<br>ของครู และวิธีการที่จะปฏิบัติตาม<br>คำสั่งสอนของครู         |
| วันจันทร์ที่ 9 กรกฎาคม 2550    | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครู<br>สอนวิชาความรู้ : เห็นความสำคัญของการ<br>ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอน และ<br>ข้อดีและข้อเสียของการตั้งใจเรียนขณะที่<br>ครูสอน |
| วันพฤหัสบดีที่ 12 กรกฎาคม 2550 | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์<br>ด้วยความจริงใจ : ให้เห็นความสำคัญ<br>ของการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์<br>และแสดงออกได้ถูกต้องเหมาะสม                                |
| วันจันทร์ที่ 16 กรกฎาคม 2550   | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการช่วยเหลืองานของครูตามโอกาส<br>อันควร : บอกความสำคัญของการ<br>ช่วยเหลืองานของครู และแสดงออกได้<br>อย่างเหมาะสม และรู้จักตอบแทนบุญคุณ<br>ด้วยการแบ่งเบาภาระของครู   |
| วันพฤหัสบดีที่ 19 กรกฎาคม 2550 | 16.00 – 17.00 น. | การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย<br>ด้านการแสดงกิริยาวาจาสุภาพต่อครู<br>อาจารย์ : บอกถึงการแสดงกิริยาวาจา<br>สุภาพต่อครูอาจารย์                                                                              |

ตาราง 1 (ต่อ)

| วัน/เดือน/ปี                | เวลา             | รายการทดลอง                                                                                                                                       |
|-----------------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| วันศุกร์ที่ 20 กรกฎาคม 2550 | 16.00 – 17.00 น. | ปัจจัยนิเทศ : สรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ประโยชน์ และข้อคิดที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม |

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวที และโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที ก่อนจะนำไปเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
2. ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดภาชี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 101 คน ตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวที และเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที ในการทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try out)
3. ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดภาชี เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการให้นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวที และเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที
4. นำข้อมูลมาวิเคราะห์

### การดำเนินการทดลอง

#### แบบแผนการทดลอง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ที่ผู้วิจัยจัดทำตามแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest-Posttest Design ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงแบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design

| สอบก่อนการทดลอง | ทดลอง     | สอบหลังการทดลอง |
|-----------------|-----------|-----------------|
| $T_1$           | $\bar{X}$ | $T_2$           |

### สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

|           |     |                                                 |
|-----------|-----|-------------------------------------------------|
| $T_1$     | แทน | การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)                  |
| $T_2$     | แทน | การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)                 |
| $\bar{X}$ | แทน | การเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวที |

### วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

#### 1. ขั้นก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยให้นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ทำแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย เพื่อเป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) และสุ่มอย่างง่ายเพื่อเป็นกลุ่มทดลอง ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม จำนวน 10 คน จากนั้นดำเนินการตามโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย

#### 2. ขั้นดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยปฏิบัติตามโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย ที่สร้างขึ้นทั้งหมด 12 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยจะใช้เวลาหลังเลิกเรียนในแต่ละครั้ง เวลา 16.00 – 17.00 นาฬิกา

#### 3. ขั้นหลังการทดลอง

3.1 หลังเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เข้าร่วมปฏิบัติตามโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทย ตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูต่อเวทีอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามดังกล่าวนำมาเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

3.2 นำคะแนนที่ได้จากการทดลองทั้งก่อนและหลังทดลอง จากแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูต่อเวทีของเด็กไทยมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

## การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย
2. เปรียบเทียบคะแนนความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

## สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
  - 1.1 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean :  $\bar{X}$ )
  - 1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่
  - 2.1 การหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย โดยใช้ค่า t-test เทคนิค 25 เปอร์เซนต์ ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ (Ferguson. 1981 : 180)
  - 2.2 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach. 1984 : 161)
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
 

เปรียบเทียบการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยภายในกลุ่ม ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย โดยใช้ t-test Dependent (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 165)

## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

#### สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายดังนี้

|              |     |                                                         |
|--------------|-----|---------------------------------------------------------|
| N            | แทน | จำนวนนักเรียนที่เป็นประชากร                             |
| n            | แทน | จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรม          |
| $\bar{X}$    | แทน | ค่าเฉลี่ย                                               |
| S.D.         | แทน | ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน                                 |
| t            | แทน | ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-test for Dependent Samples    |
| $\Sigma D$   | แทน | ผลรวมของผลต่างของคะแนนแบบสอบถามก่อนและหลังทดลอง         |
| $\Sigma D^2$ | แทน | ผลรวมของผลต่างกำลังสองของคะแนนแบบสอบถามก่อนและหลังทดลอง |
| P            | แทน | ระดับนัยสำคัญทางสถิติ                                   |
| **           | แทน | ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01                       |

#### การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย
2. ผลการเปรียบเทียบการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

#### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย โดยการคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย โดยการทดสอบ t-test for Dependent Samples

## ผลการวิเคราะห์ค้นคว้า

**ตอนที่ 1** การวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เพศ ระดับชั้นในการเรียน โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตาราง 3

ตาราง 3 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นในการเรียน

| ตัวแปร                 | ระดับของตัวแปร        | จำนวน | ร้อยละ |
|------------------------|-----------------------|-------|--------|
| 1. เพศ                 | ชาย                   | 53    | 52.50  |
|                        | หญิง                  | 48    | 47.50  |
|                        | รวม                   | 101   | 100.00 |
| 2. ระดับชั้นในการเรียน | ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 | 34    | 33.70  |
|                        | ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 | 34    | 33.70  |
|                        | ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 | 33    | 32.70  |
|                        | รวม                   | 101   | 100.00 |

จากตาราง 3 เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปร จัดประเภท 2 ตัวแปร พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 เพศหญิง จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นในการเรียน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 33.70 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 33.70 และรองลงมาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 32.70



**ตอนที่ 2** การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ โดยรวมและรายด้าน (N = 101)

| ตัวแปร                                          | ระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวที |      |       |
|-------------------------------------------------|----------------------------------|------|-------|
|                                                 | $\bar{X}$                        | S.D. | แปลผล |
| 1. การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง | 3.65                             | 1.03 | มาก   |
| 2. การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์          | 3.43                             | 1.09 | มาก   |
| รวม                                             | 3.54                             | 1.06 | มาก   |

จากตาราง 4 พบว่า การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงตามลำดับระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย พบว่าระดับคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ได้แก่ การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ตามลำดับ

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย (n = 10)

| การแสดงความกตัญญูตเวที                              | ก่อนการทดลอง |      |         | หลังการทดลอง |      |       |
|-----------------------------------------------------|--------------|------|---------|--------------|------|-------|
|                                                     | $\bar{X}$    | S.D. | ระดับ   | $\bar{X}$    | S.D. | ระดับ |
| 1. การแสดงความกตัญญูตเวที<br>ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง | 1.94         | 0.37 | ปานกลาง | 4.06         | 0.37 | มาก   |
| 2. การแสดงความกตัญญูตเวที<br>ต่อครูอาจารย์          | 2.18         | 0.47 | ปานกลาง | 3.82         | 0.48 | มาก   |
| รวม                                                 | 2.06         | 0.39 | ปานกลาง | 3.94         | 0.39 | มาก   |

จากตาราง 5 พบว่า ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ระดับการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยอยู่ในระดับปานกลาง และภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย มีระดับการแสดงความกตัญญูตเวทีโดยภาพรวมของเด็กไทยเพิ่มสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาระดับการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยรายด้าน พบว่า ระดับด้านการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และด้านการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย อยู่ในระดับปานกลาง และภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ระดับการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยในแต่ละด้านเพิ่มสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก

## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

#### ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วม

โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

#### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

##### 1. กลุ่มประชากร

##### ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนวัดภาชี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 101 คน

##### 2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดภาชี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน รวมจำนวน 25 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม และผ่านการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 10 คน

##### 3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ คือ

1. แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูตเวที
2. โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวที

## วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

### 1. ขั้นก่อนการทดลอง

ทำการทดสอบก่อนการทดลอง โดยการให้กลุ่มทดลองตอบแบบสอบถาม แล้วเก็บไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) ขั้นทดลอง

### 2. ขั้นดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ กลุ่มทดลองผู้วิจัยให้การเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีตามโปรแกรมที่สร้างขึ้นทั้งหมด 10 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยจะใช้เวลาหลังเลิกเรียนในแต่ละครั้ง เวลา 16.00 – 17.00 น.

### 3. ขั้นหลังการทดลอง

เมื่อสิ้นสุดการทดลองให้นักเรียนกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวทีอีกครั้งหนึ่ง แล้วเก็บไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

4. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบทั้งสองครั้ง ของนักเรียนกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

## การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

### 1. ศึกษาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

2. เปรียบเทียบคะแนนความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

## สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้ามี่ดังต่อไปนี้

1. การแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทยทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก การแสดงความกตัญญูทเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และการแสดงความกตัญญูทเวทีต่อครูอาจารย์ อยู่ในระดับมาก

2. การแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย หลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีทั้งโดยรวมและรายด้าน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

## การอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบคะแนนของการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้

1. การแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทยรายด้านพบว่า ด้านการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กไทย และการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์ของเด็กไทยอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เด็กไทยมีการแสดงความกตัญญูตเวทีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเด็กไทยเริ่มที่จะเห็นความสำคัญของการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ท่านได้อุปการะเลี้ยงดู ระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ และเห็นความสำคัญของการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อครูอาจารย์กันมากขึ้น ซึ่งครูอาจารย์เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ มีความรู้ความสามารถที่จะไปประกอบอาชีพ ทำให้นักเรียนระลึกถึง โดยการช่วยเหลืองานของพ่อแม่และครูอาจารย์ และเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และครูอาจารย์มากขึ้น เด็กไทยจะเริ่มมีความเข้าใจดีว่า การแสดงความกตัญญูตเวทีเป็นการแสดงออกที่ดีต่อผู้ที่มีบุญคุณ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2537 : 5) ที่กล่าวว่า การรู้จักบุญคุณและตอบแทนผู้มีพระคุณในเมื่อมีโอกาสหรือกำลังพอที่จะทำได้ และสอดคล้องกับคำกล่าวของ พรรณพร พรรณลักษณ์ (2548 : 70) ที่กล่าวว่า บุคคลที่แสดงออกเกี่ยวกับการรู้บุญคุณ ตอบแทนผู้มีพระคุณและสิ่งอันที่มีบุญคุณโดยการแสดงความเคารพนับถือการปฏิบัติตามคำสั่งสอน และการรู้จักแบ่งเบาภาระช่วยเหลือในสิ่งที่สามารถช่วยได้

ผลงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ แทนคุณ จิตต์อิสระ (2547 : 33) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย มีคะแนนความกตัญญูสูงขึ้นหลังจากได้รับการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และนักเรียนที่ได้รับการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนความกตัญญูสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 46 – 48) ที่ศึกษาการแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที พบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนหลังเรียน โดยวิธีแสดงบทบาทสมมติกับวิธีเรียนตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 46) ได้ทำการศึกษาดูผลการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัด

อูตรดิตถ์ ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ตัวแบบมีคุณธรรมด้านความกตัญญู สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยโดยรวมและรายด้าน หลังการเข้าร่วมโปรแกรม พัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เมื่อพิจารณาพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทยรายด้าน พบว่า การแสดงความกตัญญูทวดเวทีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง นักเรียนมีการแสดงความกตัญญูทวดเวทีเพิ่มมากขึ้น ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเวทีของเด็กไทย นักเรียนมีการแสดงความกตัญญูทวดเวทีกันมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะว่าในระหว่างทดลอง ผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงความกตัญญูทวดเวที โดยผู้วิจัยดำเนินการให้นักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมติ และ กรณีตัวอย่าง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นมีส่วนร่วม เป็นขั้นที่นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้ด้วยตนเอง ผลจากการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการทำกิจกรรมในฐานะสมาชิกของกลุ่ม โดยผู้วิจัยคอยให้คำแนะนำและสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง 2) ขั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากการที่ไปปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น รู้จักตนเองดีขึ้น และสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม 3) ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการนักเรียนรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง ซึ่งนักเรียนก็จะสามารถนำหลักการนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 4) ขั้นประเมินผลนักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่มโดยร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะติชมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทศพร มณีศรีขำ (2539 : 2 – 3) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยผู้เรียนจะให้ความสนใจและไม่เบื่อหน่ายการเรียนประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองและกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จ บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2548 : 358) ที่กล่าวว่า บทบาทสมมติ เป็นการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาและให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกมาตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้น วิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย และแนวคิดของ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 33) ที่กล่าวว่า กรณีตัวอย่าง เป็นวิธีการสอน ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียน

ให้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนมีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรม โดยสังเกตความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งนักเรียนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นและสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมติ และกรณีตัวอย่าง ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อย่างอิสระ และนักเรียนเกิดความสนุกสนานจากการเข้าร่วมกิจกรรม ที่สำคัญทำให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยเป็นกันเองกับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความไว้วางใจในการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนจึงมีความพึงพอใจและมาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เกิดความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน และเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมสูงขึ้น

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่า โปรแกรมพัฒนาการแสดงความคิดเห็นที่มีผลทำให้เด็กไทยมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมสูงขึ้น

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 เนื่องจากโปรแกรมพัฒนาการแสดงความคิดเห็นใช้เทคนิคต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ กลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมติ และกรณีตัวอย่าง ดังนั้น ผู้ที่จะนำไปใช้ควรมีความรู้ และความเข้าใจในเรื่องเทคนิคนั้น ๆ อย่างชัดเจน

1.2 การเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นที่ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และต่อครูอาจารย์เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น ผู้ที่สนใจจะนำไปพัฒนาก็ควรนำโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้ในการพัฒนาด้วย เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงการแสดงความคิดเห็น และนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม

1.3 ควรมีการติดตามผลนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความคิดเห็น กตเวทีหลังสิ้นสุดการทดลอง เพื่อดูว่านักเรียนมีการแสดงความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด

## 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรทดลองการใช้โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที ในระดับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2.2 ควรสร้างโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที โดยใช้เทคนิคอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษากลุ่ม การใช้ชุดการแนะแนว หรือการใช้ชุดฝึกอบรม เป็นต้น



ตาราง 6 เปรียบเทียบคะแนนการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย (n = 10)

| การแสดงความกตัญญูทเวที<br>ของเด็กไทย                    | กลุ่ม<br>ทดลอง | $\bar{x}$ | $\Sigma D$ | $\Sigma D^2$ | t                  |
|---------------------------------------------------------|----------------|-----------|------------|--------------|--------------------|
| 1. ด้านการแสดงความกตัญญูทเวที<br>ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง | ก่อนทดลอง      | 1.94      | 466        | 24164        | 8.93 <sup>**</sup> |
|                                                         | หลังทดลอง      | 4.06      |            |              |                    |
| 2. ด้านการแสดงความกตัญญูทเวที<br>ต่อครูอาจารย์          | ก่อนทดลอง      | 2.18      | 296        | 1432         | 5.43 <sup>**</sup> |
|                                                         | หลังทดลอง      | 3.82      |            |              |                    |
| การแสดงความกตัญญูทเวที<br>ของเด็กไทย                    | ก่อนทดลอง      | 2.06      | 762        | 66620        | 7.82 <sup>**</sup> |
|                                                         | หลังทดลอง      | 3.94      |            |              |                    |

<sup>\*\*</sup>มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 6 พบว่า การแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย หลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทยทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที โดยรวมและรายด้านเพิ่มสูงขึ้น

บรรณานุกรม

## บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์  
การศาสนา.
- ..... (2541). *กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความ  
เป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*.  
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัมรินทร์ การพิมพ์.
- กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์. (2533). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้น  
ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จังหวัดขอนแก่น*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.  
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.
- แก้วจิต มากปาน. (2540). *การเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์ติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล  
กับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่ออัตมโนทัศน์ด้านสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน  
ศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ :  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.
- กันทวัลย์ ภูวนันท์. (2543). *ผลของการใช้โปรแกรมชุดแนะแนวในการพัฒนาเจตคติต่อการคุกคาม  
ทางเพศ และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดชัยมงคล  
สังกัดกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2521). *ทฤษฎีการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยา  
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ..... (2530). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยา  
การศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. (2546) *ผังมโนทัศน์กลุ่มกิจกรรมพัฒนา  
หลักสูตรการศึกษาผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ :  
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- งามตา วนินทานนท์. (2545). *การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์ เอกสารประกอบการ  
สอนวิชาวป.581*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราพร หัสเนตร. (2548, มีนาคม). *วิกฤตเด็กไทย*. *วารสารวงการครู*. 2(15) : 117.
- ฉลวยศรี มีใจเย็น. (2526). *การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความ  
กตัญญูทวดเวทของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.  
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.

- ชม ภูมิภาค. (2525). *ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม*. กรุงเทพฯ : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- ชาติชาย กู้กิตติไมตรี. (2534, มิถุนายน – กรกฎาคม). *ทบทวนการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน*. วารสารการศึกษาแห่งชาติ.
- ชรัยีนาท จิตต์บรรเทา. (2538). *ผลการเปรียบเทียบการใช้สถานการณ์จำลองและกรณีตัวอย่างที่มีต่อความมั่นใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชูชัย สมितिไกร. (2527). *สรุปคำบรรยายวิชาการฝึกงานด้านการให้คำปรึกษา*. เชียงใหม่ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โชติ จินตแสง. (2543). *กตัญญูทศกัณฐ์ : ไม่ย่อท้อกตัญญู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *คุณธรรมและจริยธรรม : หลักวิธีการการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา.
- ชลัดดา ขวัญเมือง. (2541). *กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่วิทยพัฒน์ จำกัด.
- ฐานวุฑโฒ ภิกขุ. (2530). “มงคลสูตรแห่งความสำเร็จมีความกตัญญูทศกัณฐ์.” *กัลยาณมิตร*. 22(12) : 67 – 69.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2527). *ชุดฝึกอบรมการสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ : สถาบันข้าราชการพลเรือน. สำนักงาน ก.พ.
- ..... (2543). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ..... (2544). *คู่มือการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ : บริษัท ส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม จำกัด.
- ถวิลวัลย์ อัมรินทร์. (2543). *การศึกษาความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ จังหวัดนครปฐม*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทศพร มณีศรีขำ. (2539). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์ภา เชษฐเชาวลิต. (2541). *จิตวิทยาพัฒนาการสำหรับพยาบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 6. สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.
- ทศนา เขมมณี. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ. อัดสำเนา.

- ทิตินา แชมมณี. (2536). *ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ..... (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน จำกัด เสริมสิน พรเพรส ซิสเต็ม.
- แทนคุณ จิตต์อิสระ. (2547). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความกตัญญูของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. (2547). *ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ธณิกานต์ สิริพิเชียร. (2543). *การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานคร*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. (2545). *แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- นิตยา ชังดเวช. (2541). *ผลของการใช้กรณีตัวอย่างควบคู่กับการเสริมแรงทางสังคมที่มีต่อการดูแลตนเองของสตรีมีครรภ์แรกในระยะก่อนคลอด โรงพยาบาลตำรวจ กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ประนอม เดชชัย. (2531). *นวัตกรรมการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติสังคมศึกษา*. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจนันท์ ไวยยานนธ์. (2541). *ผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วัดสุวรรณารามวิทยาวาส จังหวัดชลบุรี*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พวรรณพร วรณลักษณ. (2548). *การศึกษาและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น*. ปรินูญานินพนธ์. กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (2537). *หน้าที่ของคนฉบับสมบูรณ์ คนดีและคุณสมบัติพิเศษของนักบริหาร*. เขมกะ เรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ. (2540). *พระมหาชนก*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

พระมหาพิชิตชัย บุญเคน. (2546). *ความกตัญญูทศวิถีที่เอื้อต่อการสร้างระบบอุปถัมภ์หรือไม่ในสังคมไทย*. วารสาร พ.ส.ล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระมหาเจดีย์ว กิตติปาโล. (2536). *38 มงคลชีวิต*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พาสนา จุลรัตน์. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด.

แรมสมร อยู่สถาพร. (2538). *เทคนิคและวิธีการสอนระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2524). *ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วรวรรณินี ราชสงฆ์. (2541). *ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

วาสนา รอดเชียง. (2540). *ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

วารี ถิระจิตร. (2531). *หลักการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนในระดับประถมศึกษา*. ภาควิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรีย์ ทรัพย์มี. (2533). *ทฤษฎีและกระบวนการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนาพร ระวังทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แอบ ที่ เพรส.

- วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์. (2525). การทดลองสอนความกตัญญูทศวิถีแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วิเชียร พงษ์ประเสริฐ. (2527). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน ในรายงานการวิจัยความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- วีณา วโรดมะวิชัย. (2530). กลวิธีการเรียนและการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา. เชียงใหม่ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิธร บรรลือสินธุ์. (2530). ผลของการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูทศวิถีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (2520). “แนวการสอนจริยศึกษา เรื่อง ความกตัญญูทศวิถี.” คู่มือครูจริยศึกษาภาคปฏิบัติ เรื่อง แนวการสอนจริยศึกษา. กรุงเทพฯ.
- สุจินดา มูลผล. (2548). การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทศวิถีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. ปรินญานิพนธ์. วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สุชา จันท์อม. (2540) จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุพา แสงพรหม. (2545). การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทสมิธ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สุมาลี ใจดี. (2538). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนร่วมในโรงเรียนปกติ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2544). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2546). 20 วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม : การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

สิริวรรณ ศรีพล. (2536). *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิธีวิทยาการสอน :*

*การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน (หน่วยที่ 1 – 8).* นนทบุรี : มหาวิทยาลัย  
สุโขทัยธรรมาธิราช.

โสภณ ศรีสุวรรณวัฒนา. (2538). *ผลการเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลองกับการใช้กรณี  
ตัวอย่างที่มีต่อทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาล  
บรมราชชนนีสุนทร จังหวัดสุรินทร์. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ :*  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษา  
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* กรุงเทพฯ : พริกหวาน  
กราฟฟิค.

อรรณพ แก้วผ่อง. (2543). *การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อ  
การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2  
โรงเรียนวัดน้อยใน. ปรินิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ :*  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

อรพินธ์ สันติชัยอนันต์. (2548). *การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา สถาบัน  
อุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ปรินิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา)  
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.*

อุษา อินทปัญญา. (2536). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้น  
ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชวรจักรวังสรวง อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ.  
ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.*

อัญชลี เครือคำขาว. (2540). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และ  
พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล  
โดยการสอนแบบเทคนิค ศึกษากรณีตัวอย่างที่ใช้ในการเรียนแบบร่วมมือ. ปรินิพนธ์  
กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.  
อัดสำเนา.*

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory.* New Jersey : Englewood Cliffs.

Conoley, Jane Close. (1977, February) "The Effects of Interdependent Learning Tasks and  
Role – Play on Sociometric Patterns, Mork Norm Measures and Behavior in Elementary  
Classroom," *Dissertation Abstracts International.* 37 : 4977-A. .



- Cronbach, Lee J. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. 4<sup>th</sup> ed. New York : Harper & Row.
- Davud, W. Johnson and Frank, P. Johnson. (1993). *Joining Together Group Theory and Group Skills*. Needham : Allyn and Bacon Communication Company.
- Davis, Robert gene. (1988, November). "A Study on the Effects of Students" Use of Selected Group Process Skills on Student Achievement and Attitude During A Seventh Grade Coopration Learning Mathematics Problem Solving Unit," *Dissertation Abstracts International*. 49(11) : 2263.
- Durschmidt, Barbara J. (1977, January). "Self-Actualization and the Human Potential Group Process in a Community College," *Dissertation Abstracts International*. 38(3) : 3953.
- Ferguson, Gorge A. (1981). *Statiscal Analysis in Psychology and Education*. 5<sup>th</sup> ed. New York : McGraw-Hall.
- Kohlberg, Lawrence. (1979). "Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development Approach." *Moral Development and Behavior*. Ed by Thomas Lickona, pp. 29 – 35. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Lonnotti, Ronald J. (1977, August). "A Longitudinal Lnvestigation of Role-taking, Alfruism and Empath y," *Resources in Education (ERIC)*. 12 : 142.
- Patterson, C.H. (1973). *Theories of Counseling and Psychotherapy*. 2<sup>nd</sup> ed. New York : Harder & Row.
- Piaget, Jean. (1960). *The Moral Judgment of Child*. New York : Collier Book.
- Shaftel, Fannie R. & George Shaftel. (1967). *Role playing for Social Value : Decision making In the Social studies*. Englewood Cliffe, New Jersey Prentice – Hall.
- Shaw, Marvin E. (1981). *Group Dynamic : The Psychology of Small Group Behavior*. 3<sup>th</sup> ed. New York : McGraw-Hall Book Company.
- Shoudt, John Thomas. (1976, November) "The Effect of Varying Levels of Role-Taking Skills on the Efficacy of Role Playing Training with Kindergarten Children," *Dissertation Abstracts International*. 37 : 2754-A.
- Tayler, John L. & Rex Wolfod. (1974). *Simulation in the Classroom*. Middlesex, Marmons Worth : Denguin Book.

ภาคผนวก

#### ภาคผนวก ก

- แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท
- ตารางแสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวทของเด็กไทย

## แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวท

.....

### คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีข้อความจำนวน 45 ข้อ จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็น ความรู้สึก และการแสดงออกบางอย่างของนักเรียน จึงขอความร่วมมือจากนักเรียนโดยให้ตอบตามความเป็นจริงสำหรับตัวท่าน ซึ่งคำตอบของนักเรียนในครั้งนี้จะเป็นความลับที่สุด
2. แบบสอบถามฉบับนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด ไม่มีผลต่อการเรียนของท่าน จึงขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามฉบับนี้อย่างจริงจังที่สุด
3. ในการตอบให้นักเรียนเลือกตอบว่าข้อความใดเป็นความจริงสำหรับนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยทำเครื่องหมาย (✓) ในข้อความแต่ละข้อที่ท่านเลือก ดังนี้

|                |         |                                                                  |
|----------------|---------|------------------------------------------------------------------|
| จริงมากที่สุด  | หมายถึง | ข้อความนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนมากที่สุด  |
| จริงมาก        | หมายถึง | ข้อความนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนมาก        |
| จริงปานกลาง    | หมายถึง | ข้อความนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนปานกลาง    |
| จริงน้อย       | หมายถึง | ข้อความนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนน้อย       |
| จริงน้อยที่สุด | หมายถึง | ข้อความนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนน้อยที่สุด |

### ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ เพียงคำตอบเดียว

#### 1. เพศ

- ☐ ชาย  
☐ หญิง

#### 2. ระดับชั้นในการเรียน

- ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4  
☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5  
☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

### แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูกตเวที

| ข้อ | ข้อความ                                                                       | จริงมากที่สุด | จริงมาก | จริงปานกลาง | จริงน้อย | จริงน้อยที่สุด |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------|---------------|---------|-------------|----------|----------------|
|     | <b><u>การแสดงความกตัญญูกตเวที</u></b><br><b><u>ต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง</u></b> |               |         |             |          |                |
| 1   | ข้าพเจ้าไม่เคยใช้คำพูดลบหลู่ดูหมิ่นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง                        |               |         |             |          |                |
| 2   | ข้าพเจ้าคิดที่จะตอบแทนพระคุณของพ่อแม่/ผู้ปกครองเสมอ                           |               |         |             |          |                |
| 3   | ข้าพเจ้าปฏิบัติตามคำสั่งสอนและคำตักเตือนของพ่อแม่/ผู้ปกครองเสมอ               |               |         |             |          |                |
| 4   | ข้าพเจ้าจะไม่ประพฤติตัวให้เป็นที่เสื่อมเสียหรือทำให้พ่อแม่/ผู้ปกครองไม่สบายใจ |               |         |             |          |                |
| 5   | ข้าพเจ้าไม่ละทิ้งพ่อแม่/ผู้ปกครองเมื่อท่านเดือดร้อนหรือลำบาก                  |               |         |             |          |                |
| 6   | เวลาพ่อแม่ป่วยข้าพเจ้าจะคอยดูแลอย่างใกล้ชิด                                   |               |         |             |          |                |
| 7   | ข้าพเจ้าช่วยดูแลการงานภายในบ้านแทนพ่อแม่เท่าที่จะทำได้                        |               |         |             |          |                |
| 8   | ข้าพเจ้าคอยดูแลปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่/ผู้ปกครองทุกครั้งที่มีโอกาส              |               |         |             |          |                |
| 9   | ข้าพเจ้าจะดูแลพ่อแม่ผู้ปกครองในยามท่านแก่ชรา                                  |               |         |             |          |                |
| 10  | ข้าพเจ้าถามถึงสภาวะสุขภาพร่างกายของพ่อแม่/ผู้ปกครองอยู่เสมอ                   |               |         |             |          |                |

| ข้อ | ข้อความ                                                                        | จริงมากที่สุด | จริงมาก | จริงปานกลาง | จริงน้อย | จริงน้อยที่สุด |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------|---------------|---------|-------------|----------|----------------|
| 11  | เมื่อต้องการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ ข้าพเจ้าจะขอคำปรึกษาจากพ่อแม่/ผู้ปกครอง |               |         |             |          |                |
| 12  | ข้าพเจ้าหาของขวัญที่ท่านชอบให้พ่อแม่ในวันสำคัญหรือในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เสมอ      |               |         |             |          |                |
| 13  | ข้าพเจ้าจะไม่ทำให้บ้านสกปรก                                                    |               |         |             |          |                |
| 14  | ข้าพเจ้าช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองดูแลทำความสะอาดบ้าน                                |               |         |             |          |                |
| 15  | ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้พ่อแม่/ผู้ปกครองไม่สบายใจ                  |               |         |             |          |                |
| 16  | ข้าพเจ้าช่วยพ่อแม่เรื่องการประหยัด                                             |               |         |             |          |                |
| 17  | ข้าพเจ้าเคยพูดโกหกกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง                                          |               |         |             |          |                |
| 18  | ทุก ๆ เช้าก่อนไปโรงเรียน ข้าพเจ้าจะไหว้พ่อแม่/ผู้ปกครอง                        |               |         |             |          |                |
| 19  | เมื่อเวลาพ่อแม่/ผู้ปกครองเจ็บป่วย ข้าพเจ้าจะพาท่านไปหาหมอทันที                 |               |         |             |          |                |
| 20  | ข้าพเจ้าเคยโอบกอดพ่อแม่/ผู้ปกครองและบอกรักท่านด้วยความจริงใจ                   |               |         |             |          |                |
| 21  | ขณะที่พ่อแม่อบรมสั่งสอน ข้าพเจ้าจะเถียงท่านเสมอ                                |               |         |             |          |                |
| 22  | ข้าพเจ้าเคยกล่าวคำ “ขอบคุณ” หรือ “ขอโทษ” กับพ่อแม่/ผู้ปกครอง                   |               |         |             |          |                |

| ข้อ | ข้อความ                                                               | จริงมากที่สุด | จริงมาก | จริงปานกลาง | จริงน้อย | จริงน้อยที่สุด |
|-----|-----------------------------------------------------------------------|---------------|---------|-------------|----------|----------------|
|     | <b><u>การแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์</u></b>                    |               |         |             |          |                |
| 23  | ข้าพเจ้าไม่เคยใช้คำพูดลบหลู่ดูหมิ่นครูอาจารย์                         |               |         |             |          |                |
| 24  | เมื่อครู-อาจารย์อบรมสั่งสอนสิ่งใด ข้าพเจ้านำมาคิดและปฏิบัติตาม        |               |         |             |          |                |
| 25  | ข้าพเจ้ามีความตั้งใจและพยายามทำงานที่อาจารย์มอบหมายให้เต็มความสามารถ  |               |         |             |          |                |
| 26  | ข้าพเจ้าช่วยครูอาจารย์ถืออุปกรณ์หรือสิ่งของทุกครั้ง                   |               |         |             |          |                |
| 27  | ข้าพเจ้าไม่รู้สึกละอายใจที่ไม่ได้เข้าไปช่วยครูถือของหรืออุปกรณ์การสอน |               |         |             |          |                |
| 28  | ข้าพเจ้าตั้งใจฟังครูและไม่คุยกับเพื่อนขณะที่ครูสอน                    |               |         |             |          |                |
| 29  | ข้าพเจ้าทำแบบฝึกหัดและรายงานตามที่ครูสั่งทุกครั้ง                     |               |         |             |          |                |
| 30  | ข้าพเจ้าพยายามทำงานที่ครูมอบหมายให้เสร็จ แม้ว่าจะงานนั้นจะยากก็ตาม    |               |         |             |          |                |
| 31  | ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด โดยไม่ต้องให้ครูอาจารย์ทวงถาม                  |               |         |             |          |                |
| 32  | ข้าพเจ้าแสดงความเคารพเมื่อครูอาจารย์เดินผ่านด้วยการยกมือไหว้หรือคำนับ |               |         |             |          |                |

| ข้อ | ข้อความ                                                             | จริงมากที่สุด | จริงมาก | จริงปานกลาง | จริงน้อย | จริงน้อยที่สุด |
|-----|---------------------------------------------------------------------|---------------|---------|-------------|----------|----------------|
| 33  | ข้าพเจ้าไม่เคยพูดจានินทาครูอาจารย์ลับหลัง                           |               |         |             |          |                |
| 34  | ข้าพเจ้าไม่เคยพูดจาล้อเลียนหรือโต้เถียงครูอาจารย์                   |               |         |             |          |                |
| 35  | ข้าพเจ้าเคยแสดงการเลียนแบบกิริยาท่าทางของครูอาจารย์เมื่ออยู่ลับหลัง |               |         |             |          |                |
| 36  | ข้าพเจ้าไม่ทำตัวให้ครูอาจารย์หนักใจ                                 |               |         |             |          |                |
| 37  | แม้ครูจะบ่นว่าบ่อย ๆ ข้าพเจ้ายินดีรับฟัง                            |               |         |             |          |                |
| 38  | ข้าพเจ้าจะตักเตือนเพื่อน ๆ ที่กล่าวร้ายนินทาครูอาจารย์              |               |         |             |          |                |
| 39  | ข้าพเจ้าเคยซื้อของขวัญไปมอบให้ครูในวันสำคัญ                         |               |         |             |          |                |
| 40  | ข้าพเจ้าเคยกล่าวคำ “ขอบคุณ” หรือ “ขอโทษ” กับครูอาจารย์              |               |         |             |          |                |



ตาราง 7 แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทดแทนของ  
เด็กไทย

| ข้อที่ | t    | ข้อที่ | t    |
|--------|------|--------|------|
| 1      | 3.42 | 21     | 3.69 |
| 2      | 3.72 | 22     | 2.37 |
| 3      | 6.24 | 23     | 2.77 |
| 4      | 4.24 | 24     | 3.78 |
| 5      | 4.91 | 25     | 3.94 |
| 6      | 4.62 | 26     | 4.29 |
| 7      | 3.54 | 27     | 3.75 |
| 8      | 2.44 | 28     | 3.51 |
| 9      | 3.09 | 29     | 3.03 |
| 10     | 3.07 | 30     | 2.16 |
| 11     | 3.90 | 31     | 4.87 |
| 12     | 3.88 | 32     | 3.14 |
| 13     | 3.40 | 33     | 3.89 |
| 14     | 5.82 | 34     | 2.67 |
| 15     | 4.09 | 35     | 4.43 |
| 16     | 3.99 | 36     | 3.14 |
| 17     | 3.17 | 37     | 2.91 |
| 18     | 2.53 | 38     | 2.55 |
| 19     | 4.70 | 39     | 3.41 |
| 20     | 4.64 | 40     | 2.63 |
|        |      |        |      |

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ตั้งแต่ 2.44 - 6.24

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .8543

ภาคผนวก ข

โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม 12 ครั้ง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

- |             |                                                              |
|-------------|--------------------------------------------------------------|
| ครั้งที่ 1  | ปฐมนิเทศ                                                     |
| ครั้งที่ 2  | การนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ |
| ครั้งที่ 3  | การช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง      |
| ครั้งที่ 4  | การดูแลพ่อแม่หรือผู้ปกครองเมื่อเจ็บป่วยไข้                   |
| ครั้งที่ 5  | การแสดงความห่วงใย                                            |
| ครั้งที่ 6  | การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง                          |
| ครั้งที่ 7  | การนำคำสั่งสอนของครูมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตาม              |
| ครั้งที่ 8  | การตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้               |
| ครั้งที่ 9  | การแสดงความเคารพต่อครูด้วยความจริงใจ                         |
| ครั้งที่ 10 | การช่วยเหลืองานของครูตามโอกาสอันควร                          |
| ครั้งที่ 11 | การแสดงกิริยาวาจาสุภาพต่อครู                                 |
| ครั้งที่ 12 | ปัจฉินิเทศ                                                   |

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                                                             | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                          | กิจกรรม                   | เทคนิค        |
|----------|--------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|---------------|
| 1        | 1. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม<br>2. ความเข้าใจในการเข้าร่วมโปรแกรม | 1. เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน<br>2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเข้าใจระเบียบและวิธีการของการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้<br>3. เพื่อเตรียมความพร้อมและนัดหมายการเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย | ปฐมนิเทศ                  | กลุ่มสัมพันธ์ |
| 2        | การนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ             | 1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญและประโยชน์ของการเชื่อฟัง<br>2. เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงผลดีของการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง<br>3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและบอกวิธีการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และนำคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้                               | สอบไม่ได้...<br>ทำยังไงดี | กรณีตัวอย่าง  |

| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                                                    | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | กิจกรรม                                       | เทคนิค       |
|----------|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|--------------|
| 3        | การช่วยเหลืองานบ้านและ<br>ธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือ<br>ผู้ปกครอง | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนบอก<br/>ความสำคัญ และ<br/>ประโยชน์ของการช่วย<br/>เหลืองานบ้านและธุระ<br/>ส่วนตัวของพ่อแม่หรือ<br/>ผู้ปกครอง</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้<br/>เวลาว่างให้เป็นประโยชน์<br/>สามารถช่วยแบ่งเบา<br/>ภาระของพ่อแม่หรือ<br/>ผู้ปกครองได้</li> <li>3. เพื่อให้เรียนนำผลที่<br/>ได้รับจากการพัฒนาการ<br/>ช่วยเหลืองานบ้านและ<br/>ธุระส่วนตัวของพ่อแม่<br/>หรือผู้ปกครองไปประยุกต์<br/>ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol> | <p>กระต่าย<br/>น้อย...</p> <p>ช่วยงานบ้าน</p> | กรณีตัวอย่าง |
| 4        | การดูแลเมื่อพ่อแม่หรือ<br>ผู้ปกครองเจ็บป่วยไข้                  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความ<br/>สำคัญของการดูแลเมื่อ<br/>พ่อแม่หรือผู้ปกครอง<br/>เจ็บป่วยไข้</li> <li>2. เพื่อให้เรียนเห็นถึง<br/>ความดีที่ควรประพฤติ<br/>ปฏิบัติในทางที่เหมาะสม</li> <li>3. เพื่อให้เรียนนำผลที่<br/>ได้รับไปประยุกต์ใช้ใน<br/>ชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                                                                                                                               | <p>ดูแลแม่...</p> <p>ด้วยรัก</p>              | บทบาทสมมติ   |

| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                        | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | กิจกรรม          | เทคนิค       |
|----------|-------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|--------------|
| 5        | การแสดงความรักห่วงใย                | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความรักห่วงใยที่มีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการแสดงความรักห่วงใยไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                   | รัก...ห่วงใย     | กรณีตัวอย่าง |
| 6        | การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนทบทวนการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงการพูดเท็จ และตระหนักในความสำคัญของการพูด</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol> | ลูกผู้ชายตัวจริง | กรณีตัวอย่าง |

| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                                  | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | กิจกรรม                      | เทคนิค       |
|----------|-----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|--------------|
| 7        | การนำคำสั่งสอนของครูมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญและประโยชน์ของการเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูและนำมาปฏิบัติ</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนบอกวิธีการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู</li> <li>3. เพื่อให้เรียนนำมาผลที่ได้รับจากการนำคำสั่งสอนของครูไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                         | เชื่อฉัน...อย่าหลงไปเชื่อใคร | กรณีตัวอย่าง |
| 8        | การตั้งใจเรียนเอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้ | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการตั้งใจเรียนเอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้</li> <li>2. เพื่อให้เรียนบอกข้อดีของการตั้งใจเรียน เอาใจใส่ และข้อเสียของการไม่ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้</li> <li>3. เพื่อให้เรียนมีความสนใจ และเอาใจใส่ในการเรียนขณะที่ครูสอน</li> </ol> | ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า       | กรณีตัวอย่าง |

| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                                | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | กิจกรรม          | เทคนิค       |
|----------|---------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|--------------|
| 9        | การแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ด้วยความจริงใจ | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ได้ถูกต้องเหมาะสม</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                      | “สวัสดีคุณครู”   | กรณีตัวอย่าง |
| 10       | การช่วยเหลืองานของครูตามโอกาสอันควร         | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนบอกถึงความสำคัญของการช่วยเหลืองานของครูและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการตอบแทนบุญคุณด้วยการแบ่งเบาภาระของครู</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการช่วยเหลืองานของครูไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol> | “ช่วยครูกันเถอะ” | บทบาทสมมติ   |



| ครั้งที่ | สิ่งที่พัฒนา                            | จุดมุ่งหมาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | กิจกรรม          | เทคนิค        |
|----------|-----------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|---------------|
| 11       | การแสดงกิริยาวาจา<br>สุภาพต่อครูอาจารย์ | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนบอกถึงการแสดงกิริยาวาจาสุภาพต่อครูอาจารย์</li> <li>2. เพื่อพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวที</li> <li>3. เพื่อให้เรียนนำผลที่ได้รับจากพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวทีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                                                          | “มาลัยเสียงรัก”  | กลุ่มสัมพันธ์ |
| 12       | ปัจฉิมนิเทศ                             | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ได้แสดงความคิดเห็น และสรุปผลร่วมกันเกี่ยวกับโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวทีของเด็กไทย</li> <li>2. เพื่อให้เรียนบอกประโยชน์และข้อคิดที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวทีของเด็กไทย</li> <li>3. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน</li> </ol> | “รวมพลังความคิด” | กลุ่มสัมพันธ์ |

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 1

### สิ่งที่พัฒนา วัตถุประสงค์

ปฐมนิเทศ

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน
2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเข้าใจระเบียบ และวิธีการของการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้
3. เพื่อเตรียมความพร้อมและนัดหมายการเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

### แนวคิด

สัมพันธภาพ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น และมีความเกี่ยวข้องกันทำให้นักเรียนมีความเข้าใจกัน ผูกพันกันพร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน

### ชื่อกิจกรรม

จับคู่คุยกัน

### เทคนิค

กลุ่มสัมพันธ์

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

1. กระดาษรูปหัวใจสีชมพูที่มีข้อความสุภาสิต คำพังเพย
2. นกหวีด 1 อัน

### วิธีดำเนินการ

1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และให้นักเรียนในกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม “จับคู่คุยกัน” เพื่อสร้างความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน มีลำดับขั้นตอนดังนี้
  - 1.1 ให้นักเรียนช่วยกันจัดเก้าอี้เป็นวงกลมและนั่งตามเก้าอี้ที่จัดเอาไว้
  - 1.2 ให้นักเรียนในกลุ่มแนะนำตนเอง เพื่อสร้างความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน
  - 1.3 ผู้วิจัยแจกฉลากคำพังเพยให้นักเรียนแต่ละคน
  - 1.4 ผู้วิจัยเป่านกหวีดให้สัญญาณให้นักเรียนเริ่มเปิดฉลากสุภาสิต คำพังเพยของตนเอง แล้วรีบไปจับคู่ของตนเอง ได้แก่

- ไก่งามเพราะชน      คนงามเพราะแต่ง
- รักวัวให้ผูก      รักลูกให้ดี
- รักดีห้ามจั่ว      รักชั่วห้ามเสา
- กินบนเรือน      ขี้บนหลังคา
- เข้าเมืองตาหลิ่ว      ต้องหลิ่วตาตาม
- ความรู้ท่วมหัว      เอาตัวไม่รอด
- ช้างตายทั้งตัว      เอาใบไม้มาปิด
- น้ำขุ่นไว้ใน      น้ำใสไว้นอก
- คนเดียวหัวหาย      สองคนเพื่อนตาย
- ตกน้ำไม่ไหล      ตกไฟไม่ไหม้

1.5 เมื่อนักเรียนจับได้คู่ของตนเองแล้ว ให้แต่ละคู่ซักถามในหัวข้อต่อไปนี้

1.5.1 ชื่อ ชื่อสกุล ชื่อเล่น สิ่งที่ชอบ

1.5.2 เพื่อน อาหาร สถานที่เที่ยว การเรียน งานอดิเรก

จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ความใฝ่ฝันของตนเอง เป้าหมาย  
และเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว

1.5.3 ให้นักเรียนแต่ละคู่ออกมาแนะนำตัว โดยผลัดกันแนะนำคู่  
ของตน

1.5.4 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าได้รับประโยชน์อะไรบ้าง  
จากกิจกรรมนี้

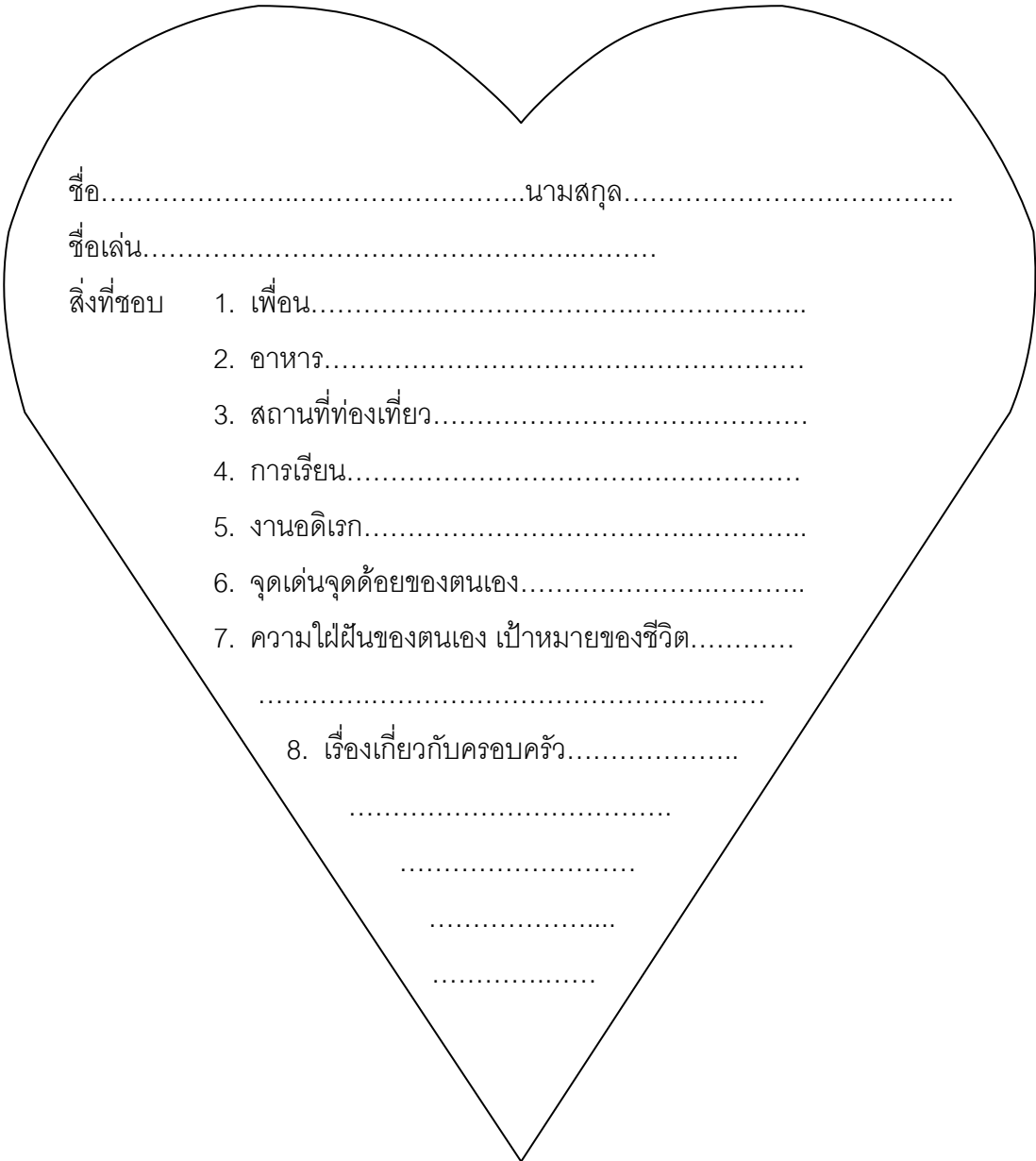
2. ผู้วิจัยชี้แจงให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์พร้อมทั้งทำข้อตกลงกับนักเรียน  
ที่เข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมพัฒนาการแสดงความคิดัญญกตเวทีของเด็กไทย ทุกคนถึงกฎระเบียบ  
วิธีการ และหน้าที่ของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

3. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของกิจกรรมว่า เพื่อให้นักเรียนที่ยังไม่รู้จักร  
คุ้นเคยกันได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกัน และเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนในกลุ่ม

4. ผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรม  
พัฒนาการแสดงความคิดัญญกตเวทีของเด็กไทยในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการมีส่วนร่วมกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและได้ตอบข้อซักถามของนักเรียน
3. สังเกตจากการสรุปผลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม



ชื่อ.....นามสกุล.....

ชื่อเล่น.....

สิ่งที่ชอบ

1. เพื่อน.....
2. อาหาร.....
3. สถานที่ท่องเที่ยว.....
4. การเรียน.....
5. งานอดิเรก.....
6. จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง.....
7. ความใฝ่ฝันของตนเอง เป้าหมายของชีวิต.....
- .....
8. เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว.....
- .....
- .....
- .....
- .....

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทวดเทีของเด็กไทย ครั้งที่ 2

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|--------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>สิ่งที่พัฒนา<br/>วัตถุประสงค์</b> | <p>การนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญและประโยชน์ของการเชื่อฟัง<br/>คำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงผลดีของการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือ<br/>ผู้ปกครอง</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและบอกวิธีการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ<br/>พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และนำคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                                                                                                                               |
| <b>ชื่อกิจกรรม</b>                   | “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี”                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>เทคนิค</b>                        | กรณีตัวอย่าง                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>เวลา</b>                          | 50 นาที                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>อุปกรณ์</b>                       | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี”</li> <li>2. กระดาษ A4</li> <li>3. ปากกา 1 ด้าม</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>วิธีดำเนินการ</b>                 | <p><b>ขั้นเริ่มต้น</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนว่า มีนักเรียนคนใดเคยเชื่อฟังคำสั่งสอน<br/>ของพ่อแม่และนำไปปฏิบัติบ้าง และรู้สึกอย่างไร</li> </ol> <p><b>ขั้นดำเนินการ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี” โดยแบ่ง<br/>นักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน</li> <li>2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่างเรื่อง “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี” ให้แต่ละกลุ่ม</li> <li>3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง</li> <li>4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี” ลงในกระดาษ A4<br/>โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยให้ดังนี้</li> </ol> |

4.1 สาเหตุที่สมศักดิ์ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ นักเรียนคิดว่า  
จากสาเหตุใด

4.2 ถ้านักเรียนเป็นสมศักดิ์ นักเรียนจะทำอย่างนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อมูล

6. ผู้วิจัยถามนักเรียนจากเรื่องที่อ่าน ดังนี้

6.1 การไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีผลเสียอย่างไร

6.2 การนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

เป็นผลดีอย่างไร

### ขั้นสรุป

1. แสดงความคิดเห็นแล้วสรุปร่วมกันว่า การนำคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติก็เป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีที่สามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. จากคำตอบของนักเรียน และสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น และโต้ตอบข้อซักถาม

## กรณีตัวอย่าง

### เรื่อง “สอบไม่ได้...ทำยังไงดี”

สมศักดิ์ เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นเด็กดีไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และเรียนหนังสือไม่ค่อยเก่ง เมื่อใกล้จะถึงวันสอบปิดภาคเรียน พ่อกับแม่จะบอกให้สมศักดิ์อ่านหนังสือเพื่อจะได้สอบผ่าน แต่สมศักดิ์ไม่เชื่อฟังและไม่อ่านหนังสือ กลับไปเล่นกับเพื่อนทุกวัน

วันนี้เป็นวันสอบปิดภาคเรียน สมศักดิ์ตื่นนอนสาย หนังสือก็ไม่ได้อ่านทำให้พ่อกับแม่เป็นห่วงมาก แม่จึงปลุกสมศักดิ์ให้รีบตื่นนอน แม่พูดว่า “สมศักดิ์สายแล้วนะ เดี่ยวจะไปโรงเรียนไม่ทันสอบ” แต่สมศักดิ์ไม่เชื่อฟัง ตอบว่า “ยังเหลืออีกหลายชั่วโมง”

จากที่สมศักดิ์ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ตัวเอง ทำให้เขาตื่นนอนสาย มาไม่ทันเวลาสอบ นอกจากจะถูกครูผู้คุมสอบตำหนิแล้ว เขายังทำข้อสอบไม่ได้ สมศักดิ์จะทำอย่างไรดี

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลของเด็กไทย

### ครั้งที่ 3

#### สิ่งที่พัฒนา

การช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

#### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญ และประโยชน์ของการช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการช่วยเหลืองานบ้านและธุระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครองไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

#### ชื่อกิจกรรม

“กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน”

#### เทคนิค

กรณีตัวอย่าง

#### เวลา

50 นาที

#### อุปกรณ์

1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน”
2. กระดาษ A4
3. ปากกา 1 ด้าม

#### วิธีดำเนินการ

##### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนว่า มีนักเรียนคนใดเคยช่วยเหลืองานบ้านของพ่อแม่บ้าง และรู้สึกอย่างไร
2. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนว่าถ้างานบ้านที่นักเรียนคิดว่าจะช่วยเหลือพ่อแม่ จะช่วยอะไรได้บ้าง มีความรู้สึกอย่างไรกับการที่นักเรียนช่วยเหลืองานบ้าน และผลที่ได้รับเป็นอย่างไร

##### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน” ให้แต่ละกลุ่ม



3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง

4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน”

ลงในกระดาษ A4 โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ดังนี้

4.1 จากการที่กระต่ายช่วยเหลืองานบ้าน ผลที่กระต่ายจะได้รับเป็นอย่างไร

4.2 นักเรียนเคยช่วยเหลืองานบ้านบ้างหรือไม่ อะไรบ้าง

4.3 นักเรียนรู้สึกอย่างไรที่ช่วยเหลืองานบ้าน และผลที่ได้รับตามมาเป็นอย่างไร

5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อมูล

6. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนในหัวข้อต่อไปนี้

6.1 นักเรียนคิดว่าจะช่วยเหลืองานบ้านอย่างไร

6.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนบันทึกผลดีและผลเสียของการช่วยเหลืองานบ้านของตนเองลงในใบงาน แล้วนำมาพูดคุยกันอีกครั้งต่อไป

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันถึงการช่วยเหลืองานบ้าน และภาระส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครองว่าจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม

2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบข้อซักถาม

## กรณีตัวอย่าง เรื่อง “กระต่ายน้อย...ช่วยงานบ้าน”

มีครอบครัวหนึ่งมีลูกสาว 2 คน คนโตชื่อกระต่าย อายุ 12 ปี เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเด็กเรียนเก่ง ขยันทำงานบ้าน และชอบช่วยเหลือผู้อื่น เย็นวันนั้นแม่กำลังจัดเตรียมอาหารสำหรับมื้อเย็น กระต่ายก็จะช่วยแม่ทำอาหารจนเสร็จ และแม่จะแบ่งอาหารส่วนหนึ่งให้กระต่ายช่วยนำไปให้ตาบยายข้างบ้าน เมื่อทุกคนรับประทานอาหารเสร็จแล้ว กระต่ายและน้องต่างก็ช่วยเก็บสัมภาระนำไปทำความสะอาดให้เรียบร้อย โดยที่พ่อกับแม่ไม่ต้องบอก

สำหรับหน้าที่หลักของกระต่ายก็จะช่วยล้างจานชาม ถูบ้าน กวาดบ้าน และช่วยแม่ในการซักผ้า รีดผ้าด้วย ส่วนน้องจะช่วยรดน้ำต้นไม้เป็นประจำทุกวัน

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 4

|                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>สิ่งที่พัฒนา</b>  | การดูแลเมื่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองเจ็บป่วยไข้                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>วัตถุประสงค์</b>  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการดูแลเมื่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองเจ็บป่วยไข้</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนเห็นถึงความดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>ชื่อกิจกรรม</b>   | “ดูแลแม่...ด้วยรัก”                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>เทคนิค</b>        | การแสดงบทบาทสมมติ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>เวลา</b>          | 50 นาที                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b>อุปกรณ์</b>       | เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “ดูแลแม่...ด้วยรัก”                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>วิธีดำเนินการ</b> | <p><b>ขั้นเริ่มต้น</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนถึงสิ่งที่ได้ฝึกไปแล้วว่า นักเรียนได้นำไปใช้<br/>อย่างไร และเกิดผลอะไรบ้าง</li> </ol> <p><b>ขั้นดำเนินการ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยขออาสาสมัคร 5 คน เพื่อจะมาแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง<br/>“ดูแลแม่...ด้วยรัก” ให้เพื่อน ๆ ในชั้นได้ชม</li> <li>2. ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “ดูแลแม่...ด้วยรัก”<br/>ให้อาสาสมัครทั้ง 5 คนอ่าน และทำความเข้าใจกับบทบาทที่ได้รับ</li> <li>3. เมื่ออาสาสมัครทั้ง 5 คนพร้อม ผู้วิจัยดำเนินการให้อาสาสมัคร<br/>ทั้ง 5 คน เริ่มแสดงตามบทบาทที่ได้รับ</li> <li>4. เมื่อการแสดงสิ้นสุดลง ผู้วิจัยถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> <li>4.1 นักเรียนคนไหนเคยดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วยไข้บ้าง และรู้สึกอย่างไร</li> <li>4.2 ถ้านักเรียนเป็นนิตยา และสมหมาย จะปฏิบัติตนอย่างไรกับมานี้</li> <li>4.3 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันจากบทบาทสมมติที่เพื่อน<br/>แสดงให้ชมว่า ทั้งสองบทบาทแตกต่างกันอย่างไร และบทบาทไหนที่ให้นักเรียนรู้สึกประทับใจ</li> </ol> </li> </ol> |

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันถึงการดูแลเมื่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองเจ็บป่วยไว้ว่าเป็นการแสดงความกตัญญูทวาทิที่สามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอย่างไร
2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น และได้ตอบข้อซักถาม

## เอกสารบทบาทสมมติ

### เรื่อง “ดูแลแม่...ด้วยรัก”

มานี นิตยา และสมชาย เป็นเพื่อนนักเรียนห้องเดียวกันในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทั้งสามคนมีผลการเรียนที่ดี ขยันเรียน และรักเพื่อนมาก นิตยา และสมชายมีฐานะดี ส่วนมานีมีฐานะยากจน อยู่กับแม่เพียงสองคน และแม่ของมานีมีสุขภาพที่ไม่ค่อยจะแข็งแรงป่วยเป็นโรคหัวใจ และเป็นลมอยู่บ่อย ๆ จะต้องไปหาหมอเป็นประจำ เมื่อแม่ไม่สบายทำให้ค่าใช้จ่ายภายในบ้านไม่เพียงพอ มานีก็ต้องออกไปรับจ้างเพื่อนำเงินมาพาแม่ไปหาหมอ

เข้าวันนั้นแม่ของมานีปวดหัวมากเพราะขาดยารับประทาน มานีจะต้องพาแม่ไปหาหมอเพื่อตรวจรักษา หลังจากไปหาหมอแม่ก็ทำงานบ้านไม่ได้ มานีต้องทำงานบ้านแทนแม่ทุกอย่าง และคอยดูแลหาข้าวให้แม่รับประทานก่อนจะมาโรงเรียน ทำให้ไปโรงเรียนสาย เรียนไม่ทันเพื่อน แต่มานีก็มีนิตยาและสมชายเพื่อนสนิทที่คอยให้ความช่วยเหลือ

ครูสมจิตร เป็นครูประจำชั้น และสอนวิชาภาษาไทยของ มานี นิตยา และสมชาย สังเกตเห็นมานีมาโรงเรียนสายบ่อยจึงเป็นห่วง เมื่อสอบถามนิตยา และสมชาย ถึงรู้ว่ามานีต้องดูแลแม่ที่กำลังป่วย ครูสมจิตรจึงไปเยี่ยมมานีที่บ้าน เห็นมานีกำลังดูแลแม่ หาข้าวให้แม่รับประทาน หลังจากนั้นครูสมจิตรจึงบอกนิตยา และสมชายให้คอยช่วยเหลือในการทบทวนวิชาที่มานีเรียนไม่ทัน

วันนี้แม่ของมานีมีสุขภาพแข็งแรงมากขึ้น เพราะได้รับการดูแลจากมานีเป็นอย่างดี แต่มานียังต้องดูแลและพาแม่ไปหาหมอเพื่อตรวจเช็คร่างกายอีกครั้ง หลังจากนั้นมานีก็ซื้ออาหารที่มีประโยชน์เพื่อบำรุงสุขภาพให้แม่ได้รับประทานทำให้แม่มีกำลังใจ และมีสุขภาพแข็งแรงขึ้น

### บทบาทสมมติของนิตยาและสมชาย

นิตยา และสมชาย เป็นเพื่อนนักเรียนห้องเดียวกันกับมานีในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทั้งสองคนมีผลการเรียนที่ดี ขยันเรียน และรักเพื่อนมาก ชอบช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เป็นที่ชื่นชอบของครู และเพื่อน ๆ ทุกคน นิตยา และสมชายมีฐานะดี ขณะที่มานีเรียนหนังสือไม่ทันเพื่อน ๆ ทั้งสองคนซึ่งเป็นเพื่อนสนิทก็จะคอยช่วยเหลือมานีในเรื่องบททวนวิชาเรียนให้เสมอ

### บทบาทสมมติของมานี

มานี เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง มานีเป็นเด็กที่มีผลการเรียนดี ขยันเรียน รักเพื่อน และรักแม่มาก เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนทุกคน เขามีเพื่อนสนิทอยู่สองคนคือนิตยา และสมชาย มานีอยู่กับแม่สองคน มีฐานะยากจน มานีจะมาโรงเรียนสายบ่อย เพราะต้องคอยดูแลแม่ที่เจ็บป่วยไข้ หาข้าวให้แม่รับประทาน และพาแม่ไปหาหมอเพื่อตรวจรักษา ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน ๆ

### บทบาทสมมติของแม่มานี

แม่ของมานี เป็นแม่ที่ใจดีมาก มีเพื่อนบ้านรักใคร่เพราะมีอัธยาศัยดี อยู่กับมานีเพียงสองคน มีฐานะยากจน แต่แม่มีสุขภาพที่ไม่ค่อยจะแข็งแรงป่วยเป็นโรคหัวใจ และเป็นลมอยู่บ่อย ๆ จะต้องไปหาหมอเป็นประจำ

### บทบาทสมมติของครูสมจิตร

ครูสมจิตร เป็นครูประจำชั้นของมานี นิตยา และสมชาย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเป็นครูสอนวิชาภาษาไทยด้วย มีนิสัยใจดี เป็นที่รักใคร่และนับถือของนักเรียนทุกคน ครูสมจิตรสังเกตเห็น มานีมาโรงเรียนสายบ่อย เมื่อสอบถามนิตยาและสมชาย จึงรู้ว่ามานีต้องดูแลแม่ที่กำลังป่วยทำให้มาโรงเรียนสายบ่อย ครูสมจิตรเป็นห่วงและไปเยี่ยมมานีที่บ้าน เห็นมานีกำลังดูแลแม่ หาข้าวให้แม่รับประทาน

หลังจากนั้นครูสมจิตรรู้สึกสงสารและเห็นใจในความกตัญญูของมานี จึงบอกให้นิตยา และสมชายให้คอยช่วยเหลือในการทบทวนวิชาเรียนให้มานีด้วย

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 5

|                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>สิ่งที่พัฒนา</b>  | การแสดงความห่วงใย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>วัตถุประสงค์</b>  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความห่วงใยที่มีต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการแสดงความห่วงใยไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b>ชื่อกิจกรรม</b>   | “รัก...ห่วงใย”                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>เทคนิค</b>        | กรณีตัวอย่าง                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>เวลา</b>          | 50 นาที                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>อุปกรณ์</b>       | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “รัก...ห่วงใย”</li> <li>2. กระดาษ A4</li> <li>3. ปากกา 1 ด้าม</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>วิธีดำเนินการ</b> | <p><b>ขั้นเริ่มต้น</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนว่า นักเรียนเคยแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองหรือไม่</li> <li>2. นักเรียนจะแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองต่อไปอย่างไร</li> <li>3. ให้นักเรียนเตรียมความพร้อม โดยให้นักเรียนนั่งที่โต๊ะ และยกมือขึ้นปรบมือพร้อมกันตามจังหวะ 1 2, 1 2 3, 1 2 3 4</li> </ol> <p><b>ขั้นดำเนินการ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยใช้กิจกรรม “รัก...ห่วงใย” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน</li> <li>2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “รัก...ห่วงใย” ให้แต่ละกลุ่ม</li> <li>3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง</li> <li>4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “รัก...ห่วงใย” ลงในกระดาษ A4 โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ดังนี้</li> </ol> |

4.1 ถ้าสถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับนักเรียน จะรู้สึกอย่างไร

4.2 ถ้านักเรียนเป็นสุดา นักเรียนจะทำอย่างไร

4.3 นักเรียนจะมีวิธีการจัดการอย่างไร

5. ผู้วิจัยให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อมูล

6. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนจากเรื่องที่อ่านดังนี้

6.1 การที่นักเรียนแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผลดี

อย่างไร

6.2 การที่นักเรียนไม่แสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะมี

ผลเสียอย่างไร

6.3 ให้นักเรียนบอกวิธีที่จะแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่ได้อย่างไร

จึงจะถูกต้องเหมาะสม

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันถึงการแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่หรือ

ผู้ปกครองว่าจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างไร

2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. ใบงานและสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบข้อซักถาม



## กรณีตัวอย่าง เรื่อง “รัก...ห่วงใย”

สุดาเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว เป็นเด็กเรียนเก่ง ขยันทำงานบ้าน อยู่กับแม่สองคน บ้านของสุดาเป็นอาชีพค้าขาย ก่อนจะไปโรงเรียนและหลังเลิกเรียน สูดาคงต้องช่วยแม่จัดร้านอาหารเป็นประจำทุกวัน

วันนี้หลังเลิกเรียนสุดาต้องช่วยเพื่อน ๆ ทำความสะอาดห้องเรียน เพราะใกล้จะถึงงานวันปีใหม่ของโรงเรียนซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี หากสุดาไม่ช่วยก็จะถูกเพื่อน ๆ ตำหนิได้ จนเวลาล่วงเลยมาหลายชั่วโมงแล้ว และเป็นเวลาที่สุดาจะต้องช่วยแม่เก็บร้านอาหาร ซึ่งแม่อีกกำลังไม่ค่อยสบายมาก สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงจะต้องไปหาหมอด้วย สูดารู้สึกกังวลใจและเป็นห่วงแม่มากเกรงว่าแม่จะลำบากไม่มีใครช่วยเหลือ

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูตเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 6

### สิ่งที่พัฒนา

การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนทบทวนการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
2. เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงโทษของการพูดเท็จ และตระหนักในความสำคัญของการพูด
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### ชื่อกิจกรรม

“ลูกผู้ชายตัวจริง”

### เทคนิค

กรณีตัวอย่าง

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ลูกผู้ชายตัวจริง”
2. กระดาษ A4
3. ปากกา 1 ด้าม

### วิธีดำเนินการ

#### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำท่าประกอบเพลง “หากเรากำลังสบาย”
2. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียนเป็นรายบุคคลเรื่อง การไม่พูดเท็จกับพ่อแม่

หรือผู้ปกครอง

#### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “ลูกผู้ชายตัวจริง” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่างเรื่อง “ลูกผู้ชายตัวจริง” ให้แต่ละกลุ่ม
3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง
4. ให้แต่ละกลุ่มสรุปเรื่อง “ลูกผู้ชายตัวจริง” ลงในกระดาษ A4

โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ดังนี้

- 4.1 ถ้าสมปองพูดเท็จกับพ่อ นักเรียนคิดว่าผลจะเป็นอย่างไร
- 4.2 การพูดเท็จหรือไม่พูดเท็จกับพ่อแม่จะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร
5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อมูล
6. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนในหัวข้อต่อไปนี้
  - 6.1 ผู้วิจัยถามนักเรียนว่าเคยพูดเท็จกับพ่อแม่หรือไม่ และผลเป็นอย่างไร
  - 6.2 การพูดกับพ่อแม่ตามความเป็นจริงแล้วไม่เกิดอันตรายกับตนเอง

ควรพูดอย่างไร

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันถึงการไม่พูดเท็จกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และพูดอย่างไรถึงจะเหมาะสม
2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น และได้ตอบข้อซักถาม

## กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ลูกผู้ชายตัวจริง”

สมปอง เป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัว เป็นเด็กเรียนเก่ง มีความรับผิดชอบ และชอบช่วยเหลือผู้อื่น วันหนึ่งพ่อซื้อต้นไม้ไปปลูก และฝากให้สมปองดูแลพรวนดิน รดน้ำ อยู่มาวันหนึ่งสมปองใช้มีดฟันต้นไม้ที่ขึ้นรกอยู่บริเวณรอบ ๆ กระจ่างต้นไม้ที่พ่อซื้อใหม่ ทำให้มีดไปโดนต้นไม้ที่ปลูกโดยไมทันสังเกต สมปองรู้สึกตกใจมากเพราะเป็นต้นไม้ที่พ่อรัก

ตอนเย็นเมื่อพ่อกลับมาถึงบ้าน เห็นต้นไม้ที่ปลูกอยู่ในสภาพนั้นตกใจมาก จึงเรียกสมปองมาสอบถาม “สมปอง ลูกรู้ไหมว่าใครทำต้นไม้ของพ่อเป็นแบบนี้” สมปองก้มหน้าและนิ่งก่อนจะตอบว่า “พ่อครับ ผมเป็นคนทำให้ต้นไม้ของพ่อเป็นแบบนี้เอง” ผมไม่ได้ตั้งใจ ผมขอโทษครับ

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 7

### สิ่งที่พัฒนา

การนำคำสั่งสอนของครูมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญและประโยชน์ของการเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูและนำมาปฏิบัติ
2. เพื่อให้นักเรียนบอกวิธีการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการนำคำสั่งสอนของครูไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### ชื่อกิจกรรม

“เชื่อนั่น...อย่าหลงไปเชื่อใคร”

### เทคนิค

กรณีตัวอย่าง

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “เชื่อนั่น...อย่าหลงไปเชื่อใคร”
2. กระดาษ A4
3. ปากกา 1 ด้าม

### วิธีดำเนินการ

#### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนยืนเป็นวงกลม แล้วร่วมกันร้องเพลง “สวัสดี”  
...สวัสดี สวัสดี สวัสดี      วันนี้เรามาพบกัน  
เธอกับฉันพบกัน      สวัสดี สวัสดีครับ / สวัสดีค่ะ...
2. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียนเป็นรายบุคคลเรื่อง การเชื่อฟังคำสั่งสอน

ของครูมาเป็นแนวทางปฏิบัติ และเกิดประโยชน์ต่อตนเอง

#### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “เชื่อนั่น...อย่าหลงไปเชื่อใคร”

โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน

2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “เชื่อนั่น...อย่าหลงไปเชื่อใคร”

ให้แก่แต่ละกลุ่ม

3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง

#### 4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “เชื่อนั่น...อย่าหลงไปเชื่อใคร”

ลงในกระดาษ A4 โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ดังนี้

- 4.1 นักเรียนเคยทำแบบจินดาหรือไม่ และรู้สึกอย่างไร
- 4.2 ถ้านักเรียนเป็นจินดา นักเรียนจะทำอย่างนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 4.3 นักเรียนคิดว่าการปวดท้องของจินดาเกิดจากอะไร
5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อมูล
6. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนในหัวข้อต่อไปนี้
  - 6.1 การเชื่อฟังและนำคำสั่งสอนของครูไปเป็นแนวทางปฏิบัติจะมี

ผลดีอย่างไร

- 6.2 การไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูจะเป็นผลเสียอย่างไร
- 6.3 นักเรียนมีวิธีการอย่างไรบ้าง ที่จะนำคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติ

ให้ถูกต้องและเหมาะสม

#### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และสรุปร่วมกันถึงประโยชน์ของการนำคำสั่งสอนของครูมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม
2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

#### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและได้ตอบข้อซักถาม

## ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “เชื่อดี...อย่าหลงไปเชื่อใคร”

ครูยุพา เป็นครูสอนวิชาสุขศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นครูฝ่ายปกครองที่ใจดีมาก ไม่ดูนักเรียน เวลาสอนก็จะใช้คำพูดสนุกสนาน ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย และก่อนจะถึงเวลาพักเที่ยงรับประทานอาหารเช้าจะเป็นวิชาสุขศึกษา ครูยุพาจะสอนนักเรียนให้กินอาหารครบ 5 หมู่ และกินอาหารให้เป็นเวลา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรงต้านทานโรค ห้ามนักเรียนไปซื้อขนมมากินก่อนอาหารเป็นอันขาด ถ้านักเรียนไม่เชื่อฟังอาจทำให้ปวดท้องได้

จินดาเป็นเด็กที่ดื้อไม่ค่อยเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู และชอบกินขนมขบเคี้ยวมาก เธอไปซื้อขนมขบเคี้ยวมากินจนกินข้าวไม่ได้ ทำให้ปวดท้องในขณะที่เรียนวิชาอื่น จึงต้องไปห้องพยาบาลเพื่อกินยาแก้ปวดท้อง จินดาเรียนไม่ทันเพื่อนจะทำอย่างไรดี

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวทีของเด็กไทย

### ครั้งที่ 8

|                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>สิ่งที่พัฒนา</b>  | การตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>วัตถุประสงค์</b>  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้</li> <li>2. เพื่อให้นักเรียนบอกข้อดีของการตั้งใจเรียน เอาใจใส่ และข้อเสียของการไม่ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ขณะที่ครูสอนวิชาความรู้</li> <li>3. เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจ และเอาใจใส่ในการเรียนขณะที่ครูสอน “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า”</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>ชื่อกิจกรรม</b>   | กรณีตัวอย่าง                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>เทคนิค</b>        | กรณีตัวอย่าง                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>เวลา</b>          | 50 นาที                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>อุปกรณ์</b>       | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า”</li> <li>2. ใบงาน “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า”</li> <li>3. กระดาษ A4</li> <li>4. ปากกา 1 ด้าม</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>วิธีดำเนินการ</b> | <p><b>ขั้นเริ่มต้น</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียนเป็นรายบุคคล เรื่อง การตั้งใจเรียน และไม่ตั้งใจเรียนขณะที่ครูสอนจะมีผลดีและผลเสียอย่างไร</li> <li>2. ผู้วิจัยสอบถามนักเรียนถึงเรื่อง อะไรเป็นสาเหตุของการตั้งใจเรียน และไม่ตั้งใจเรียนขณะที่ครูสอน</li> </ol> <p><b>ขั้นดำเนินการ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน</li> <li>2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่างเรื่อง “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า” ให้แต่ละกลุ่ม</li> <li>3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง</li> </ol> |



4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า” ลงในกระดาษ A4 โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยให้ดังนี้

- 4.1 สมชายไม่ตั้งใจเรียนเพราะเหตุใด
- 4.2 ถ้านักเรียนเป็นสมชายนักเรียนจะชวนเพื่อนพูดคุยในขณะที่ครูสอนหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 4.3 นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้าง จากการอ่านใบกรณีตัวอย่าง
- 4.4 นักเรียนจะนำข้อคิดที่ได้มาใช้กับตนเองได้อย่างไรบ้าง
5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงาน
6. ผู้วิจัยถามนักเรียนจากเรื่องที่อ่าน ดังนี้
  - 6.1 สาเหตุของการไม่ตั้งใจเรียนเป็นอย่างไร
  - 6.2 ถ้านักเรียนไม่ตั้งใจเรียนขณะที่ครูสอนจะมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ผู้วิจัยแจกใบงาน
3. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น และโต้ตอบข้อซักถาม

## ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า”

วิชัยเป็นนักเรียนที่ขยันเรียน เรียนเก่งสอบได้คะแนนระดับ 4 มาโดยตลอด และมีความรับผิดชอบสูง เวลาเรียนจะตั้งใจเรียนมาก วิชัยเป็นเพื่อนสนิทกับสมชาย เพราะสมชายมีนิสัยที่สนุกสนาน ร่าเริง แต่เรียนหนังสือไม่เก่ง และไม่ตั้งใจเรียน เวลาเรียนก็ชอบชวนเพื่อนพูดคุยในเวลาที่ครูสอนเสมอ ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน และไม่เข้าใจในวิชาที่ครูสอนเป็นประจำ

วันนี้เรียนวิชาคณิตศาสตร์ สมชายไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องคำนวณ เขาจึงไม่สนใจและไม่ตั้งใจเรียนขณะที่ครูกำลังสอน และยังไปชวนเพื่อนคนอื่นพูดคุยส่งเสียงดังสร้างความรำคาญให้กับวิชัยที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ เมื่อครูสอนเสร็จแล้วสั่งให้นักเรียนทุกคนทำแบบฝึกหัดมาส่งก่อนไปพักทานอาหาร สมชายไม่ตั้งใจเรียนในขณะที่ครูสอนเขาจึงทำแบบฝึกหัดไม่ได้ จึงถูกครูลงโทษโดยให้ทำแบบฝึกหัดมากขึ้นกว่าเพื่อนคนอื่น

## ใบงาน “ตั้งใจเรียน...มีคุณค่า”

**คำสั่ง** อ่านใบกรณีตัวอย่าง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1. สมชายไม่ตั้งใจเรียนเพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

2. ถ้านักเรียนเป็นสมชายนักเรียนจะชวนเพื่อนพูดคุยในขณะที่ครูสอนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้าง จากการอ่านใบกรณีตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

4. นักเรียนจะนำข้อคิดที่ได้มาใช้กับตนเองได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูกตเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 9

### สิ่งที่พัฒนา

การแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ด้วยความจริงใจ

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์
2. เพื่อให้นักเรียนแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ได้ถูกต้องเหมาะสม
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### ชื่อกิจกรรม

“สวัสดีคุณครู”

### เทคนิค

กรณีตัวอย่าง

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

1. ใบกรณีตัวอย่าง เรื่อง “สวัสดีคุณครู”
2. กระดาษ A4
3. ปากกา 1 ด้าม

### วิธีดำเนินการ

#### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยถามนักเรียนถึงความรู้สึกที่นักเรียนแต่ละคนมี ในขณะที่แสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ แล้วรู้สึกอย่างไร

#### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้กิจกรรม “สวัสดีคุณครู”
2. ผู้วิจัยแจกใบกรณีตัวอย่างเรื่อง “สวัสดีคุณครู” ให้แต่ละกลุ่ม
3. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาจากใบกรณีตัวอย่าง
4. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปเรื่อง “สวัสดีคุณครู” ลงในกระดาษ A4

โดยตอบคำถามที่ผู้วิจัยให้ดังนี้

- 4.1 ถ้านักเรียนเป็นมานะ นักเรียนจะทำอย่างนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 4.2 นักเรียนเคยทำแบบมานะหรือไม่ และรู้สึกอย่างไร
5. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อมูล

## 6. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนในหัวข้อต่อไปนี้

6.1 การแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์มีผลดีอย่างไร

6.2 การไม่แสดงความเคารพต่อครูอาจารย์มีผลเสียอย่างไร

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสนทนาศักถามนักเรียนถึงการแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ แล้วนักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร
2. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันว่า การแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ ด้วยความจริงใจเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม
3. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบข้อซักถาม

## กรณีตัวอย่าง เรื่อง “สวัสดิ์คุณครู”

มานะเป็นนักเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นเด็กที่มีความประพฤติดี เรียนหนังสือเก่ง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นที่รักใคร่ของเพื่อน ๆ และครูทุกคน ตอนเช้าเวลามาโรงเรียน มานะจะแสดงความเคารพต่อครูเฝ้าหน้าประตูโรงเรียนด้วยกิริยาท่าทางการไหว้ที่อ่อนน้อมสุภาพ ต่างจากเด็กนักเรียนคนอื่นที่มีกิริยาท่าทางการไหว้ที่รีบร้อนไม่สุภาพ และจากการที่มานะเป็นเด็กที่มีท่าทางการไหว้สุภาพอ่อนน้อมนั้เอง จึงทำให้เป็นตัวแทนของห้องถือพานไหว้ครูเป็นประจำทุกปี และยังได้รับรางวัลนักเรียนดีเด่น และรางวัลนักเรียนมารยาทดีจากโรงเรียนหลายครั้ง

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 10

### สิ่งที่พัฒนา

การช่วยเหลืองานของครูตามโอกาสอันควร

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกถึงความสำคัญของการช่วยเหลืองานของครู และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการตอบแทนบุญคุณด้วยการแบ่งเบาภาระของครู
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการช่วยเหลืองานของครูไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### ชื่อกิจกรรม

“ช่วยครูกันเถอะ”

### เทคนิค

การแสดงบทบาทสมมติ

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “ช่วยครูกันเถอะ”

### วิธีดำเนินการ

#### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่นเกมปฏิบัติตามคำสั่ง
2. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียนทบทวนสิ่งที่ได้ฝึกไปแล้วว่า ได้มีการนำไปใช้บ้างหรือยัง และผลที่ได้รับเป็นอย่างไร

#### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยขออาสาสมัคร 4 คน เพื่อจะมาแสดงบทบาทสมมติเรื่อง “ช่วยครูกันเถอะ” ให้เพื่อน ๆ ในชั้นได้ชม
2. ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติเรื่อง “ช่วยครูกันเถอะ” ให้อาสาสมัครทั้ง 4 คนอ่าน และทำความเข้าใจกับบทบาทที่ตนได้รับ
3. เมื่ออาสาสมัครทั้ง 4 คนพร้อม ผู้วิจัยดำเนินการให้อาสาสมัครทั้ง 4 คนเริ่มแสดงตามบทบาทที่ตนได้รับ
4. เมื่อการแสดงสิ้นสุดลง ผู้วิจัยถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้
  - 4.1 นักเรียนคนไหนเคยช่วยเหลืองานของครูบ้าง และรู้สึกอย่างไร
  - 4.2 ถ้านักเรียนเป็นสมพร และสมศรี จะปฏิบัติตนอย่างไรกับสมหมาย

4.3 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันจากบทบาทสมมติที่เพื่อน  
แสดงให้ชมว่า ทั้งสองบทบาทแตกต่างกันอย่างไร และบทบาทไหนที่ให้นักเรียนรู้สึกประทับใจ

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันถึงการช่วยเหลืองานของครูว่าเป็นการ  
แสดงความกตัญญูกตเวทีที่สามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอย่างไร
2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและได้ตอบข้อซักถาม



## เอกสารบทบาทสมมติ

### เรื่อง “ช่วยครูกันเถอะ”

สมพร สมหมาย และสมศรี เป็นนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน และมีคุณครูปราณีเป็นครูสอนวิชาภาษาไทย เป็นครูที่เข้มงวด เจ้าระเบียบในขณะที่สอน แต่มีนิสัยใจดีกับนักเรียนทุกคน ทำให้นักเรียนต่างก็รัก จะมีก็แต่สมหมายไม่ค่อยชอบครูปราณี เพราะครูปราณีมักเจ้าระเบียบกับสมหมายที่ไม่ค่อยทำการบ้านมาส่ง

วันหนึ่งขณะที่เด็ก ๆ ทั้ง 3 คน กำลังนั่งเล่นกันอยู่ที่หน้าห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างสนุกสนาน ครูปราณีก็เดินผ่านกลับมาจากการสอนพอดี ในมือของครูปราณีถืออุปกรณ์การสอนมากมาย เมื่อเด็ก ๆ เห็นเข้าต่างก็รีบเข้าไปช่วยกันถือของให้ครู สมพรพูดว่า “พวกเราไปช่วยครูกันเถอะ” โดยสมพรรับอาสาถือสมุดการบ้านให้ สมศรีถืออุปกรณ์การสอน มีแต่สมหมายเท่านั้นที่ไม่ช่วย และไม่พอใจเพื่อนเธอมาก ๆ เพราะว่ากำลังเล่นกันอยู่ แต่สมหมายก็เดินตามเพื่อน ๆ ไปส่งครูปราณีจนถึงห้องพัก

เมื่อถึงห้องพัก ครูปราณีบอกขอบใจเด็ก ๆ ที่ช่วยเหลืองานของครู โดยถือของมาส่ง พร้อมกับให้ขนมเด็ก ๆ รับประทานมากมาย เด็ก ๆ ให้อวยขอบคุณครูปราณี

### บทบาทสมมติของสมพรและสมศรี

สมพร และสมศรี เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทั้ง 2 คน เป็นเด็กนิสัยดี เรียนหนังสือเก่ง ชอบสนุกสนาน รักเพื่อน และมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นที่ชื่นชอบของครูและเพื่อน ๆ ทุกคน วันหนึ่งเด็กทั้ง 2 คน เห็นครูปราณีถือของอุปกรณ์การสอนมากมาย จึงเข้าไปช่วยครูปราณีถือของไปส่งที่ห้องพัก ครูปราณีจึงขอบใจและให้ขนมมารับประทาน

### บทบาทสมมติของสมหมาย

สมหมาย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง สมหมายเป็นเด็กที่มีผลการเรียนไม่ดี และไม่ชอบเอาใจผู้อื่น เขามีเพื่อนสนิทอยู่สองคนคือ สมพร และสมศรี สมหมายไม่ชอบครูปราณี เพราะครูปราณีมักจะเข้มงวด และเจ้าระเบียบกับสมหมายที่ไม่ค่อยทำการบ้านมาส่ง ทำให้สมหมายไม่ชอบเข้าชั้นเรียนโดยเฉพาะวิชาภาษาไทย เพราะเป็นวิชาที่ไม่ชอบเรียน หรือถ้าเข้าเรียนก็จะเข้ามาเรียนสายเป็นประจำ ทำให้ถูกครูปราณีดุเสมอ

### บทบาทสมมติของครูปราณี

ครูปราณี เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สอนวิชาภาษาไทย เวลาสอนจะเข้มงวด เจ้าระเบียบ และมีนิสัยใจดีกับนักเรียนทุกคน แต่จะเข้มงวด เจ้าระเบียบกับสมหมายที่ไม่ชอบทำการบ้านมาส่ง ครูปราณีมีความตั้งใจที่จะสอนให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ในวิชาที่ตนสอน จะเป็นครูที่นักเรียนส่วนมากจะรัก ถ้านักเรียนคนไหนตั้งใจเรียนในวิชาที่ครูสอน หรือทำการบ้านมาส่ง ก็จะชื่นชม และคอยให้กำลังใจนักเรียนเสมอ

วันหนึ่งขณะที่ครูปราณีเดินผ่านกลับมาจากการสอน ในมือจะถือของอุปกรณ์การสอนมากมาย เมื่อสมพร สมหมาย และสมศรี เห็นเข้าก็รีบเข้าไปช่วยกันถือของให้ครูจนถึงห้องพัก ครูปราณีบอกขอบใจเด็ก ๆ ที่ช่วยเหลืองานของครู และให้ขนมเด็ก ๆ มารับประทานมากมาย

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 11

### สิ่งที่พัฒนา

การแสดงกิริยาวาจาสุภาพต่อครูอาจารย์

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกถึงการแสดงกิริยาวาจาสุภาพต่อครูอาจารย์
2. เพื่อพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที
3. เพื่อให้นักเรียนนำผลที่ได้รับจากการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### ชื่อกิจกรรม

“มาลัยเสียงรัก”

### เทคนิค

กลุ่มสัมพันธ์

### เวลา

50 นาที

### อุปกรณ์

พวงมาลัย 1 พวง

### วิธีดำเนินการ

#### ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียนการกลับไปบันทึกการแสดงกตัญญูทเวทีต่อครูอาจารย์ในสมุดบันทึกพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีว่าบันทึกอะไรบ้าง แล้วนักเรียนได้นำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างไร

#### ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรม “มาลัยเสียงรัก”
2. ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม
3. ผู้วิจัยนำพวงมาลัยที่นำมาใช้เป็นมาลัยเสียงรัก ให้นักเรียนนำพวงมาลัยไปให้เพื่อนคนใดคนหนึ่งก็ได้ เมื่อเพื่อนนำพวงมาลัยไปให้เพื่อนคนนั้นแล้ว นักเรียนคนนั้นจะต้องเล่าเรื่องราว นักเรียนจะตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดีโดยการแสดงกิริยาวาจาสุภาพอย่างไรบ้าง
4. สำหรับพวงมาลัยจะถูกส่งผ่านไประอบ ๆ วง โดยเริ่มจากที่ใดก็ได้ ผู้นั้นจะต้องพูด เพื่อน ๆ ในวงกลมจะต้องตั้งใจฟัง เมื่อพูดจบก็ส่งพวงมาลัยนี้ไปให้เพื่อนที่อยู่ติดกันในกรณีที่นักเรียนคนใดยังไม่รู้ว่าจะพูดอะไร ก็ให้ส่งผ่านพวงมาลัยนั้นให้เพื่อนคนต่อไปได้
5. ส่งพวงมาลัยไปจนครบรอบวงกระทั่งทุกคนได้มีโอกาสพูด

6. ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนรวบรวมจากที่เพื่อน ๆ ได้พูดกัน คือ นักเรียนจะตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดีโดยการแสดงกิริยาจาสุภาพอย่างไรบ้าง

7. ผู้วิจัยถามนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้

7.1 นักเรียนรู้สึกอย่างไร กับการตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดี

7.2 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร กับประโยชน์และโทษจากการ

ตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดี

7.3 เมื่อนักเรียนตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดีแล้ว จะส่งผล

ให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนได้อย่างไรบ้าง

### ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันว่า เมื่อนักเรียนตอบแทนครูอาจารย์ด้วยการทำความดีโดยการแสดงกิริยาจาสุภาพแล้ว ไม่ว่านักเรียนจะยากลำบากเพียงใดก็จะผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี ซึ่งเป็นผลจากการที่นักเรียนกระทำความดีกับผู้ที่มีพระคุณ

2. ผู้วิจัยนัดหมายเวลาและสถานที่ในครั้งต่อไป

### การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น และโต้ตอบข้อซักถาม

## โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย ครั้งที่ 12

**สิ่งที่พัฒนา**

ปัจฉิมนิเทศ

**วัตถุประสงค์**

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ได้แสดงความคิดเห็น และสรุปผล  
ร่วมกันเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวที  
ของเด็กไทย
2. เพื่อให้นักเรียนบอกประโยชน์ และข้อคิดที่ได้รับจากการเข้าร่วม  
กิจกรรมโปรแกรมการพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย
3. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

**ชื่อกิจกรรม**

“รวมพลังความคิด”

**เทคนิค**

กลุ่มสัมพันธ์

**เวลา**

50 นาที

**อุปกรณ์**

แบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวที

**วิธีดำเนินการ**

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน
2. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมใน

โปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

3. ผู้วิจัยสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรมพัฒนาการแสดง

ความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

4. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวที
5. ให้นักเรียนลงมือทำแบบสอบถามการแสดงความกตัญญูทเวที
6. เมื่อนักเรียนทำเสร็จแล้วผู้วิจัยเก็บแบบสอบถาม
7. ผู้วิจัยกล่าวขอขอบคุณนักเรียนทุกคน และกล่าวปิดการเข้าร่วมกิจกรรม

ในโปรแกรมพัฒนาการแสดงความกตัญญูทเวทีของเด็กไทย

### การประเมินผล

1. สัมผัสจากการเข้าร่วมกิจกรรมให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือในขณะปฏิบัติกิจกรรม
2. สัมผัสจากการแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

## ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

|                      |                                                                                                                                           |
|----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ชื่อ - ชื่อสกุล      | นางนวลลออ วรชีนา                                                                                                                          |
| วัน/เดือน/ปีเกิด     | 5 กันยายน 2504                                                                                                                            |
| สถานที่เกิด          | กรุงเทพมหานคร                                                                                                                             |
| สถานที่อยู่ปัจจุบัน  | 51 ซอยกรุงเทพกรีฑา 8 แยก 3 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240                                                                     |
| สถานที่ทำงานปัจจุบัน | บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร<br>สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา พระโขนง กรุงเทพมหานคร 10110                                  |
| ประวัติการศึกษา      |                                                                                                                                           |
| พ.ศ. 2523            | โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร<br>(ฝ่ายมัธยม)                                                                        |
| พ.ศ. 2546            | ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) โปรแกรมวิชา<br>นิเทศศาสตร์ (วารสารศาสตร์) คณะวิทยาการจัดการ<br>มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม               |
| พ.ศ. 2550            | ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว (กศ.ม.)<br>ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์<br>มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร |







